

Bakalářská práce

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY AVARSKO-SLOVANSKÝCH OPASKOVÝCH
KOVÁNÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Vedoucí práce: doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc.

Autor práce: Michaela Varausová

Studijní obor: Historie – Archeologie

Ročník: 4.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. 5. 2014

Mé poděkování patří v první řadě mému vedoucímu práce doc. PhDr. Rudolfu Krajíci, CSc. Za cenné rady a připomínky děkuji také PhDr. Pavlu Břicháčkovi. Můj vděk patří také PhDr. Michalu Lutovskému a PhDr. Janu Michálkovi, kteří mi poskytli ke zpracování katalogu dosud nevydaný článek, jenž mi pomohl k rozšíření práce.

Dále bych chtěla také poděkovat své rodině, která mi poskytla zázemí a po celou dobu studia mě ochotně podporovala.

V neposlední řadě patří velké dík také mým přátelům za neustálou podporu, cenné rady a technické připomínky. Jmenovitě Mgr. Jaroslavu Dibelkovi, PhD. za bezmeznou podporu a korekturu textu, dále pak Mgr. Martinu Ptákovi za mnohé návrhy a připomínky, dále pak Bc. Petru Tvarůžkovi a Michaelu Bešťákové, kteří mi byli oporou po celou dobu studia.

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je zpracování nalezených avarsko-slovanských opaskových kování na území České republiky. Jedním z nejdůležitějších cílů této práce je vytvoření typologie opaskových kování a jejich následné rozčlenění do tabulek. Dalším cílem je podat základní přehled a informace o nalezených kováních z území České republiky. Pozornost byla věnována také typologii součástí koňského postroje. Součástí práce je také katalog nalezených opaskových kování, který byl vytvořený na základě informací z dostupné literatury.

Annotation

The subject of this thesis is processing found Avar-Slavic belt fitting the territory of the Czech Republic. One of the most important aims of this thesis is the develop a typology of belt fitting and subsequent broken down into tables. The next aim is to provide a basic overview and informations about found tip of the Czech Republic. However, attention was paid to typology of the part of a horse harness. One part of this thesis is catalog of found belt fitting too, which was created of the basis of informations of the available literature.

Obsah

1. Cíle bakalářské práce.....	5
2. Úvod	6
3. Struktura práce	8
4. Dějiny bádání	9
5. Historický úvod.....	13
5.1. Pýchod Slovanů do českého prostředí	13
5.2. Slovanská archeologická kultura v Čechách.....	14
5.3. Vznik středoevropské velmoci: avarského kaganátu	15
5.4. Vztah mezi Slovany a Avary	17
5.5. Sámó.....	18
6. Vývoj avarské a slovanské materiální kulture v období avarského kaganátu	21
6.1. Prvky avarského oděvu	22
6.2. Rozdělení materiální kulture období avarského kaganátu	25
6.2.1. Lisovaná plechová nákončí	28
6.2.2. Litá bronzová nákončí	29
6.2.3. Byzantská nákončí.....	30
6.2.4. Kování blatnického stylu	30
6.3. Kovové součásti koňského postroje.....	32
6.3.1. Dekorativní součásti koňského postroje	32
6.3.2. Třmeny.....	33
6.3.3. Udidla.....	35
6.3.4. Ostruhy.....	36
6.3.5. Přezky a kování sedla	39
7. Typologie nalezených předmětů	40
7.1. Přezky.....	41

7.2. Kování opasku	44
7.3. Kování hlavního řemene	46
7.4. Chrániče dírek.....	49
7.8. Přívěsky	54
7.9. Zápony.....	55
7.11. Kování koňského postroje	57
7.12. Vrchlíky falér.....	58
7.15. Udidla	61
8. Závěr	62
11. Seznam příloh.....	69
12. Přílohy.....	71
12.1. Soupis nalezených opaskových kování a součástí koňského postroje na území České republiky	82

1. Cíle bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je:

1. Historický exkurs – vytvořit základní přehled o dějinách Slovanů a avarského kaganátu a zhodnotit jejich vzájemné vztahy.

2. Zhodnotit dějiny bádání dané problematiky.

3. Vytvořit souhrnný přehled o materiální kultuře avarsko-slovanského kulturního okruhu.

4. Vytvořit typologické rozčlenění jednotlivých částí avarsko-slovanského opasku a koňských postrojů a zhodnotit četnost jejich výskytu na území České republiky.

5. Utvořit souhrnný katalog nalezených opaskových kování na základě dostupných publikovaných článků.

2. Úvod

Opasková kování jsou důležitou složkou materiální kultury, která hraje významnou roli v chronologickém rozdělení avarsko-slovanského kulturního okruhu. Díky výraznému využívání detektoru kovů v archeologii se každým rokem zvyšuje počet těchto předmětů. Problémem jsou však v současnosti amatérští archeologové, kteří rozkrádají archeologická naleziště a snižují tak možnost přesnější interpretace jednotlivých lokalit. Nelze však tvrdit, že jsou všichni amatérští archeologové zhoubou pro poznání kovové industrie. Mnoho z nich poskytne nález alespoň ke zdokumentování do nejbližšího muzea, čímž často přispívá k rozšíření informací (v tomto případě) o avarském vlivu v českém prostředí.

Avarsko-slovanská archeologie má své prvopočátky již na počátku 20. století, kdy se o její prosazování pokusil Lubor Niederle (*Klanica 1986, 15*). K počátkům slovanské etnogeneze proto vydal syntézu *Slovanské starožitnosti*, které vycházely několik let. L. Niederle se v nich pokusil o všestranný pohled na slovanskou problematiku, především z pohledu archeologických pramenů. L. Niederle však nebyl jediným archeologem, který se danému tématu věnoval. V této práci proto bude zpracován vývoj bádání od prvopočátků až do současnosti, ve kterém nebudou chybět nejdůležitější jména avarsko-slovanské archeologie a základní literatura věnující se dané problematice.

Historie obou etnik je v dnešní době ze zkoumaných archeologických a písemných pramenů celkem dobře známa. Jaké ale byly vztahy mezi Slovy a Avary? Ovlivnili nějak Avari vývoj Slovanů? A zanechali po sobě Avari v českém prostředí nějaké výraznější stopy? O zodpovězení těchto otázek se pokusím v historické části práce, která bude uvedením do avarsko-slovanské problematiky.

Vývoj materiální kultury 7. -9. století je výrazný. Proto bude část práce věnována také chronologii avarsko-slovanského kulturního okruhu. Jsou ale součástí opaskových kování a koňských postrojů vhodným zdrojem pro vymezení jednotlivých vývojových stupňů? Jak se vyvíjela výzdoba a výrobní proces opaskových kování?

V praktické části práce vypracuji typologii opaskových kování a součástí koňských postrojů. K jednotlivým typům vytvořím tabulky, do kterých zapracuji základní informace o jednotlivých nálezech, které budou dostupné v literatuře. Z důvodu obsáhlého mikulčického souboru však do práce zapracuji pouze nálezy z oblasti pohřebiště u 6. kostela, které zpracovala ve spisech Archeologického ústavu

AV ČR 22 N. Profantová. Ostatním mikulčickým nálezů bych se pak věnovala v rámci další plánované práce.

V závěrečné fázi práce vypracuji katalog dosud publikovaných nalezených opaskových kování na území České republiky.

3. Struktura práce

Hlavní vymezení bakalářské práce se nachází již v samotném obsahu. V první kapitole jsou vytyčeny hlavní cíle, kterými se práce bude zabývat. To samé je pak provedeno i v následující kapitole, která je označena jako úvod. Další kapitola pojednává o kompletní struktuře práce a jejích jednotlivých bodech.

Následuje samotná teoretická část práce, ve které se v první řadě věnují zhodnocení dějin bádání o slovanském a avarském etniku (4). Je zde vyjmenována základní literatura, jež se k danému tématu vztahuje. Další kapitolou je vymezení historie Slovanů a Avarského kaganátu (5) a je zde zhodnocen názor badatelů na jejich vzájemný vztah, který je důležitý k poznání avarského vlivu na výrobní činnost Slovanů. Část práce se také věnuje historii Sámovy říše.

V následující kapitole je popsán základní vývoj avarsko-slovanské materiální kultury (6) a její jednotlivé typy. Část kapitoly shrnuje poznatky o jednotlivých prvcích avarského oděvu. Vývoj oděvu je však problematické přesně podložit, jelikož se textilní materiály do současnosti nedochovaly. Období avarského vlivu a nadvlády je zde rozděleno třístupňovým schématem, které je založeno na analýze kovových nálezů a jejich ozdobných prvků. Poté jsou zde vysvětleny techniky výroby a stejně tak i kulturní vlivy na vývoj opaskových garnitur (jedná se zejména o vlivy karolinské a byzantské). Nedílnou součástí kapitoly je také rozbor kovových součástí koňského postroje (jsou děleny na dekorativní součásti, třmeny, udidla, ostruhy a přezky).

V praktické části je vytvořena typologie nalezených předmětů na základě informací dostupných v použité literatuře (7). V současné době se díky využití detektoru kovů neustále zvyšuje počet nálezů spadajících do avarsko-slovanského kulturního okruhu. I z tohoto důvodu dochází také k nálezům nových typů opaskových kování, které jsou v této části práce detailně rozpracovány. K jednotlivým typům nálezů jsou zde vytvořeny tabulky, které obsahují základní parametry a informace o jednotlivých nálezech (typ naleziště, suroviny, rozměry, chronologické zařazení, atd.). Tabulky jsou vytvořeny i pro typologii součástí koňského postroje.

Další část práce zaujímá katalog nálezů, v němž jsou uvedeny základní informace o jednotlivých artefaktech a o okolnostech jejich nálezů. Informace, nacházející se v katalogu jsou získány především z literatury. Nedílnou součástí práce je také seznam použité literatury, použitých příloh a obrázků.

V práci byla aplikována zejména deskriptivní metoda.

4. Dějiny bádání

Časový rámec slovanské archeologie pod sebe zahrnuje období od počátku slovanské expanze v 6. století až po ranou fázi zakládání států, které se staly předpokladem pro vznik slovanských národností s odlišným kulturním i historickým vývojem (*Beranová – Lutovský 2009, 13*).

První velkou syntézu, jež se věnovala etnogenezi Slovanů, publikoval ve své syntéze Lubor Niederle. Zhodnotil v ní všechny do té doby existující teorie. Právě L. Niederle se stal průkopníkem programu pro slovanskou archeologii, během nějž chtěl studovat vývoj této společnosti na základě archeologických pramenů. Ve své práci chtěl vysvětlit i neobjasněnou otázku pravlasti Slovanů, přičemž toho chtěl dosáhnout pomocí rozboru velkého množství písemných pramenů, ale stejně tak i díky etnografickému, jazykovědnému antropologickému a archeologickému bádání. Po provedení všech těchto průzkumů došel L. Niederle k závěru, že se původní pravlast Slovanů rozprostírala na území mezi Labem a středním Podněpřím a řekami Desnou, Pripjatí a Brezinou. O jejich osídlení v oblastech od těchto hranic na západ je možné pouze spekulovat (*Klanica 1986, 15-16*).

Důležitou roli pro poznávání raně středověké kultury mají i terénní výzkumy a následné utváření muzejních sbírek, jehož průkopníkem se stal J. L. Píč. Tento směr bádání měl poté mnoho následníků, a to jak na území Čech, tak Moravy, ale i na Slovensku. Tímto směrem se vydali zejména žáci Lubora Niederleho, kterými byli Josef Schráníl, Emanuel Šimek a Jan Eisner, který stál po vzniku samostatného státu u zrodu slovanské archeologie. Jan Eisner je tvůrcem do dnešní doby využívaného periodizačního systému pro raný středověk v Čechách. Rozdělil ho na dobu předhradištní a hradištní, které je dále děleno na starší, střední, mladší a pozdní dobu hradištní (*Beranová – Lutovský 2009, 11*).

Podle J. Eisnera je lokalizace L. Niederleho slovanské pravlasti umístěna správně. Základy pro terénní průzkum a stejně tak i jeho teoretické vyhodnocení archeologických situací na Moravě utvořil Inocenc Ladislav Červinka. Jeho dílo Slované na Moravě a Říše velkomoravská se stalo základním dílem týkajícím se slovanské kultury na Moravě (*Měřínský 2002, 11-12*).

Velký převrat v získávání slovanských archeologických pramenů nastává po 2. světové válce. Problematika slovanské hmotné kultury je v dnešní době jednou z nejrozpracovanějších ve východoslovanské oblasti. Hlavní roli v tom sehrály objevy,

kteře byly uskutečnĚny v 60. – 80. letech 20. století a pomohly formulaci historické interpretace o kultuře v oblasti slovanského Podněpří (*Klanica 1986, 19-20*).

Velký význam pro dějiny bádání mají často také rozsáhlé soukromé sbírky, které si vytvářejí amatérští archeologové především na konci 19. a na počátku 20. století. Tito badatelé většinou velice dbali na přesné zaznamenání nálezových okolností. Mezi nejznámější sbírky jednoznačně patří Jírova sbírka, jež se stala základem pro archeologické sbírky Muzea hl. města Prahy. Mezi dalšími je to pak sbírka Eduarda Štorcha, MUDr. Jana Axamita a v neposlední řadě také Františka C. Friedricha. Všechny tyto zmínĚné sbírky byly po smrti jejich majitelů věnovány Národnímu muzeu v Praze a staly se tak součástí jeho sbírek a dostupnými pro širokou veřejnost. Všechny tyto sbírky jsou významné také proto, že byly doplnĚny o nálezové deníky nebo publikované články v odborném tisku (*Lutovský 2005, 126*).

Sbírka F. C. Friedricha byla vytvářena ve 20. až 40. letech 20. století a nacházely se v ní povětšinou pravĚké artefakty z oblasti středních Āech. Přesto však byly ve sbírce objeveny i nálezy spadající dobou svého vzniku do období raného středověku. U těchto nálezů nám však z velké části chybĚjí informace o nálezových okolnostech a stejně tak i o bližší specifikaci naleziště. Lze proto soudit, že nálezy spadající do raného středověku nebyly středem Friedrichovy pozornosti, a proto necítil potřebu utvořit o nálezu širší informační linii (*Lutovský 2005, 126*).

V současné době jsou nedílnou součástí pro zjištění nových archeologických situací a jejich historického významu detektory kovů. Jen za posledních dvacet let výrazně promĚnily pohled archeologů nejen na jednotlivé kovové nálezy, ale především na celé kulturní procesy a jevy. V některých případech však větší množství nálezů v různých kontextech destabilizuje jejich chronologický a stejně tak i reálný soudobý význam. Díky tomu je poté i těžší vytvořit k novým objevům historickou interpretaci. Jako vhodný příklad lze použít většinou izolované nálezy avarských opaskových kování. V případě orientace na litá bronzová kování, která jsou datována zhruba do 8. století a jedná se tedy o pozdní stupeň avarské materiální kultury, je třeba zdůraznit, že až do devadesátých let bylo známo pouze asi 10 lokalit, na nichž byl tento artefakt podchycen. V roce 2010 jich pak na základě povrchových průzkumů s detektory kovů bylo zjištěno a zaznamenáno zhruba 40 (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Roku 1984 vyšla pod patronátem ARÚ ĀSAV v Praze kolektivní práce s názvem *Āechy v době slovanské: archeologie o vzniku a počátcích českého státu: teze*.

Dílo se věnuje problematice slovanské etnogeneze, zemědělství, ale je zde také popisován vývoj náboženských představ a přechod od pohanství ke křesťanství, aj.

Jednou ze základních prací, která byla k dějinám Slovanů a Avarů vydána, je dílo Zdeňka Klanici *Počátky slovanského osídlení našich zemí*. Toto dílo je prvním uceleným soupisem slovanské archeologie. Klanica se zde věnuje popisům jednotlivých typů nálezů spadajících dobou svého vzniku do avarsko-slovanského kulturního okruhu. Jednotlivé typy materiální kultury jsou zde podrobeny detailnímu rozpracování a popisu, který je v současné archeologii stále aktuální. Práce však spadá dobou svého vzniku ještě do období spojeného Československa, proto se její velká část věnuje i nálezům, které spadají na území dnešního Slovenska.

Až na několik málo populárních publikací však dodnes chybí komplexní archeologické zpracování 6. – 12. století na území Čech, jelikož jeho vývoj probíhal odlišně od moravského území. O jakési zpracování tohoto období se pokusila práce *Slované v Čechách. Archeologie 6. -12. století* od M. Beranové a M. Lutovského z roku 2009 (*Beranová – Lutovský 2009, 13*). Autoři do knihy zapracovali veškerá odvětví každodenního slovanského života, a to od popisu jednotlivých forem zemědělství a zemědělských předmětů, přes kulturní a ekonomické vztahy s ostatními evropskými a asijskými kulturami až po budování raně středověkých hradišť a počátky budování přemyslovského státu.

V posledních desetiletích se problematikou avarsko-slovanského soužití a jejich materiální kultury zabývá několik významných badatelů, jejichž práce je potřeba v této práci zmínit. V první řadě se jedná o N. Profantovou, která k danému tématu publikovala bezpočet odborných článků. V těchto článcích se detailně věnuje především problematice avarské materiální kultury a provádí kompletní popis nalezených dokladů avarského původu na území České republiky. Předměty typologicky rozčleňuje a podává tak základní přehled o nálezech avarského kulturního okruhu v českém prostředí.

N. Profantová ovšem není jedinou badatelkou, jež se zabývá touto problematikou. Spolu s M. Lutovským vydala roku 1995 jednu ze základních publikací, která se věnuje vztahu mezi Slovany a Avary v raném středověku. Jedná se o dílo *Sámova říše*, jež představuje jak historický exkurs k danému tématu, ale také základní archeologické doklady, které se k němu vztahují.

N. Profantová ale vydala spolu s M. Kunou i další obsáhlou práci, která se věnuje slovanské archeologii. Jedná se o dílo *Počátky raného středověku v Čechách*,

přičemž největší část práce se věnuje vyhodnocení archeologického výzkumu na sídlišti v Roztokách, který probíhal v letech 1980-1989. Práce pak systematicky popisuje a zveřejňuje materiál, který byl získán během terénního průzkumu. Cílem práce bylo zařazení raně středověkého areálu v Roztokách do širšího kulturního kontextu, zhodnotit jeho přírodní prostředí a rekonstruovat jeho hospodářské zázemí.

Problematicke avarsko-slovanského soužití se ve své práci *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I.* věnoval také Z. Měřinský. Jeho práce je důležitá zejména na základě jejího přínosu z hlediska teoretického zhodnocení archeologického materiálu raného středověku, především pak kultury avarsko-slovanského kulturního okruhu. Detailní popis jednotlivých prvků avarské a slovanské kultury napomáhá novým badatelům, ale i laickým čtenářům k základnímu poznání kovářského řemesla v období raného středověku.

V neposlední řadě je také potřeba zmínit práce některých slovenských badatelů, jejichž přínos k získání základních informací o avarském kaganátu je nezpochybnitelný. Jedná se zejména o Z. Čilinskou, jejíž práce *Slovenia a avarský kaganát* byla první, která zhodnotila archeologické nálezy spadající do období avarského kaganátu z prostředí jejich hlavního sídelního okruhu, tedy ze Slovenska. V této práci je prvně také představeno základní typologické schéma jednotlivých součástí opaskové soupravy avarského bojovníka. Na základě mnoha dalších nálezů však bylo potřeba rozšířit tuto typologii z 80. let 20. století o několik dalších položek.

Významným slovenským badatelem současnosti je J. Zábojník, který utvořil kompletní popis veškeré materiální kultury avarského kulturního okruhu ve své práci *Slovenko a avarský kaganát*. Lze v ní proto najít informace jak k opaskovým kováním a součástem koňského postroje, tak i k vojenské výbavě avarského bojovníka nebo k typickým formám pohřbívání v raném středověku. Práce je obohacena o širokou kresebnou dokumentaci jednotlivých nálezů ze slovenského prostředí a doplněna o detailní popis jednotlivých nalezišť.

Z hlediska historického je potřeba zmínit také práce D. Třeštíka a J. Žemličky.

5. Historický úvod

5.1. Příchod Slovanů do českého prostředí

První doložené zmínky o slovanském etniku se v písemných, ale i hmotných pramenech objevují bez jakékoli předchozí souvislosti během 5. a 6. století. Je však více než zřejmé, že jejich etnogeneze probíhala už dříve. Otázka rozšíření slovanského etnika a jeho původního sídelního prostoru patří stále k těm nevysvětleným, přičemž její objasnění je možné jen v případě spolupráce všech historických věd spolu s archeologií, etnologií, filologií, mnoha technických oborů a v neposlední řadě také za pomoci přírodovědných disciplín, mezi nimiž nejvýznamnější je především antropologie (*Bednaříková – Homola - Měřínský 2006, 11*).

V první polovině 6. století se začaly slovanské kmeny rozpínat za hranice řeky Dunaj (obr. 1), díky čemuž se v tomto období dostaly do středu zájmu a v písemných pramenech se poté začínají poprvé vyskytovat zmínky o tomto do té doby téměř neznámém etniku. Hlavní pozornost byla věnována těm Slovanům, kteří měli hlavní sídlo za Dunajem a jejich snaha o dobývání nových území se soustředila zejména na Trácii a Ilýrii. Na územích, která dobyli, se postupně usazovali. Jedná se například o území dnešního Bulharska, Jugoslávie, Maďarska (o toto území poté přišli díky nájezdům avarských kmenů) nebo Rumunska (*Beranová 1988, 8*).

Hlavní roli v historických úvahách hraje pád Durynské říše z roku 531. podle tradičních názorů, které mají svůj počátek již v dobách Palackého, mělo porážení Durynků ze strany Franků uvolnit území nacházející se jihovýchodně od franské říše. To pak umožnilo příchod a následné usazení Slovanů v této oblasti. Další úvahy o příchodu Slovanů na české území jsou spojeny se zprávami, které o svém přechodu do prostoru severní Itálie zaznamenali Langobardi. Ti poznamenávají, že někdy v poslední třetině 5. století opouštějí své dosavadní území v dolním Polabí a postupují přes Anthaib, Bainaib a Burgungnaib do Rugilandu, který se nachází na území Rakouska. Podle M. Kuny a N. Profantové je však název Bainaib velice podobný raně středověkým označením pro oblast Čech (*Kuna – Profantová 2005, 220-221*).

Názory na dobu příchodu Slovanů do Čech nejsou dosud jednoznačné. D. Třeštík datoval jejich příchod již kolem r. 530/535, když nově interpretoval tzv. Jordanesovu zprávu (*Třeštík 1997, 48*). Tím se dostal do sporu s hypotézou K. Godlowského o pozdějším příchodu Slovanů, jenž ji založil na archeologických

dokladech o konci germánského osídlení. Vzal tu v úvahu hlavně postupné mizení nálezů byzantských mincí, jejichž zakopání spojoval s aktivitou Germánů. Jeho interpretaci však odporuje skutečnost, že se byzantské mince znovu vyskytují v souvislosti s Avary a i v Čechách je možné je nalézt ještě pro 7. století, a to i ve zlatě i v bronzu (*Godlowski 2000, 192-193*).

Pro rozsouzení sporu by mohla být rozhodující výpověď archeologie o přítomnosti či absenci germánské elity v první polovině 6. století na konkrétním území. Zde je třeba zdůraznit, že tu máme doloženou hlavně na jižní Moravě, nikoli v Čechách, kde je situace značně nejasná. Tuto otázku lze tedy dnes hodnotit jako v podstatě neřešitelnou podle etnického klíče (*Kuna-Profantová, 2005, 223-225*).

Příchod Slovanů do Čech je přesně datován v Kronice Václava Hájka z Libočan, sepsané roku 1541. Vstup praotce Čecha spolu s jeho bratrem Lechem na území, které se pro ně poté stalo novou vlastí, se měl odehrát roku 644. Pravdivost Hájkovy kroniky je však diskutabilní. Hájkův současník Martin Kuthen ze Šprinsberka ve svém spise *Kronika o založení země české a prvních obyvatelích země, tudíž o knížatech a králich i jejich činech a přiběžích, velmi krátce z mnohých kronikářův sebraná* datuje tuto událost už do roku 639 (*Měřínský 2002, 37-38*). Mnoho moderních badatelů, z nichž mezi nejvýznamnější patřil L. Niederle, E. Šimek, I. Borkovský nebo J. Poulík, začalo prosazovat myšlenku o pronikání Slovanů na české území již v 1. a 2. století n. l. (*Měřínský 2002, 38*).

Na základě všech těchto možných teorií je možné dospět k závěru, že slovanské kmeny pronikaly pozvolně na území Čech, Moravy, ale i Slovenska v období tzv. stěhování národů. Hlavním důvodem pro tento proces byl velký rozrod, i když je zřejmé, že u některých oblastí došlo ke kolonizaci následkem válečného tažení. Je však potřeba dodat, že území Čech v té době již bylo osídleno zbytky staršího obyvatelstva, avšak ty se postupně mezi slovanské kmeny asimilovaly. R. Turek (*1960*) poukazuje na podobnost mezi některými západoslovanskými keramickými tvary a keramikou z období stěhování národů. Je podle něj proto možné, že se jedná o jeden ze základních prvků jejich asimilace (*Turek 1960, 381-382*).

5.2. Slovanská archeologická kultura v Čechách

Osobní projev Slovanů v průběhu 5. – 6. století na území Čech je vyjádřen především tzv. keramikou pražského typu (*Turek 1960, 382*). Podle I. P. Rusanova (*1976*) byl pražský typ na počátku evoluce slovanských kultur, jelikož se jedná o

jedinou středoevropskou kulturu 6. – 7. století, která se nadále vyvíjí i v následujících slovanských archeologických kulturách. Je proto podle něj řazena do kultury Slovanů v 6. století, jejíž původ lze částečně hledat v przeworském kulturním okruhu (*Klanica 1986, 29*).

Ve středoevropském prostoru se vytvořily 2 okruhy kultury pražského typu, které jsou rozděleny na základě územního rozprostření. Jižní okruh se nachází na úrovni Čech, Moravy, jihozápadního Slovenska, Malopolska, Mazovska, dolního Slezska a Německa a lze ho považovat za doložení počínající expanze Slovanů z jejich pravlasti. Druhý okruh lze najít v oblastech Slezska a Velkopolska, přičemž je možno nalézt zde také souvislosti se staršími obdobími a jejich vývojem (*Bednaříková – Homola – Měřínský 2006, 25-26*).

Územní rozložení kultury pražského typu ve své podstatě odpovídá rozsahu pravěkých kultur. V oblasti středních a severozápadních Čech se prakticky kryje s nejúrodnějšími a klimaticky nejvýhodnějšími oblastmi v polohách pod hranicí 400 m n. m. V jižních a jihozápadních Čechách nebyla donedávna kultura pražského typu známa. První nálezy spadající do tohoto kulturního okruhu zde byly učiněny až v 70. a 80 letech 20. století (*Kuna – Profantová 2005, 84-85*).

Problematikou raně slovanská archeologie je poměrně chudý inventář středověkých objektů. Nálezy hrobů jsou u nás vzácné, přičemž v případě jejich nálezu se povětšinou jedná o žárový pohřeb. Díky malému výskytu raně slovanských hrobů se badatelé setkávají jen s malým počtem uzavřených celků, jež utvářejí dílčí událost pohřbu. Většina nalezených artefaktů byla součástí sídlištního areálu, zejména v prostoru základů domu.¹ Je však zřejmé, že již v době jejich opuštění byly nejcennější věci z domu odneseny (*Profantová 2009, 312*).

5.3. Vznik středoevropské velmoci: avarského kaganátu

Původ avarského etnika není do dnešní doby zcela jasný. Historici i archeologové se již mockrát pokoušeli jejich původ objasnit, ale stále mezi nimi nepanuje jednotný názor na to, zda jsou turkotatarského nebo mongolského původu. Stejně tak není jasné, z jakého důvodu se začali Avari přesouvat směrem na západ (ačkoli teorií se objevuje mnoho, mimo jiné například prohlubování moci čínského kmenového svazu Juan-juan) (obr.). Jistou roli také jistě sehrála ztráta pastvin, která byla pro každého kočovníka nezbytná. K této situaci docházelo vlivem suchého klimatu,

¹ Např. na raně středověkém sídlišti v Roztokách bylo nalezeno na několik set domů, spadajících typologicky do období, kterému se práce věnuje.

kteří v průběhu 6. století panovali a právě v tomto čase také dosáhlo svého vrcholu (*Měřínský 2002, 180-181*).

Avaři k sobě připojovali během svého putování na západ různé další kmeny (turkotatarské, mongolské, ugrofinské, Utiguři, Kutiguři nebo Onogurové), přičemž na základě dochovaných písemných pramenů se předpokládá, že se celé toto etnikum rozdělilo na 2 tümeny neboli vojenské oddíly. Stalo se tak ve chvíli, kdy se Avaři usadili v karpatské kotlině, která se stala jejich sídelní oblastí, ve které následně založil tento kmenový svaz kaganát. V prvním tümenu se nacházeli původní avarští bojovníci, druhý pak byl tvořen kočovníky, kteří se k Avarům přidali při jejich cestě na západ. Po porážkách ve vzájemných bojích se k avarskému kaganátu následně připojily i zbytky langobardského obyvatelstva a poražený kmen Gepidů. (*Měřínský 2002, 184*).

Stejně tak, jako se předpokládá, že díky avarským tažením v letech 562 a 566 byla uvedena do pohybu většina východoslovanských kmenů, je možné předpokládat, že vpád Avarů do prostoru karpatské kotliny a dále na západ způsobil pohyb slovanských kmenů, které se nacházely na jejich hranicích. Tuto hypotézu je v současnosti možné doložit na základě nalezeného archeologického materiálu. Nátlak Avarů na slovanské kmeny poté vyvolal novou migrační vlnu, které bývá v literatuře označována jako tzv. druhá slovanská osidlovací vlna (*Bednaříková – Homola - Měřínský 2006, 45*). O této vlně se předpokládá, že ovlivnila především Moravu a poté zasahovala přes Čechy směrem na severozápad až do oblasti středního Německa, přičemž na základě doložených pramenů se předpokládá, že dosahovala ještě dále na sever (*Měřínský 2002, 185*).

Vliv Avarů na historický vývoj a hmotnou kulturu západních Slovanů a Germánů byl velký. Vyspělost a rozlehlost avarského kaganátu po více než 200 let znemožňovala kontakt západoslovanských kmenů s mnohem vyspělejšími kulturami Byzance a Středozeří. Kaganát měl hlavní roli při předávání specializovaných výrobních postupů v řemeslné výrobě, což je zřejmé především z toho, že veškeré výrobky byly ovlivněny avarským vkusem, módou a svérázem (*Měřínský 2002, 186*).

Na konci 8. století prožíval avarský kaganát vytrvalou vnitřní krizi, která však vyvrcholila v době, kdy Avary napadl Karel Veliký se svou pěchotou roku 791. Avaři po těžkých bojích, jež probíhaly od roku 788 zhruba po dalších 20 let, byli do jisté míry zničeni a jejich národ přestal existovat. Poslední písemná zmínka o jejich existenci byla doložena k roku 822 (*Lutovský – Profantová 1995, 18*).

Národ Avarů po své osudové porážce přijal křesťanskou víru a přestal existovat. V písemných pramenech se o něm dozvídáme už jen zřídka, přičemž pokud se na takovou zmínku narazí, bývá vždy velmi negativní a nepřátelská. Jejich národ nikdy nebyl ovlivněn středoevropským myšlením a nikdy nebyli za Evropany ani považováni. Jejich přínos v oblasti řemeslné výroby však byl obrovský. Avari zavedli v evropském prostředí využívání třmenů, které se staly jednou ze základních součástí jezdecké výstroje. Stejně tak důležitý byl i jejich přínos z hlediska hospodářství a zemědělství. Avari během svého přesunu do oblasti Evropy s sebou přivedli i buvola, jehož role v zemědělství se pak až do novověku nezměnila. Buvol se stal nejvyužívanějším tažným zvířetem (*Lutovský – Profantová 1995, 44*).

5.4. Vztah mezi Slovany a Avary

V současnosti již není zastávána teorie o avarském vlivu na příchod Slovanů do oblasti Čech, Moravy a Slezska. Na základě archeologických nálezů, během nichž byla objevena keramika pražského typu, bylo zjištěno, že Slované obývali české území již mnohem dříve, než došlo ke vpádu avarských kmenů. Druhou otázkou je, jaký dopad měl avarský vpád na slovanské území. Jisté je, že to pro Slovany znamenalo značná omezení a především útisk, na druhou stranu získali vojenskou podporu v případě napadení ze strany západních a jižních nepřátel (*Turek 1960, 387*).

Ve vzájemných vztazích mezi Avary a Slovany docházelo k rychlým změnám, a to na základě geografické polohy nebo politického smýšlení jednotlivých kmenů. Na základě rozborů písemných pramenů je možné doložit také spolupráci v bojích, ale i samostatné slovanské výpravy, které avarský kaganát nepodporoval. Vojenskou spolupráci dokládají také byzantské prameny, kde je spojenecké vojsko rozděleno na slovanskou pěchotu a avarskou jízdu (*Lutovský – Profantová 1995, 35-36*).

Z archeologického pohledu je možné sledovat doklady každodenního života obou etnik, jelikož je daleko pravděpodobnější nález artefaktů, které byly využívány pravidelně a po delší dobu, než zaznamenání jedné události, kterou by mohla být významná, písemně doložená bitva. Z archeologického hlediska lze popsat avarsko-slovanské výpravy na území Balkánu, a to díky nálezům spálenišť a zničených antických měst, v jejichž hradbách byly nalezeny trojhrbité hroty avarských šípů. Dokladem toho, že se v této oblasti objevili i Slované jsou poté jejich typické polozahloubené domy, ve kterých se v rohu nachází vystavěná kamenná pec. Tyto

jednoduché slovanské domy byly nalezeny v oblasti, kde došlo k destrukci antických měst (*Lutovský – Profantová 1995, 36-38*).

Vztah mezi Slovany a Avary se v průběhu existence avarského kaganátu neustále proměňoval. Zpočátku mezi těmito etniky panoval nepřátelský vztah, který vznikl díky neustálému vykořisťování Slovanů ze strany Avarů. Dalším důvodem bylo i placení nesmírně vysokých poplatků. V dalším období se zprvu nepřátelské vztahy proměnily v ozbrojené konflikty, během nichž došlo ke slovanskému vítězství, které se stalo podnětem pro vznik samostatného svazu, do jehož čela byl postaven franský kupec Sámó. Toto osamostatnění je důkazem toho, že se byli schopni Slované spojit a bojovat proti mnohem silnějším národům proto, aby mohli založit svůj vlastní nezávislý státní celek (*Čilinská 1992, 78*).

Po rozpadu Sámovy říše nastala další fáze v avarsko-slovanských vztazích, jelikož se Slované opět stali středem pozornosti Avarů. Vzájemné vztahy se ale uklidnily a Slované si začali v rámci avarského kaganátu upevňovat postavení v oblasti ekonomie. Díky tomu začalo slovanské etnikum bohatnout a mělo tak dostatečné prostředky na splácení pravidelných poplatků, což mu vydrželo až do počátku 9. století (*Čilinská 1992, 78-79*).

5.5. Sámó

Po historickém exkurzu vztahujícím se k Slovanům a avarskému kaganátu je potřeba zmínit i Sámovu říši, která v období 7. století hrála velmi významnou roli. V odborné literatuře se polemizuje o tom, že hlavním centrem tohoto svazu bylo území na jihozápadě Slovenska (obr. 2). Vzhledem k nedostatku písemných a hmotných pramenů vztahujících se k tomuto kmeni je však velmi obtížné určit, zda bylo okolí Bratislavy hlavním centrem, nebo jestli se jednalo jen o sídlo přechodné. V minulosti došlo k vyčlenění 3 koncepcí o umístění Sámova mocensko-politického celku. Jedná se o koncepci českou, korutanskou a podunajskou. Jde však pouze o domněnky, které nelze na základě skromných zmínek o geografické poloze, nacházejících se v písemných pramenech, přesněji vyhodnotit (*Zábojník 2004, 17*).

Sámova říše však nebyla žádným státním útvarem, ale jednalo se pouze o vojensko-obranný spolek složený ze slovanských kmenů, jehož hlavním cílem bylo zničení a zastavení rozpínavosti avarského kaganátu. V tomto spolku byli zastoupeni zejména moravští a čeští Slované, Slované sídlící na území Dolního Rakouska a také Slované pocházející z území jihozápadního Slovenska. Zejména postava Sámó měla

značný vliv na aktivitu a samostatnost spolku. Dokázali se proto úspěšně bránit nejen avarskému tlaku, ale nakonec vyvinout i vlastní mocenskou aktivitu, jež způsobila velké konflikty mezi Sámovou a Franskou říší. Nejdůležitějším mezníkem tohoto konfliktu byla třídní bitva u Wogastisburgu roku 631/632, ve které byl franský král Dagobert Slovanů poražen (*Galuška 2004, 46*).

Sámova říše je prvním doloženým historickým mocenským útvarem západních Slovanů, ve kterém zaujímal hlavní postavení také obyvatelé oblasti Čech. Na počátku byl tento svaz vytvořen nejspíš jako útvar bojující proti nadvládě avarského kaganátu. Poté své síly využil i v boji proti dalšímu mocenskému útvaru nacházejícímu se na západních hranicích svazu, kterým byla franská říše (*Beranová – Lutovský 2009, 58*).

Podle J. Zábojníka (*2004, 17-18*) je možno uvažovat také o ostrovní hypotéze teritoriálního rozšíření. Díky různorodým nálezům spadajícím do kulturního spektra Sámovy říše, avšak v různých územních celcích, lze předpokládat, že se nejednalo o jednotný celek mající celistvou geografickou strukturu. Přesto však závisí poznání počátků slovanského osídlení v oblasti celého západoslovanského teritoria především na archeologických výzkumech, které spolu s písemnými prameny pomáhají formovat jednotný pohled na dějiny (přesto však má každý obor z hlediska svého bádání nezastupitelné místo). O existenci Sámovy říše však víme jen díky ozbrojenému střetu, jenž vznikl mezi Franskou a Sámovou říší, o které se zmiňuje raně středověký, dobový kronikář Fredegar ve svém spise *Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV*. Nebýt tohoto střetu, tak je velmi pravděpodobné, že bychom se o existenci tohoto státního celku nikdy nedozvěděli (*Lutovský – Profantová 1995, 19-21*).

Fredegarova kronika je nepochybně nejdůležitějším pramenem dokládajícím existenci Sámovy říše a avarského kaganátu. Vznik Sámovy říše popisuje Fredegar takto: „Ve čtyřicátém roce Chlotharova kralování spojil se člověk jménem Sámó, národností Frank z kraje Senonago, s větším počtem kupců a vydal se ke Slovanům, příjmím Venedům, aby provozoval obchod. Slované začali již tehdy povstávat proti Avarům, příjmím Hunům, a proti jejich králi Chákánovi...Hunové chodili každoročně ke Slovanům přezimovat a manželky Slovanů a dcery jejich si brali na lože; krom jiných útisků platili Slované Hunům poplatky...Venedi Huny vojensky napadli, táhl s nimi ve vojsku kupec Sámó... a zde byl v boji proti Hunům tak prospěšný... že Venedi vidouce prospěšnost Sámovu, zvolí si ho nad sebou králem a 35 let jim šťastně kraloval...“ (*Měřínský 2002, 192-193*).

Sámo vládl dle zápisků Fredegara až do své smrti roku 658, nelze však na základě toho soudit, zda jím založený kmenový svaz po jeho smrti zanikl či zda alespoň základní prvky mocenského a politického uskupení fungovaly i nadále. Od okamžiku Sámovy smrti se prameny k dějinám českého území odmlčely a další informace zabývající se dějinami našeho území se objevují zhruba až 150 let poté. Od Sámovy smrti až po rok 800 a vládu franského krále Karla Velikého o dějinách na českém území nevíme téměř nic. Jedinými poznatky, které je potřeba rekonstruovat a komparovat s písemnými prameny, tak jsou archeologické nálezy (*Beranová – Lutovský 2009, 60-61*).

6. Vývoj avarské a slovanské materiální kultury v období avarského kaganátu

Na území Karpatské kultury se začala vyvíjet synkretická kultura, v níž je ale jen velmi obtížné rozlišit určité projevy jednotlivých etnik a kmenů. V průběhu staletí prošla tato kultura dynamickým vývojem, který byl doplněn o podněty, se kterými se současníci setkávali. Do výrobního procesu tak byly zapojeny prvky s antickou nebo byzantskou tradicí, prvky, jež měly původ v prostředí střední Asie, a z velké míry došlo k jejich ovlivnění ze strany Franské říše. Synkretická kultura však zaujímá zvláštní postoj z hlediska smysluplného rozpoznání avarského přínosu v materiální kultuře, které ve své podstatě zpochybňuje (*Lutovský – Profantová 1995, 40-41*).

V současné době je z archeologického hlediska velmi problematické datovat slovanskou keramiku od konce 7. až do začátku 9. století. Kovové industrie jsou v tomto ohledu výjimkou, jelikož je možné je datovat i v rámci čtvrtstoletí. Vývoj probíhal nepřetržitě, ale nedochází zde k jasným znakům oddělení se od dob minulých. Na území Čech jsou prvky avarsko-slovanské kultury téměř minimální až do konce 8. století. V okamžiku, kdy dochází k poražení avarského kaganátu franskými vojsky, dochází na našem území ke kulturnímu rozvoji, jenž souvisel také s využíváním zemských stezek během válečných tažení (*Beranová – Lutovský 2009, 149*).

K vývoji docházelo také v případě módních prvků a jejich ozdob, u kterých velice rychle docházelo ke změně charakteru, tvaru, ale i výzdoby. Tyto prvky jsou poté důležitým prostředkem pro datování jednotlivých nálezů. Nálezy s těmito prvky ale také vypovídají o úrovni výrobního procesu a o ideových představách řemeslníků. Na základě jednotlivých prvků nacházejících se na kovových ozdobách kožených pásů je možné jednotlivé nálezy datovat. Ne ve všech případech se však jedná o ozdoby opasků. Mohlo se jednat také o části ženského kroje, koňských postrojů nebo o součásti vojenských opasků (*Klanica 1986, 106-108*).

Z výrobního hlediska lze opaskové, ale i jiné ozdoby rozdělit do dvou hlavních skupin. Do první skupiny patří ozdoby, které byly vyrobené z mědi, stříbra nebo zlata. Jejich vzhled je často podobný - hladký, bez známek zdobení. Celý opasek prochází výrobním procesem prolamování nebo lisování. V některých případech je možné setkat se s výrobky, jejichž povrch je vyzdoben za pomoci granulace. Ve druhé skupině jsou ozdoby, které vznikly litím do formy, přičemž nejčastějším materiálem v tomto případě

bývá bronz. Dalšími materiály používanými v tomto výrobním procesu bývá olovo, zlato nebo nějaké slitiny (*Klanica 1986, 108*).

Typickým příkladem je situace na jižní Moravě, konkrétně na hradišti v Mikulčicích. Zhruba od druhé poloviny 7. století se zde v rámci avarských pohřebišť objevuje mnoho předmětů, které jsou dokladem řemeslné výroby v prostoru mikulčického hradiště. Výroba zde byla doplněna o prvky, které jsou typické pro danou oblast, ale v rámci celé avarské říše bychom se s podobnými prvky zřejmě nesetkali. Další dílna na kovovou industrii byla objevena ve Starém Městě u Uherského Hradiště, kterou publikoval v loňském roce L. Galuška. Zajímavostí je, že dosud ještě nebyla objevena jiná dílna na litá bronzová kování než právě v prostoru Mikulčic a Starého Města, které byly centrem přiklánějícím se k avarskému kulturnímu okruhu, navzdory tomu, že osídlení Mikulčic bylo převážně slovanské. Na základě toho je zřejmé, že se v těchto oblastech nemísily kulturní a etnické hranice obou celků (*Lutovský – Profantová 1995, 41-43*).

I přesto, že lze na území Čech nalézt jednotlivá avarská opasková kování nezávisle na sobě, tak se zde nachází zástupci ze všech etap vývoje avarské produkce od 7. až po konec 8. století. Proto je mezi ně možno zahrnout nákončí vyrobená z plechu, litá kování obdélného tvaru s vyobrazením gryfa, prolamovaná nákončí s odpočívajícími zvířaty či antropomorfními prvky a stejně tak i tvary z pozdější doby, jako jsou šupinovité ornamenty a liliovité vzory, které se začínají objevovat na konci 8. století (*Beranová – Lutovský 2009, 151*).

6.1. Prvky avarského oděvu

Hlavním pramenem, na jehož základě lze rekonstruovat oděv, jsou archeologické nálezy z pohřebišť. V písemných pramenech se nenacházejí popisy oděvu ani šperků, které ho měly doplňovat. Proto je potřeba rekonstruovat archeologické nálezy, které se nám díky nevhodným geologicko-pedologickým podmínkám většinou nedochovaly v původním, nepoškozeném stavu. Nálezy textilií a jiných materiálů potřebných k výrobě kroje chybí, do dnešní doby se nám dochovaly jen kovové ozdoby oděvů (*Čilinská 1992, 70*).

Oděv Avarů, stejně tak jako tomu bylo i u jiných etnik, a to v průběhu celých staletí, souvisel s postavením jednotlivých osob v rámci kmene. Vůdce kmene (kagan) se oblékal do hedvábných šatů (kaftanů), které byly zdobeny opaskem se zlatým kováním. Podle zdobení opasku bylo možno rozpoznat sociální postavení a kulturně-

etnickou příslušnost toho, který jím byl ozdoben. Mezi další ozdoby, kterými se kagan prezentoval, patřily náušnice, prsteny, náramky a náhrdelníky. Vysoké postavení kaganových manželek bylo také zdůrazňováno pomocí kvalitnějšího oděvu. Móda byla v jejich případě přejímána z Byzance a byla doplňována o zlaté agrafy různého tvaru. Na hlavách měly ozdobné diadémy a ženy, které byly vdané, zřejmě nosily na hlavách ozdobné čepce, na jejichž konci visely stříbrné přívěsky. U pasu nosily ženy pletený sáček, ve kterém měly pořad po ruce jehelníček, pinzetu, křesadlo, případně jiné drobnosti (*Lutovský – Profantová 1995, 46-47*).

Na základě hrobových nálezů je doložen rozdíl mezi mužským a ženským oděvem, stejně tak je zřejmý rozdíl mezi pokryvem těla majetných vrstev (obr. 3) a chudých jedinců (obr. 4). Viditelný rozdíl je i v dochovanosti a druhu materiálu kovových souprav. Majetnější vrstvy vlastnily šperky ze zlata a stříbra a byly s nimi po své smrti i pochovány. V opačném případě jsou u pohřbených jedinců nalezeny pouze náhodně bronzové ozdoby, z čehož je možno soudit, že rozdíl mezi jednotlivými vrstvami obyvatelstva se dal rozpoznat nejen na kvalitě látek, ze kterých byl zhotoven jejich oděv, ale také na základě doplňků, kterými svůj oděv zdobily (*Čilinská 1992, 70*).

Již od konce 6. století až do přelomu 8. a 9. století začala získávat stále větší oblibu v prostoru karpatské kotliny a jejím blízkém okolí opasková kování. Zdobená nákončí však není možné považovat jen za typický projev kultury východních etnik. V oblasti střední a západní Evropy docházelo k výrobě opaskových kování již v době římské. Avarské opasky nám přináší zásadní pohled na avarskou kulturu, její smýšlení a jejich náboženské představy. Stejně tak je jejich nález velmi významný pro chronologické zařazení objektu (*Měřínský 2002, 425*).

Podle nálezů, které byly uskutečněny v rámci slovenských pohřebišť ze 7. a 8. století, se podoba opasku po celou dobu výroby v podstatě neměnila (obr. 5). Hlavní částí byl zdobený hlavní řemen, jehož šířka se pohybovala okolo 3-6 cm. Na hlavní řemen byly pak zpravidla napojeny 4 boční řemínky. Jedinou změnou, kterou opasky v tomto období prodělaly, byl materiál, ze kterého byly vyráběny. Je téměř nemožné nalézt dvě stejné opaskové soupravy, avšak u jistých druhů ozdob a jejich výzdobných prvků lze sledovat jistou snahu o pravidelnost (*Čilinská 1981, 25-26*).

Na jednom konci hlavního řemene byla připevněna přezka a na jeho druhém konci se nacházelo velké nákončí. Další ozdoby byly vždy umístěny na konci bočních řemínků. Dírky na řemeni byly lemovány chrániči, které se tak staly dalším dekoračním prvkem opasku (obr. 6). Garnituru opasku je tedy možné rozdělit na:

1. Přezku
2. Velká a malá nákončí
3. Chrániče dírek
4. Dekorativní kování, které se vyskytovalo na hlavních i bočních řemenech (*Čilinská 1981, 26*).

Tuto typickou podobu opasku zanesli na území střední Evropy Avari během svých výbojných tažení a zakládání kočovišť. Na základě archeologických nálezů je však doloženo, že k využívání podobných opasků docházelo i na území Germánů, především pak v kmeni Bajuvarů. Slované jejich podobu okoukali a pokusili se ji v následujících letech napodobit. Podle L. Galušky si však postupem času začali odlévat své vlastní tvary a typy opaskových kování, které se částečně lišily od těch avarských, ale dekorativní část povětšinou zůstala zachována (*Galuska 2004, 49*).

Důvod zdobení opasku způsobem, jakým byl činěn, však není dodnes vybadán. Motivy, jež se nacházejí na jednotlivých nákončích, mohly mít mnoho významů a stejně tak existuje i mnoho teorií o tom, proč byl daný motiv na určité nákončí použit. Mezi badateli převládají názory na několik základních možností jejich využití. Prvním důvodem zobrazování mohly být náboženské představy výrobce (např. v případě avarského výrobce se může jednat o zobrazení šamana se zvířecí maskou). Další názor si všímá využívání motivů, které zaznamenal výrobce třeba u jiného kmene a dochází zde tak k výzdobě stejného druhu, avšak k jistému nepochopení daného vzoru (*Lutovský – Profantová 1995, 49*).

Lze jen stěží odvodit, proč byla na opasky určitá symbolika použita nebo proč měly v soudobé společnosti určitou magickou funkci. Jisté je jen to, že postupem času začaly opasky poukazovat na společenské postavení jedince, který ho nosil (v současnosti nám to dokládají především pohřebiště ze 7. a 8. století). Důkazem o společenské funkci jsou dětské hroby, ve kterých byly už i malé děti pochovány s okrasně zdobeným opaskem. Malá velikost okrasných opaskových kování dokládá fakt, že byly vyrobeny speciálně pro děti a už pouhá jejich přítomnost dokládá, že dítě patřilo ke společenské elitě (*Čilinská 1981, 27-28*).

V 7. – 8. století vlastnil opasek každý příslušník vyšší společenské třídy již od raného dětství, přičemž ho používal ke své výzdobě pouze během slavnostních příležitostí. Po jeho smrti byl opasek uložen spolu s ním do jednoho hrobu, aby mohl reprezentovat jeho mocenské postavení i po jeho smrti. Opasek byl prvotně

symbolickým znakem poukazujícím na členství ve vojenské družině, proto je jeho výskyt v bojovníckých hrobech velmi častý (*Čilinská 1981, 28*).

6.2. Rozdělení materiální kultury období avarského kaganátu

V dnešní době se k rozdělení tohoto časového úseku využívá třístupňové schéma, které je založené na analýze kovových nálezů a jejich ozdobných prvků:

1. **Časný stupeň** – výskyt velmi ojedinělý – nejstarší nálezy lisovaných avarských opasků jsou datovány J. Ambrozem mezi léta 620 – 690, přičemž starší památky tohoto typu nejsou dosud známé. Podle S. A. Pletněvové nedocházelo u těchto kmenů po dobytí nového území v této době k jejich následnému usazení, ale k pouhému utáboření do doby, než budou putovat dál. Absenci nálezů tohoto stupně vysvětluje častým přesídlováním a zakládáním nových kočovišť (*Klanica 1986, 110*).
2. **Střední stupeň** – lze ho datovat do druhé poloviny 7. století a bývá dělen do dalších dvou fází:
 - a. Starší fáze - zdobení opasku je velmi bohaté, přičemž mezi nejčastější materiály pro zhotovení bylo využito stříbro, bronz, který je pozlacen, někdy se do výzdoby přidávají i skleněné prvky; během výrobního procesu dochází ke zpracování kovu tepáním či lisováním z tenkého plechu.
 - b. Mladší fáze – v této fázi je dekorace ozdob jednodušší, v některých případech zcela bez zdobení; k výrobě bývá využit bronz; způsob výroby se v průběhu středního stupně nemění.
3. **Pozdní stupeň** – výroba opaskových kování spadá v tomto stupni do celého 8. století. Díky následujícímu rozdělení je pak možné rozčlenit výrobní proces zhruba do čtyř generací, které ve výrobě nákončí následovaly a doplňovaly. Specializovaní kováři začínají využívat techniku lití, přičemž ke své výrobě využívají plechy o různém stupni hrubosti; z hlediska výzdoby dochází k úbytku dekoračních prvků (v některých případech se dekorace přestávají vyskytovat úplně). Ve výzdobě se objevují pouze geometrické tvary. Dochází k tomu proto, že se během výroby přestává využívat tepání a lisování, jež se v minulosti o charakteristickou výzdobu přičinilo (*Zábojník 2004, 40-41*).

Na základě mnoha nálezů bylo poté rozpracované detailnější rozdělení pozdního stupně avarské kultury do dalších 4 fází:

- a. I. fáze pozdního stupně – nákončí tohoto typu se tvarově velmi podobají těm, která jsou datována do středního stupně. U přezek se nacházejí konkávní stěny čtyřúhelníkovitého tvaru, u kterých se nevyskytuje tulejka², přičemž nejčastěji se vyskytujícím výzdobným prvkem jsou geometrické motivy, v některých případech také rostlinné ornamenty. V této fázi pozdního stupně se objevují výrobky vzniklé jak během výrobního procesu lití, tak jednodušší nákončí vyrobená z plechu.
- b. II. fáze pozdního stupně – na tomto typu nákončí si lze povšimnout přítomnosti tulejky a nýtů, které napomáhají při upevnění opasku na řemen. Výrobky už nejsou tak jednotvárné a obohacuje se i způsob výzdoby. Na nákončích se začínají vyskytovat zoomorfní motivy, především v podobě gryfa. Existují však nálezy, na nichž se objevuje motiv tzv. „trojčlenka“ (na nákončí jsou vyobrazena bojující zvířata – obr. 4). Tímto motivem jsou ale z rozměrových důvodů zdobena pouze velká nákončí. Stejně tak jako u předchozího typu se i v tomto období zdobí spodní strana opasku rostlinnými motivy. Zde se už stále častěji vyskytuje výrobní proces lití (obr. 7).
- c. III. fáze pozdního stupně – v této fázi už masivně převládá pouze výroba za pomoci licího procesu. Nákončí, která jsou vyrobena z plechu, se vyskytují už pouze ojediněle a jen ve formě jakýchsi průvleček. Největší novinkou tohoto období jsou dvoudílná nákončí. Systém upevnění byl jednoduchý. Řemen opasku byl provlečen mezi oběma částmi kování, které byly k sobě připojeny nýty. Upevnění opasku tak již bylo mnohem pevnější a více vydrželo. Ke změnám dochází také u výzdobných motivů. V nálezech je stále možné nalézt řadu kování, která jsou zdobena zoomorfními a antropomorfními tvary. Ve větší míře se ale také začínají objevovat rostlinné motivy i na vnější straně. Velice

² Jejím úkolem je uchycení ramene (Zábojník 2004, 42).

častý je tak například motiv stromu života, vinné révy, aj. Nejdůležitější novinkou pro třetí fázi je však výskyt úplně nového typu výzdoby, jelikož rostlinný motiv je v tomto případě doplněn ještě o puncování³. Tato fáze výroby je považována za vrcholné období uměleckého kovářství.

- d. IV. fáze pozdního stupně – výroba opaskových kování se redukovala a jejich výskyt se snižoval. Kováři v tomto období nebyli schopni vyrobit nákončí takové kvality, jako tomu bylo v minulých generacích. Stále se vyskytují rostlinné motivy, ale jejich tvary již také nejsou tak výrazné a v některých případech se rostlinnému motivu podobají jen minimálně. Objevují se však i nákončí, na nichž výzdobné prvky zcela absentují. Pro závěrečnou fázi pozdního stupně jsou příznačné také nekvalitní a poškozené výrobky či využití olova jako prioritního materiálu pro jejich výrobu (*Zábojník 2004, 42*) (obr. 8).

Je zřejmé, že porážka, kterou na konci 8. století utrpěl avarský kaganát od Franské říše, měla negativní dopad také na výrobu opaskových kování. Díky značnému poklesu obyvatelstva a útěku majetnějších vrstev obyvatelstva začalo docházet k postupnému úpadku a nakonec i vymizení všech výrobních center na území kaganátu. Lze však předpokládat, že na základě ztráty poptávky po těchto ozdobách, začali sami výrobci hledat nové prostředí, kde by mohli své výrobky i nadále prodávat, aby nedošlo k jejich krachu. Nové odbytiště poté našli zřejmě na území východních Slovanů, zejména na území dnešního Bulharska. Závěrečnou fázi výroby „avarských“ opaskových kování je proto možné řadit do konce 8. a počátku 9. století, kdy došlo k definitivnímu zániku avarského kaganátu (*Zábojník 2004, 42*).

Velké množství nálezů z jedné lokality, které chronologicky spadají do pozdního stupně avarské materiální kultury, poukazuje na možnost většího významu dané oblasti v soudobé hierarchii sídel. Problém je však s interpretací, přičemž největším problémem pro interpretaci jsou společné nálezy artefaktů avarského a staromaďarského původu. S tímto problémem se nesetkáváme v případě, že dojde k izolovanému nálezu avarského artefaktu. Takových nálezů je na území České republiky většina, přičemž v minulosti

³ Jedná se o dekorativní techniku, během níž jsou do opasku vyráženy jednoduché vzory. Vyskytuje se poměrně často právě v období třetí fáze pozdního stupně avarské materiální kultury. Nejedná se o samostatnou dekoraci, ale pouze o doplnění volných míst v případě, že rostlinný motiv plně nezasahuje na celou plochu nákončí.

podkládal nález artefaktu tohoto charakteru existenci významného elitního sídla v okolí nálezu. Dnes jsou tyto situace vyhodnocovány odlišně, jelikož jsou známy nálezy, u kterých je podloženo, že byly situovány v prostoru avarského sídliště, nikoliv tedy v mocenských centrech (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

6.2.1. Lisovaná plechová nákončí

Plechová kování opasků ukazují na orientaci podunajských řemeslníků na umění Byzance. Aktivní styky mezi Avary a Byzantinci se projevily nejvíce v řemeslné výrobě. Do značné míry měla na vývoj kultury avarsko-slovanského kulturního okruhu vliv také válečná tažení, během nichž docházelo k získávání zajatců. Mezi nimi se pak také velice často nacházeli uměleční řemeslníci. Některé archeologické doklady poukazují na to, že využívání antických prvků ve výzdobě avarských kování 7. století bylo přineseno na území avarského kaganátu také z prostředí Byzance (*Čilinská 1981, 33*).

Tento typ kování měl několik možných tvarů, do kterých je specializovaní kováři upravovali. Mohlo se jednat například o tvary čtvercové nebo obdélné a stejně tak o tvary růžicovité nebo kotoučovité. Charakteristické jsou i motivy, které byly při jejich výrobě použity. Objevují se pletence (z několika stužek nebo vrkočů), lomené vlnovky, zoomorfní motivy, ale také motivy geometrické, aj. V případě kvadraticky zakončených kování bývají také okraje zdobeny vývalkovitými horizontálními žebry (*Měřínský 2002, 433*). Osmičkovité nebo pletencové výzdobné motivy jsou hlavními prvky, které měly estetickou funkci. Jejich využívanost a oblíbenost byla dána především díky jejich hře světla a stínu. Důraz byl kladen také na efekty, kterých bylo dosahováno za pomoci barev. Proto byla během jejich výroby využívána kombinace zlata a stříbra. V jiných případech byly hotové výrobky ještě doplňovány o polodrahokamy nebo skleněné součásti (*Čilinská 1981, 33*).

Kovotepci, kteří vyráběli lisovaná nákončí v poslední fázi jejich výroby, začali při výzdobě využívat také zoomorfní motivy. Jejich výroba však již byla spjatá i s výrobou litých kování. Nejčastěji vyobrazovaným zvířetem se pro ně stal gryf. V tomto případě však nebyl zobrazován jako mytologické okřídlené zvíře, jak tomu bylo u výrobců litých kování. Ve výzdobě lisovaných plechových nákončí se jeho podoba objevovala jako sehnutá postava neidentifikovatelného zvířete. Lze tak sledovat rozdíly nejen ve výrobním procesu, ale také ve výtvarném provedení a v ideových představách řemeslníků (*Čilinská 1981, 40*).

6.2.2. Litá bronzová nákončí

Jednalo se o jednu z nejoblíbenějších ozdob, jejíž funkcí bylo také zpevnit zakončení opasku, aby nedocházelo k jeho třepení. Nákončí jsou v této formě často vyrobeny tak, že jsou na jedné straně zakončena úponkou s kruhovitými listy a na druhé straně bývá vyobrazen boj zvířat. Kromě nákončí s tímto motivem je možno nalézt „kvadratická kování pásu s motivem gryfa, přezky s afrontovanými esovitými rozvilinami a šavle s rombicky rozšířenou příčkou“ (Klanica 1986, 114).

Badatelé se snaží zjistit, jakým způsobem probíhal proces licí výroby. Uvažuje se o metodě ztraceného vosku, což je doloženo v případě nálezů, na jejichž rubu byly zjištěny stopy po textiliích. Textilní struktury však nejsou dokladem vytlačování textilií do kovu, ale pouze jako pozůstatek po licím procesu. Tento proces spolu s experimentálním výzkumem popsal už v osmdesátých letech německý archeolog H. J. Hundt ve své práci *Les textiles de la tombe de Hochdorf, de suprenants témoignages sur les anciennes techniques artisanales* (Zábojník 2004, 45).

Litá bronzová kování se objevují ve všech oblastech, ve kterých se vyskytovali Avari. Existují však doklady toho, že se objevily i mnohem dále, což svědčí o kvalitě tehdejšího obchodu. Je však nepravděpodobné, že by veškerou kovovou industrii vyráběli Avari sami. Je zřejmé, že zpočátku se o výrobu všech ozdob a zbraní starali sami Avari, poté však, v období, kdy byl vytvořen avarský kaganát, se k výrobě zřejmě zapojili i Slované, čímž se způsob této výroby zachoval po delší dobu. Zajímavé je, že ke vzniku lité industrie došlo až po vpádu Bulharů v 7. století. (Turek 1960, 395-397).

Před touto událostí se hojně na území avarského kaganátu vyráběla kovová nákončí s tlačenou plechovou výzdobou, jejíž původ lze hledat v prostoru Byzance. Následkem bulharského vpádu však došlo k přerušení avarsko-byzantských vztahů a k poklesu významu avarské říše. V tomto období se začíná z prostoru avarského kaganátu vytrácet tlačená industrie, ale také byzantské mince, které byly do té doby nedílnou součástí avarského obchodu. Litá nákončí poté začali ve velké míře vyrábět i Slované, ale nikoliv v prostoru avarsko-slovanského území. V českém prostředí se tento výrobek vyskytuje velmi vzácně a pouze jako import (Turek 1960, 396-398).

Litá bronzová nákončí měla i jiný praktický význam. Řemen opasku se při jejich použití zpevnil, a tak nedocházelo k jeho rychlému opotřebování. Řemen byl na jedné straně zakončen přezkou, kterou byl provlékán opačný konec, na jehož konci bylo umístěno nákončí (Měřínský 2002, 429).

Nejvíce nálezů tohoto typu kování bylo nalezeno na sídlišti Valy u Mikulčic. Jejich doklady jsou ale známy i ze sídliště v Olomouci-Povelu, Uherském Hradišti-městě, ze Starého Města „Na Valách“, Zelené Hory u Vyškova, Černova u Ježkovic, z Brna-Starých Zámků u Líšně, Znojma-hradiska sv. Hypolita, Uherského Ostroha-Kvačic, atd. (*Galuska 2004, 49*).

6.2.3. Byzantská nákončí

Vlivem avarského obchodu se v Čechách objevily předměty byzantského původu, nejen pouze mince, ale ve velké míře také ozdoby a části opasků. Je možné sem zařadit nález přezky v Praze-Košířích, která byla datována do 7. - 8. století (nákončí typu Korinth), opasková kování nalezená v Rubínu a Kalu nebo dvoudílnou přezku z Kšel (*Beranová – Lutovský 2009, 151*). Nalezená přezka z Prahy-Košíř je vyrobena z bronzu a dochovala se pouze týlová destička přezky doplněná o stěžežku, jež je ozdobena prolamováním a vyráženými kružnicemi s vyznačenými středy. Ve svrchní části se nacházejí dva vodorovné plastické žlábků a hned pod nimi jsou situovány dva otvory, které mají znázorňovat oči. Přímo pod nimi je umístěn otvor ve tvaru V, jenž symbolizuje ústa, do nichž zasahuje také bronzový nos (obr.). U tohoto nálezu však chybí důležité nálezové okolnosti, přičemž podle Z. Měřínského (2002) má tento nález souvislost s dalšími pěti nalezišti v okolí Prahy, které spadají do avarsko-slovanského období (*Měřínský 2002, 441-443*). Dle předpokladů N. Profantové se tato přezka musela do oblasti pražské kotliny dostat zřejmě s mnoha dalšími předměty spadajícími do staršího horizontu lité industrie z karpatské kotliny (*Měřínský 2002, 443*).

Byzantská nákončí se na území Čech vyskytují jen vzácně. Pokud však k jejich objevu dojde, tak se jedná o nálezy, které jsou kulturně spojené s nálezy spadajícími do doby avarské (*Profantová – Vích 2008, 622*).

6.2.4. Kování blatnického stylu

Díky setkání prvků avarského a karolinského umění došlo ke vzniku nového uměleckého stylu, který se nazývá blatnický nebo také blatnicko-mikulčický. Jedná se vlastně o spojení rysů avarských i karolinských, a to zejména na výzdobu bronzových opaskových kování, závěsných řemení meče a ostruh. Ozdoby tohoto uměleckého stylu doplňovaly oděv výhradně vysoce postavených mužů společnosti. Výzdoba, použitá na tyto výrobky, byla většinou vyrobena puncováním, vrubořezem, a sestávala z vyrytých rostlinných prvků nebo postav lidí, jejichž obličej byl zahalen maskou (*Beranová – Lutovský 2009, 151-152*).

V současné literatuře se pohlíží velice kriticky na koncept blatnicko-mikulčického horizontu, a to především z pohledu mladé generace archeologů. Původ tohoto stylu lze hledat ve Franské říši. Samostatné definování typu probíhalo postupně, přičemž hlavní roli v tom měl nález pozdně avarského kování, karolinského meče a soupravy kování koňského postroje z Blatnice na Slovensku, jenž byl už ve 2. polovině 19. století uložen v Maďarském národním muzeu v Budapešti. Nálezové okolnosti jsou nejasné, ale drtivá většina badatelů se shodla na tom, že všechny tyto předměty byly uloženy v jedné hrobové jámě (*Ungerma 2011, 135*).

Pojem blatnicko-mikulčický horizont byl vytvořen poté, co došlo k hromadnému nálezů předmětů podobného uměleckého stylu v Mikulčicích na Moravě. Samotný výrobní proces je vymezen do období konce 8. a počátku 9. století. Výroba neustále navazovala na znalosti z doby předvelkomoravské, přičemž díky stykům s franskou říší se k nim připojily i karolinské prvky. V oblasti Mikulčic byl tento styl představován kováním ve tvaru kříže. Podle M. Beranové a M. Lutovského je možno tvrdit, že se takto luxusní předměty dostaly do země až po mnohem delší době. Proto je nevhodné používat je jako prostředek k dataci objektu (*Beranová – Lutovský 2009, 152*).

N. Profantové se podařilo dohledat všechny nálezy z Čech, které lze řadit do tohoto horizontu. Na základě podrobného zkoumání se jí podařilo určit, že pouze malá část z nich je zdobena synkretickými motivy. Kování, která jsou zdobena, byla nalezena v Hradci u Nemětic, v Čáslavi – Hrádku, na Pražském hradě a v Kaníně. Kování z Hradce u Nemětic s tuzovanou výzdobou ve formě rostlinných prvků, jež jsou umístěny na tečkovaném pozadí, je podle Ungermana problematické určit jako „orientální“ a stejně tak je podle něj složité se pokusit nákončí chronologicky zařadit (*Ungerma 2011, 137*).

V Čáslavi – Hrádku bylo nalezeno opaskové kování s motivem ptáka, jenž má okolo krku stužku a bojuje s hadem. Bohužel je tato výzdoba již ne úplně zřetelná. I přesto, že se jedná o východní motiv, nelze s přesností nalezený opasek datovat, jelikož k jeho výskytu nedochází pouze v případě pozdně avarských nalezišť (*Profantová 1991, 32*). Jak již bylo řečeno, nákončí, která svou výzdobou a výrobním procesem spadají do blatnicko-mikulčického horizontu, byla natolik luxusní a natolik ceněná, že je jen málo pravděpodobné, že by se dostala do země brzy po jejich vyrobění.

Problematičtější je určit vznik a výrobní proces u nákončí, které bylo nalezeno v Kaníně. Podle J. Justové (1977) byla rostlinná výzdoba na nákončí převzata z výzdobného motivu na rukojeti zlaté pateny č. 16, která byla nalezena v pokladu ze

Sinnicolau Mare. Naopak podle M. Lennartsona (1997,1998) je toto nalezeno kování imitací karolinských výrobků, na nichž se nacházela rostlinná výzdoba (*Ungerma 2011, 137*). U posledního kování z Pražského hradu se podle N. Profantové jedná o zdejší imitaci pozdně avarského kování, přičemž na jeho výzdobu byl použit jeden karolinský prvek ve formě výčnělku na jeho spodní části. Tento prvek byl však na pozdně avarská litá kování využit jen ojediněle (*Profantová 1989, 604-605*). G. Kiss (2004) ve své práci zmiňuje, že lze v tomto případě vyloučit západní vliv. Nákončí podle něj bylo vyrobené podle byzantského vzoru, a to na základě toho, že tento nále z byl datován do I. - II. fáze pozdního stupně. Karolinské výčnělky tohoto typu se však objevují až ve 2. polovině 8. století a i ony jsou prokazatelně také ovlivněny byzantskými přezkami (*Ungerma 2011, 138*).

6.3. Kovové součásti koňského postroje

Nálezy kovových ozdob, které byly součástí koňského postroje, patří na území Čech a Moravy k vzácně se vyskytujícím. Jejich pozůstatky jsou ve srovnání s nálezy opaskových kování jen velice ojedinělé. K roku 1999 byly známy pouze tři nálezy, které spadaly do této kategorie. Byl jím nále z z Budče, Rubína v Čechách a Lubomii ve Slezsku (*Kalferst – Profantová 1999, 301*). V poslední době však byly nalezeny prvky koňského postroje také během archeologického výzkumu na hradišti v Tismicích.

6.3.1. Dekorativní součásti koňského postroje

Pozůstatky po Avarech se nám dochovaly i v nálezech z jezdeckých hrobů. V prostoru jezdeckého hrobu dochází k nálezům dekorativních prvků, které jsou v těsné blízkosti skeletu koně. Už z tohoto důvodu je velice jednoduché rekonstruovat jejich umístění a význam. Jednalo se o prvky, které měly za úkol zkrášlit koňský postroj, zejména v oblasti řemene. Umělecká hodnota těchto doplňků byla výrazná a jejím úkolem bylo především zdůraznění sociálního statutu jedince, jenž koně vlastnil. Kůň pak byl většinou po smrti svého vlastníka spolu se všemi dekorativními prvky pohřben do stejného hrobu. Význam těchto ozdobných prvků je však daleko větší. Nále z takového předmětu je důležitý také z hlediska chronologického zařazení a z důvodu sledování chronologických souvislostí předmětů materiální kultury (*Zábojník 2004, 53*).

Mezi tyto druhy dekorace lze řadit zejména rolničky a faléry, které patří k nejčastějším nálezům tohoto druhu postroje:

- a) **Rolničky** – k jejich vzniku docházelo za výrobního procesu lití a jsou běžnou součástí inventáře kostrového hrobu. Lze je na základě jejich

zevnějšku členit do tří podskupin: rolničky s rýhovanou nebo žebrovanou spodní částí, rolničky hladké a rolničky hruškovitého tvaru (*Klanica 1986, 106*).

b) **Faléry** – jedná se o tenké kotouče, které byly vyráběny z bronzu nebo železa. Častější však byl výskyt bronzových falér, které byly většinou zdobeny zlacením. Byly umístovány jako výzdobný prvek do řemene koňského postroje. Jejich využití mělo nejspíše nějakou speciální úlohu, jelikož se s nimi neseťkáváme v hrobech, ve kterých se nachází lisované doplňky. Stejně tak je velice zajímavé, že je jejich výskyt zaznamenán pouze v okrajových částech karpatské kotliny, což někteří badatelé chápou jako náznak toho, že pro avarské etnikum nebyly tyto prvky úplně vlastní. Jednou z částí falér byly vrchlíky, mezi jejichž hlavní funkce patřilo zpevnění středu faléry (*Klanica 1986, 101-103*).

Jejich výroba byla prováděna technikou lití. V některých vzácnějších případech byly zaznamenány i výrobky z plechu, jenž byl ozdoben gravírováním⁴ (*Zábojník 2004, 54*).

V hrobech, v nichž byli pohřbeni bohatí jedinci, je často možné se setkat s velkým množstvím kování, která tvořila výzdobu pro řemeny koňského postroje. Bylo nalezeno už několik bohatě zdobených postrojů, které obsahovaly také chrastítka. Jeho funkce však byla nejen dekorativní, ale též magická. Jeho umístění na řemeny koňského postroje mělo vydávat zvuky, které měly za úkol strašit divou zvěř a zlé duchy (*Zábojník 2004, 54*).

6.3.2. Třmeny

Třmeny jsou důležitou součástí koňského postroje a jejich původ lze hledat ve střední nebo východní Asii, přičemž do Evropy se dostávají pravděpodobně až s příchodem avarského etnika. Je zřejmé, že k jejich vzniku došlo až po fázi stěhování národů, protože jejich existence v případě hunských kmenů není prokázána. K začátku používání došlo nejspíše na přelomu 6. a 7. století, přičemž ve stejné době si této novinky u Avarů povšimli Byzantinci. Zpočátku byla výroba různorodá a neustále se vytvářely nové typy, které měly mít stále lepší funkci pro ovládání koně. Jejich význam z hlediska chronologie je však minimální, jelikož tvary, které se jezdcům osvědčily, se staly součástí jejich výbavy po celá desetiletí i staletí (*Klanica 1986, 93*).

⁴ Jde o technologii, která má za úkol nahradit ruční rytí. S její pomocí jsou vytvářeny výzdobné motivy odebráním materiálu.

Typologii třmenů se věnovala například Z. Čilinská, které se podařilo definovat jejich 4 hlavní typy pro oblast celé karpatské kotliny v rámci pohřebišť, ve kterých byly uloženy lité výrobky. Podle ní spadají první dva typy zhruba do období konce 7. a počátku 8. století. Další dva typy jsou poté vyráběny v 8. století. Na základě nalezených třmenů se o další typologii pokusila také A. Bartošková (1986) ve své práci *Slovanské depoty železných předmětů v Československu*. Její typologie je rozdělena do tří základních typů a jejich podtypů (obr. 9):

1. **Typ I** – spadají sem třmeny podkovovitého a obloukovitého tvaru, které mají na vrchu vykované ucho obdélníkového tvaru. Ramena mohou být v tomto případě zakončena pětiúhelníkovitými plochami, jež poté přecházejí ve stupadlo
 - a. **IA** – třmeny s dovnitř prohnutým stupadlem, které Bartošková dělí do ještě dalších tří podskupin
 - i. **IAa** – stupadla a postranní plochy ramen mají prostředek zesílen plastickou lištou
 - ii. **IAb** – postranní plochy i stupadlo má širší rozměry a je zdobeno taušírováním⁵, přičemž u postranních plošek se někdy objevuje prolamovaná výzdoba
 - iii. **IAc** – na třmeni se nacházejí široké postranní plochy a stupadlo. Obdélníkové ucho je na třmen posazeno kolmo na ramena, která mají tvar gotického oblouku
 - b. **IB** – třmeny se vsazeným stupadlem
2. **Typ II** – jedná se o třmeny, jež mají obloukovitý nebo podkovovitý tvar a smyčkovité ucho
 - a. **IIA** - postranní plochy ramen přecházejí ve stupadlo, které je prohnuté dovnitř, a jejich postranní plošky jsou uprostřed doplněny o plastickou lištu
 - b. **IIB** – stupadlo je vsazeno dovnitř mezi ramena třmene
3. **Typ III** – třmen má obvykle vysoká ramena trojúhelníkovitého tvaru, na něž je umístěno široké obdélníkové ucho. Toto ucho je postaveno

⁵ Taušírování je výrobní proces, kdy se za studena vykládá kov dalším kovem, který má odlišnou barvu. Do původního kovu jsou vryté rýhy, které jsou poté zality jiným kovem, což vede ke zkrášlení řemeslného výrobku.

k ramenům kolmo a je s nimi spojeno díky dalšímu krčku (*Měřínský 2002, 399-401*).

Datování těchto třmenů je možné pouze v případě, že jsou nalezeny ve větším nálezu celku nebo v hrobě s litými ozdobami. Je tomu tak proto, že se třmeny ve středohradištních kostrových hrobech nevyskytují (*Měřínský 2002, 401*).

Na území České republiky jsou nálezy třmenů poměrně ojedinělým nálezem. Je možné je objevit samostatně nebo v případě objevení hromadného železného depotu. Třmeny nebyly ani tak součástí jezdecké výstroje, jako spíše sedla, proto i jejich výskyt v hrobech je minimální. Podle M. Beranové a M. Lutovského je možné, že se vedle kovových třmenů využívaly také třmeny vyrobené z organických materiálů. Stejně tak tvar třmene souvisel s obuví jezdce, proto zde úloha boje neměla sebemenší smysl (*Beranová - Lutovský 2009, 175*).

Z malého množství nálezů, které byly na našem území uskutečněny, je možné soudit, že do 8. a snad i 9. století se využívaly převážně oválné třmeny. Od 9. a následně i 10. století začíná do procesu výroby pronikat i západní vliv, jehož hlavním prvkem jsou trojboké třmeny, které jsou označovány jako „karolinské“ (*Beranová – Lutovský 2009, 175*).

6.3.3. Udidla

Postranice udidel mají obdélníkové záštity, které mají za úkol zachytit příčné dvojdílné spojnice. Jejich konce jsou formovány buďto do tvaru dvojitého prstence, který má tvar číslice osm nebo do jednoduchého smyčkovitého oka. Udidlo tohoto typu se vyskytlo například v hromadném nálezů z Brankovic, Gajar-Pustatiny Vrablicovy II a v Moravském Svätém Jánú. Častější je však výskyt prvního typu udidla (*Měřínský 2002, 397-399*).

Z předvelkomoravského období jsou na území Moravy a Slovenska známá udidla s rovnými nebo esovitě prohnutými postranicemi (někdy jsou také nazývána jako nomádská). Nálezy tohoto typu jsou lokalizovány jak v rámci hrobových jam, tak i jako součást hromadného nálezů – depotu. V oblasti Čech se s nálezů tohoto typu je možné setkat jen velice ojediněle. Jedním z takových nálezů je např. udidlo z Plužné (publikovala N. Profantová 1997), které bylo objeveno jako součást hromadného nálezů. Toto udidlo má obloukovitě prohnuté postranice (vývalkovitě zdobené) a plechová obdélníková kování. Z vnější strany je příčná spojnice ukončena do tvaru

dvojitého prstence, přičemž z vnitřní strany je uzavřena očky (*Beranová – Lutovský 2009, 170*).

Nákončí u koňského řemení nebylo zdobené, v některých případech se vyskytují avarské rolničky, ale patří jen k náhodným a ojedinělým nálezům. Výzdoba se, na rozdíl od ozdob opaskových kování, nenacházela ani u přezek, které měly za úkol upnout koňský postroj (*Beranová – Lutovský 2009, 171*).

6.3.4. Ostruhy

Původ ostruh není dodnes známý. Jejich existence je doložena už z keltského prostředí, avšak mírné náznaky o jejich využívání se objevují i v klasickém Řecku. Je však pravděpodobné, že k jejich rozšíření došlo vlivem Keltů na ostatní evropská etnika. Ostruhy se nesetkaly s oblibou v římském prostředí, jelikož jeho vojenský výcvik byl orientovaný zejména na pěší jednotky. Využívání ostruh je prokázáno u mnoha germánských, ale též slovanských kmenů. Naopak v oblasti Orientu a Byzance doklady o jejich využití zcela postrádáme (*Klanica 1986, 95*).

Ostruhy byly vedle vojenského opasku druhým symbolem, který poukazoval na sociální postavení jeho vlastníka. Jedná se proto o významný pramen z hlediska bádání sociálního vývoje a vzniku mocenských elit z období před vznikem Velké Moravy. Nález ostruh také pomáhá při rozpoznání etnických prostředí, jelikož u Avarů i ostatních kočovnických kmenů se podobné ozdoby nevyskytovaly. Ostruhy jsou významným nálezem také z hlediska chronologie (*Měřínský 2002, 402*).

Jejich nálezů na území Čech je nepočtené množství, přičemž u mnoha z nich nám chybí veškeré nálezové okolnosti. Týká se to především ostruh s háčky umístěnými na konci ramének, jež jsou příznačné pro 6. -7. století až po počátek 9. století. Většina nalezených ostruh je vyrobena ze železa, ale setkáváme se i s doklady využití bronzu. U majetnějších vrstev pak byl ještě povrch ostruhy zdoben zlacením, plastickou výzdobou nebo tausíí (*Kavánová 1976, 7-9*).

Vývojovou linii ostruh v českém prostředí však nelze typologicky zařadit na základně výrobní technologie. Mnoho výrobních procesů není na první pohled zřejmých a stejně tak ani přístup ke zpracování jednotlivých částí ostruhy není možné brát za prostředek k chronologickému určení. Podle B. Kavánové (*1976*) je nejlepší možnou typologií rozdělení na:

1. Ostruhy s háčky – prvním badatelem, který se touto problematikou zabýval, byl J. Žak. Ten se pokusil o prozkoumání společenské a

hospodářské situace a poté svou pozornost zaměřil na historický význam ostruh. Ostruhy s háčky jsou běžnou součástí slovanského života již od 6. století a jejich výroba je provedena z jednoho kusu železa. J. Žak rozdělil ostruhy s háčky na 3 typy, které jsou pak následně chronologicky děleny ještě do dalších 6 kategorií:

I. ostruhy lité – vyráběné od 5. do počátku 7. století

A – počátek 6. století

B – 6. století

C – počátek 7. století

II. ostruhy dvoudílné – vyráběné od počátku 6. až do poloviny 7. století

A - neuvedeno

B – 2. polovina 6. století

C – 1. polovina 7. století

D – polovina 7. století

E – 2. polovina 7. století

III. ostruhy kuté z jednoho kusu železa – k jejich výrobě docházelo od poloviny 6. až po polovinu 10. století

A – polovina 6. století

B – 2. polovina 6. až konec 7. století

C – konec 7. století až počátek 8. století

D – 8. a počátek 9. století

E – 9. století

F – závěrečná fáze 9. a 1. polovina 10. století (*Kavanová 1976, 10-11*).

Zajímavostí je i způsob výroby železných ostruh s háčky, který je možné rozlišit na tři typy:

1. ostruhy s bodcem, který je k ramenům připevněn zvlášť za pomoci nýtu.

2. ostruhy se vsazeným bodcem, jenž obepíná tvar zářezu ramen ostruhy skoro do tvaru trojúhelníku.

3. ostruhy, které jsou vykované celkově z jednoho kusu železa, a to včetně bodce (*Profantová 1994, 64*).

Háčkovité ostruhy z území České republiky se nejčastěji nacházely na hradišti v Mikulčicích. Šlo o významný společenský atribut. Háčky sloužily k uchycení záchytného řemene, jenž upínal ostruhu k botě. Byly vyráběny jak ze železa, tak z bronzu, ale každý jezdec vlastnil pouze jeden exemplář. Význam tohoto typu ostruh je spatřován v tom, že na rozdíl od opasku byl užíván výhradně Slovy (Galuška 2004, 49).

Ostruhy tohoto typu z Moravy činí 37 % všech nálezů, na místo toho nálezy z Čech, Slezska a Slovenska činí pouze 4 %. Jejich chronologická pohyblivost je však velká, což je dáno tím, že většina nálezů tohoto typu nepochází z hrobových jam, jako je tomu u jiných typů. Ostruhy s háčky se nejčastěji nacházejí na stejných lokalitách jako artefakty spadající k avarskému kulturnímu okruhu. V některých případech jsou přímo součástí takových hrobů. Kumulace ostruh s háčky ale také odpovídá maximální koncentraci litých bronzů pozdní doby avarské. Z tohoto důvodu je možné tento typ ostruh chronologicky zařadit do 8. století (Profantová 1994, 60-61).

2. Ostruhy s očky – první nález tohoto typu z předvelkomoravské sídlištní vrstvy na mikulčickém hradišti publikoval J. Poulík. Jejich výskyt je doložen již v době římské, ve které byly na zakončení ramen prořezány otvory. Jejich funkce byla upevňování řemene. Ostruhy tohoto typu mají „široký střed s trnem, tyčinkovitá ramena v širokém oblouku a trapézovité průvleky“ (Kavanová 1976, 16). Pozdější výroba ostruh s očky se vyznačuje zúžením ramen a průvleků.
3. Ostruhy s ploténkami – tento typ ostruh patří k nejčastěji se vyskytujícím na našem území a je u nich dobře viditelný vývoj. B. Kavanová rozlišuje 5 typů ostruh s ploténkami, přičemž při jejich jednotlivém rozboru je možné sledovat i vzájemnou chronologickou závislost a částečný podíl vzorů starších typů na výrobě novějších.
4. Ostruhy s dlouhými bodci – v souboru velkomoravských nálezů jsou dochovány zvláštní typy ostruh, jejichž bodce se zvětšuje a prodlužuje. Důvody, proč byly bodce na ostruhách prodlužovány, nám dodnes nejsou známy. Podle názorů Z. Hilczerówny je možné, že tomu bylo proto, že zhruba v 9. století došlo u Slovanů a Avarů ke změně rasy koně. Pro toto

tvrzení však neexistují žádné důkazy. Na základě kosterních pozůstatků koní bylo sice provedeno několik osteologických výzkumů, ale pouze částečně a nebylo během nich docíleno žádných výsledků. Nebylo proto ani zjištěno, o jaký typ koně se v daném období jednalo. Proto je podle B. Kavanové nevhodné činit závěry podobné těm Z. Hilczerowny (*Kavanová 1976, 54*).

Další připomínky k tomuto tématu má i J. Žak, který považuje tento typ ostruh za doplněk výbavy pro těžkooděnce, který měl především omezit jeho pohyb (*Žak 1959, 138*). Dle názorů B. Kavanové však bylo prodlužování bodce následkem zdokonalování techniky boje a mnohem větší potřeby pro získání větší koordinace pohybů jezdce a koně. Bodec hrál proto hlavní roli v procesu pevného začlenění jízdy do válečné strategie (*Kavanová 1976, 54-55*).

Na konci 9. a na počátku 10. století dochází ke změně ve výrobě ostruh. K jejich výrobě se začíná ve velké míře využívat cín. Podle N. Profantové je v současnosti na českém území nalezeno 7 nebo 8 takových případů pocházejících z tohoto období (*Profantová 2013, 37-38*).

6.3.5. Přezky a kování sedla

Součástí koňského postroje byla ale i sedla, která byla vyrobena z organického materiálu, jako bylo dřevo nebo kůže. Proto se nám jejich pozůstatky dochovaly jen na základě jejich kovových součástí, mezi kterými nechyběly ani přezky různých tvarů a velikostí. Přezky menších tvarů byly využívány k připevnění třmenového řemenu k sedlu. Často dochází také k větším nálezům přezek, které byly pravděpodobně využívány k upevnění sedla. Byly jimi zapínány řemeny pod břichem koně. V některých jezdeckých hrobech poté byly nalezeny i další typy přezek. Jejich využití je však již poměrně složité interpretovat. Podle J. Zábojníka je možné se domnívat, že sehrály důležitou roli při konstruování sedla (*Zábojník 2004, 52*).

7. Typologie nalezených předmětů

Do 90. let 20. století byly nálezy spadající do avarského kulturního okruhu jen málo časté. K jejich nalezení docházelo pouze během archeologických výzkumů nebo povrchových sběrů. Od 90. let jsou však tyto nálezy mnohem častější, a to díky využívání nového prvku v archeologii, kterým jsou detektory kovu. S jejich pomocí tak bylo najednou možné lokalizovat nová pohřebiště, hradiště a sídliště, která byla do té doby neznámá. Jejich důležitost je však potřeba spatřovat také v tom, že s větším počtem nálezů se zvyšoval i počet nových typů artefaktů (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Každý rok přibývá mnoho nových opaskových kování a koňských postrojů, z nichž mnoho ještě nebylo zpracováno a publikováno. P. Břicháček potvrdil, že jich je doložených zhruba ještě jednou tolik. Je však zřejmé, že nálezů je v současnosti mnohem více, avšak jsou součástí domácích sbírek amatérských archeologů, kteří jen málokdy o svém nálezů uvědomí regionální muzeum, jež pak provede alespoň jeho dokumentaci.

Na základě dostupné literatury byl v této bakalářské práci zhotoven přehled jednotlivých typů nálezů spadajících do avarsko-slovanského kulturního okruhu. Součásti opaskové soupravy byly rozděleny typologicky na:

1. Přezky
2. Kování opasku
3. Kování hlavního řemene
4. Chrániče dírek
5. Vrtulovitá kování opasku
6. Nákončí bočního řemene
7. Ostatní nákončí opasku
8. Přívěsky
9. Zápony
10. Průvlečky

K jednotlivým typům nálezů byly zpracovány tabulky, ve kterých byly uvedeny jejich základní parametry. Hlavní pozornost v nich byla věnována typu naleziště, dále rozměrům a váze jednotlivých archeologických předmětů. Nedílnou součástí tabulek je i chronologické zařazení nálezů a výrobní proces, během něž daný artefakt vznikl.

Každá tabulka tak přináší základní informace k nalezeným předmětům a představuje proto souhrnné shrnutí dostupných informací k jednotlivým nálezům.

Vzhledem k tomu, že značná část bakalářské práce je věnována také součástí koňského postroje, bylo následně zpracováno i jejich typologické spektrum, které bylo rozčleněno na:

1. Kování koňského postroje
2. Vrchlíky faléry
3. Ostruhy
4. Třmeny
5. Udidla

Práce se bohužel nevěnuje kompletnímu souboru avarsko-slovanských nálezů z hradiště v Mikulčicích, který je natolik obsáhlý, že by jeho přiblížení vydalo na celou další práci. Navíc je tento soubor dobře zmapovaný v odborném článku N. Profantové *Awarische Funde aus den Gebieten nördlich der Awarischen Seidlungsgrenzen* z roku 1992. Pozornost je proto zde věnována jen pohřebišti u 6. kostela, které zpracovala N. Profantová ve spisech Archeologického ústavu AV ČR 22.

U chronologického zařazení jednotlivých artefaktů jsou v některých případech využívány obecně známé zkratky:

RDA – raná doba avarská

MDA – mladší doba avarská

SDA – střední doba avarská

PDA – pozdní doba avarská (u ní jsou pak ještě dále hodnoceny její jednotlivé fáze).

7.1. Přezky

Přezky patří v českém prostředí k poměrně častým nálezům. Ve velké míře jsou podchyceny v hrobových jamách, jako součást hrobové výbavy zemřelého. V současnosti je podloženo zhruba 9 lokalit, na kterých byly přezky avarsko-slovanského původu zaznamenány. Nejvýraznější výskyt je doložen v prostoru Mikulčic, což je zapříčiněno existencí kovářské dílny, jež zde vznikla v období existence avarského kaganátu. Podle Z. Klanici (1986, 119-120) jsou však přezky k chronologickému zařazení lokality nevhodné.

Přezky							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Bukovec u Plzně	hradiště	bronz	23,1	27	PDA III	5	lití
Doubravčice?	hradiště - sonda XXXIV/71	bronz	30	43	6. -7. století	neuveďeno	lisování
Hevlín	Hrob?	neuveďeno	24,5	20,5	PDA II	neuveďeno	neuveďeno
Liběšovice	sídliště	neuveďeno	26	17	PDA	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 1	pohřebiště - hrob č. 9	železo	35	35	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 2	pohřebiště - hrob č. 32	neuveďeno	31	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 3	pohřebiště - hrob č. 32	železo	31	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 4	pohřebiště - hrob č. 32	neuveďeno	41	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 5	pohřebiště - hrob č. 50	neuveďeno	26	38	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 6	pohřebiště - hrob č. 56	železo	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 7	pohřebiště - hrob č. 56	neuveďeno	21	25	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 8	pohřebiště - hrob č. 64	neuveďeno	16	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 9	pohřebiště - hrob č. 70	bronz, zlato železo	33	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 10	pohřebiště - hrob č. 70	neuveďeno	23	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 11	pohřebiště - hrob č. 89	železo	36	50	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 12	pohřebiště - hrob č. 100	bronz	neuveďeno	25	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 13	pohřebiště - hrob č. 100	železo	neuveďeno	25	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 14	pohřebiště - hrob č. 144	železo	neuveďeno	27	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 15	pohřebiště - hrob č. 150	železo	neuveďeno	24	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice č. 16	pohřebiště - hrob č. 150	železo	neuveďeno	19	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno

Mikulčice č. 17	pohřebiště - hrob č. 150	železo	20	27	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Roztoky u Prahy	pohřebiště	železo	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Rubín (obr. 11)	hradiště	mosaz	47	48,7	7. století	19	nevedeno
Rubín	hradiště	mosaz	48,7	47	7. století	19	nevedeno
Tasov č. 1	pohřebiště - hrob 127	železo	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Tasov č. 2	pohřebiště - hrob 129	bronz	38	34	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Tasov č. 3	pohřebiště - hrob 129	bronz	40	38	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Tasov č. 4	pohřebiště - hrob 130	bronz, železo	35	40	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Tasov č. 5	pohřebiště - hrob 130	bronz, železo	21	39	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Tismice č. 1	hradiště	bronz	36	26	8. -10. století	8	nevedeno
Tismice č. 2	hradiště	bronz, pozlacená amalgací	30	23	9. století	6	nevedeno
Tismice č. 3	hradiště	bronz	21	35	PDA III	5	lití
Tismice č. 4	hradiště	bronz	31	34	PDA II	11	lití
Tismice č. 5	hradiště	bronz	29	19	PDA IV	4	lití
Tismice č. 6	hradiště	nevedeno	36	20,5	7. -1. pol. 8. století	4	lití
Tismice č. 7	hradiště	bronz	31	27	PDA I-II	4	nevedeno

Tabulka 1: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů přezek na území České republiky.

7.2. Kování opasku

Kování opasku							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brno-Líšeň č. 1 (obr. 19)	hradiště	nevedeno	22	14	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Brno-Líšeň č. 2	hradiště	nevedeno	19	13	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Brno-Líšeň č. 3	hradiště	nevedeno	16	16	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Brno-Líšeň č. 4	hradiště	nevedeno	14	10	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Brno-Líšeň č. 5	hradiště	nevedeno	18	11	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Heřmaň	sídlíště?	bronz	33	24	1. pol. 8. století	?	nevedeno
Hluboká nad Vltavou	pole	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Kal	hradiště	nevedeno	26	14	PDA III	5	lití
Kováry - Budeč	hradiště	nevedeno	29	17	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Krumvíř č. 1	depot	bronz	nevedeno	nevedeno	PDA II	nevedeno	nevedeno
Krumvíř č. 2	depot	bronz	nevedeno	nevedeno	PDA II	nevedeno	nevedeno
Libětice	hradiště	železo	40	28	8. -1. pol. 9. století	nevedeno	nevedeno
Libice č. 1	akropole - hradiště	bronz	nevedeno	nevedeno	1. pol. 10. století	nevedeno	nevedeno
Libice č. 2	akropole - hradiště	nevedeno	29	12	PDA III	4	nevedeno
Libice č. 3	akropole - hradiště	nevedeno	15	10	PDA III-IV	2	nevedeno
Libice č. 4	akropole - hradiště	nevedeno	18	18	9. -13. století	1,1	nevedeno
Liščin	nevedeno	bronz	37,4	27	PDA II	9	lití
Martinice	hradiště	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Poráň	hradiště	olovo, bronz, cín	30,5	10	PDA II		lití
Praha č. 1	neznámé	bronz	27	13	PDA III	5,9	lití
Praha č. 2	neznámé	bronz	28	12	PDA III	4,6	lití

Praha č. 3	neznámé	bronz	44	15	PDA II	9,9	lití
Roztoky u Prahy	pohřebiště	železo	47	13	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Rubín č. 1	hradiště	neuveďeno	20	15	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Rubín č. 2	hradiště	neuveďeno	19	14	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Stará Boleslav	sídliště/hradiště	neuveďeno	25	18,5	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Staré Badry	hradiště	bronz, stříbro	40,5-41	24-27	PDA II	neuveďeno	lití
Tismice č. 1	hradiště	mosaz	29	13,5	?	neuveďeno	neuveďeno
Tismice č. 2	hradiště	olovo	23	16	2. pol. 8. -1. pol. 9. století	4	neuveďeno
Tismice č. 3	hradiště	cín, olovo	31	25	raný středověk? Novověk?	7	neuveďeno
Tismice č. 4	hradiště	bronz	45	16	1. třetina 10. století	5	neuveďeno
Tismice č. 5	hradiště	bronz	20	16	1. třetina 10. století	neuveďeno	neuveďeno
Tismice č. 6	hradiště	bronz	16	6,7	1. pol. 10. století	3	neuveďeno
Tismice č. 7	hradiště	mosaz	22	18	středověk-novověk	2	neuveďeno
Tismice č. 8	hradiště	olovo, cín, zlato	16	13	RDA-SDA?	1,5	lisování
Tismice č. 9	hradiště	bronz	27	16	doba římská	4	neuveďeno
Tismice č. 10	hradiště	bronz, zlato	27	25	?	5	neuveďeno
Tismice č. 11	hradiště	železo	50	25	10. století	neuveďeno	neuveďeno

Tabulka 2: Lokality a informace o nálezích: zpracování výskytu a analýzy nálezů kování opasku na území České republiky.

7.3. Kování hlavního řemene

Kování hlavního řemene							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brno-Líšeň č. 1	hradiště	neuvedeno	21	16	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Brno-Líšeň č. 2	hradiště	neuvedeno	22	19	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Brno-Líšeň č. 3	hradiště	neuvedeno	24	12,5	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Hevlín (obr. 18)	Hrob?	neuvedeno	31	21	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Kal	hradiště	neuvedeno	21	17	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Králův Dvůr	sídlíště	neuvedeno	20	8	PDA III-IV	neuvedeno	neuvedeno
Kšely č. 1	sídlíště	neuvedeno	22,5	10	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Kšely č. 2	sídlíště	neuvedeno	23,5	16,5	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Libice č. 1	akropole - hradiště	zlato	9	8	9. -12. století	2	neuvedeno
Libice č. 2	akropole - hradiště	neuvedeno	18	8,5	PDA III	2	neuvedeno
Olomouc č. 1 (obr. 16)	hradiště	neuvedeno	20	21	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Olomouc č. 2	hradiště	neuvedeno	13	7	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Počaply	hradiště	neuvedeno	17,5	13	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 1 (obr. 12)	hradiště	neuvedeno	20	10	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 2	hradiště	neuvedeno	25	20	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 3	hradiště	neuvedeno	20	12	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 4	hradiště	neuvedeno	23	27	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 5	hradiště	neuvedeno	28	34	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 1	hradiště	neuvedeno	23,5	16	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 2	hradiště	neuvedeno	28	9	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 3	hradiště	neuvedeno	28	22,5	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno

Rubín č. 4	hradiště	neuvedeno	23,5	16	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 5	hradiště	neuvedeno	21	11	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 6	hradiště	neuvedeno	17	25	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Strachotice	sídlíště	neuvedeno	33	22,5	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Syrovice	sídlíště	neuvedeno	22,5	21	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Tismice č. 1 (obr. 14, 15)	hradiště	bronz	36	28	PDA III	6	lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz	41	31	PDA II	17	lití
Tismice č. 3	hradiště	bronz	29	19	PDA IV	4	lití
Tismice č. 4	hradiště	bronz	21	11	PDA III	4	lití
Tismice č. 5	hradiště	bronz	20	12	PDA III-IV	3	lití
Tismice č. 6	hradiště	bronz	36	32	PDA III	14	lití
Tismice č. 7	hradiště	bronz	26	23	PDA II-III	6	lití
Tismice č. 8	hradiště	bronz	27	19,5	PDA II-III	7	neuvedeno
Tismice č. 9	hradiště	bronz	25	14	PDA II-III	3	neuvedeno
Tismice č. 10	hradiště	bronz	20	10	PDA III	2	neuvedeno
Tismice č. 11	hradiště	bronz	25	13,8	PDA III	3	neuvedeno
Tismice č. 12	hradiště	bronz	25	13,5	PDA III-IV	3	neuvedeno
Tismice č. 13	hradiště	bronz	21,8	11	PDA III	3	neuvedeno
Tismice č. 14	hradiště	bronz, pozlacené	27	9,6	PDA III-IV	2	neuvedeno
Velatice	ojedinělý nález	neuvedeno	27	16,5	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Zelená Hora	hradiště	neuvedeno	22	20	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Ždánice	Běšínov - sběr	neuvedeno	66	33,5	PDA II	neuvedeno	neuvedeno

Tabulka 3: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů kování hlavního řemení opasku na území České republiky.

7.4. Chrániče dírek

Chrániče dírek se v prostředí Čech a Moravy vyskytují jen velmi vzácně, a to i přesto, že byly na každém opasku umístěny buďto po dvou nebo po čtyřech. Jejich malý výskyt je vysvětlován jejich drobností, díky které se nám jich do dnešní doby tolik nedochovalo (*Stolz – Mottl – Profantová 2006, 839*). Nalezené předměty spadají do II-III. fáze pozdní doby avarské.

Chrániče dírek							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brno-Líšeň	hradiště	neuveďeno	21,5	20	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Hostim	polozemnice?	bronz	20	18	PDA II	neuveďeno	lití
Libice	akropole hradiště	bronz	21	21	PDA III?	3	neuveďeno
Rubín	hradiště	neuveďeno	9	8	PDA II	neuveďeno	neuveďeno
Tismice	hradiště	bronz	20	18	PDA III	7	neuveďeno

Tabulka 4: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů chráničů dírek.

7.5. Vrtulovitá kování opasku

Nálezy vrtulovitých kování jsou v našem prostředí velmi ojedinělé. V případě nálezů, které byly učiněny na hradišti v Tismicích, se dokonce setkáváme pouze s jejich polovinami. U obou těchto kování se druhá polovina nedochovala. U všech se ale shoduje výrobní proces, který byl proveden za pomoci licí formy. N. Profantová a J. Waldhauser uvádí, že nález z Poráně patří k méně známým exemplářům, které byly vyráběny buďto v Dolním Rakousku nebo přímo na hradišti v Mikulčicích (*Profantová – Waldhauser 2007, 528*).

Vrtulovité kování opasku							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Poráň	hradiště	olovo, bronz, cín	30,5	10	PDA II	1	lití
Tismice č. 1	hradiště	bronz	40	12	PDA II?	5	lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz	34	9	PDA III	5	lití

Tabulka 5: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů vrtulovitých kování na území České republiky.

7.6. Nákončí bočního řemene

Nákončí bočního řemene							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brno-Líšeň č. 1	hradiště	neuveďeno	27	10	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Brno-Líšeň č. 2	hradiště	neuveďeno	28	14	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Brno-Líšeň č. 3	hradiště	neuveďeno	15	14	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Hevlín č. 1	Hrob?	neuveďeno	27,5	10	PDA II	neuveďeno	neuveďeno
Hevlín č. 2	Hrob?	neuveďeno	27	10	PDA II	neuveďeno	neuveďeno
Hevlín č. 3	Hrob?	neuveďeno	28	10,5	PDA II	neuveďeno	neuveďeno
Kal (obr. 13)	hradiště	bronz	41	15	PDA II	12	lití
Kouřim-sv. Jiří č. 1	hradiště	neuveďeno	25	12	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Kouřim-sv. Jiří č. 2	hradiště	neuveďeno	16	7	PDA II-III	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice	pohřebiště - hrob č. 29	měď	25	15	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Milevsko	klášter	postříbřený bronz	100	45	8. století	neuveďeno	neuveďeno

Olomouc	hradiště	neuvedeno	17	10	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Pohořelice	ojedinelý nález	neuvedeno	100	27	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Hrad	hrad	neuvedeno	24	9	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 1	hradiště	neuvedeno	23	11,5	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 2	hradiště	neuvedeno	23	10	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Šárka č. 3	hradiště	neuvedeno	85,5	25	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 1	hradiště	neuvedeno	24	9,5	PDA II	neuvedeno	neuvedeno
Rubín č. 2	hradiště	neuvedeno	24	11	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Sázava	hradiště	neuvedeno	27	9	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Skočice	hradiště	bronz	40,5	14	PDA II	9	lití
Tismice č. 1	hradiště	bronz	19	15	PDA I-II	5	Lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz	14	13,1	PDA II-III	0,4	neuvedeno
Tismice č. 3	hradiště	bronz	35	12	PDA III	7	neuvedeno
Tismice č. 4	hradiště	bronz	36	15	PDA III-IV	10	neuvedeno
Tismice č. 5	hradiště	bronz	29	13	PDA IV	11	neuvedeno
Tismice č. 6	hradiště	bronz	25	9,4	PDA III-IV	5	neuvedeno
Zámostí	cesta u hradiště	neuvedeno	20	14	PDA III	neuvedeno	neuvedeno

Tabulka 6: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů nákončí bočního řemene.

7.7. Ostatní nákončí opasku

Nákončí opasku							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Češov	hradiště	bronz, zlato	20	13	nevedeno	nevedeno	lití
Heřmaň (obr. 10)	ojedinělý nález	bronz	33	24	PDA - pol. 8. století	nevedeno	lití
Hevlín č. 1	Hrob?	nevedeno	63	16	PDA II	nevedeno	nevedeno
Hevlín č. 2	Hrob?	nevedeno	17,5	14	PDA II	nevedeno	nevedeno
Hevlín č. 3	Hrob?	nevedeno	25	19,5	PDA II	nevedeno	nevedeno
Kouřim-sv. Jiří	hradiště	nevedeno	21	22,5	PDA II-III	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 1	pohřebiště - hrob č. 50	bronz, zlato	30	7	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 2	pohřebiště - hrob č. 50	bronz, zlato	26,5	5	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 3	pohřebiště - hrob č. 56	nevedeno	21	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 4	pohřebiště - hrob č. 64	měď	22	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 5	pohřebiště - hrob č. 70	bronz, zlato	33	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 6	pohřebiště - hrob č. 89	nevedeno	23	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 7	pohřebiště - hrob č. 100	bronz	24	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 8	pohřebiště - hrob č. 100	železo	25	15	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 9	pohřebiště - hrob č. 114	železo	30	24	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 10	pohřebiště - hrob č. 144	železo	28	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 11	pohřebiště - hrob č. 150	železo, měď	23	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 12	pohřebiště - hrob č. 150	železo, měď	25	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Mikulčice č. 13	pohřebiště - hrob č. 150	železo, měď	21	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno
Modré u Velehradu č. 1	hrob č. 22	bronz, zlato	nevedeno	nevedeno	PDA	nevedeno	lití
Modré u Velehradu č. 2	hrob č. 22	bronz, zlato	nevedeno	nevedeno	PDA	nevedeno	lití
Olomouc č. 1	hradiště	nevedeno	43	14	PDA II-III	nevedeno	nevedeno

Olomouc č. 2	hradiště	neuveđeno	27	16	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Olomouc č. 3	hradiště	neuveđeno	20	8	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Olomouc č. 4	hradiště	neuveđeno	18	10	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Praha-Petrská ulice	cesta kolem brodu	neuveđeno	20	9	PDA II	neuveđeno	neuveđeno
Praha-Šárka č. 1	hradiště	neuveđeno	33	11	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Praha-Šárka č. 2	hradiště	neuveđeno	49	11,5	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Praha-Šárka č. 3	hradiště	neuveđeno	41,5	20	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Probulov	sídliště	neuveđeno	20	16	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Přešřovice	povrchový sběr	neuveđeno	neuveđeno	neuveđeno	neuveđeno	neuveđeno	neuveđeno
Roztoky u Prahy	pohřebiště	železo	44	14-15	1. třetina 7. století	neuveđeno	neuveđeno
Rubín č. 1	hradiště	neuveđeno	25	26	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Rubín č. 2	hradiště	bronz, stříbro	20,7	16,5	konec 8. -9. století	3	neuveđeno
Rubín č. 3	hradiště	neuveđeno	22	26	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Rubín č. 4	hradiště	neuveđeno	34	21	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Rubín č. 5	hradiště	neuveđeno	32	12,5	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Rubín č. 6	hradiště	neuveđeno	36	15	PDA II-III	neuveđeno	neuveđeno
Skočice	hradiště	bronz	52	15	PDA II	13	lití
Soběslav	neuveđeno	bronz	30	13	PDA II-III	neuveđeno	lití
Tismice č. 1	hradiště	bronz, zlato	25	14	PDA I-II	4,9	lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz, zlato	36	13	PDA I-II	9	lití
Tismice č. 3	hradiště	bronz	neuveđeno	17	PDA II	1,7	lití
Tismice č. 4	hradiště	bronz, zlato	41	33	PDA III-IV	9	lití
Tismice č. 5	hradiště	bronz, zlato	32	12	1. třetina 10. století	2	neuveđeno
Tismice č. 6	hradiště	bronz	30	12	PDA III	7	neuveđeno
Tismice č. 7	hradiště	bronz, zlato	41	16	raný středověk? vrchol. středověk?	11	neuveđeno

Tismice č. 8	hradiště	bronz, zlato	26	14	9. století	3	neuveveno
Uherské Hradiště	pohřebiště	neuveveno	48	17	PDA III	neuveveno	neuveveno

Tabulka 7: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů ostatních nákončích opasku na území České republiky.

7.8. Přívěsky

Přívěsky							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Bohušovice nad Ohří	ojedinělý nález	bronz	18	10	raný středověk?	3,7	lití
Kal	hradiště	bronz	39	32	PDA I-II	12	lití
Libice	akropole hradiště	bronz?	neuveveno	31	PDA II-III	neuveveno	lití
Nová Ves	ojedinělý nález	bronz	17,7-17,8	25	raný středověk?	3-3,5	lití
Olomouc	hradiště	neuveveno	22	17,5	PDA II-III	neuveveno	neuveveno
Pchery	ojedinělý nález	bronz	20	neuveveno	raný středověk?	4	lití
Praha-Šárka	hradiště	neuveveno	38	13,5	PDA II-III	neuveveno	neuveveno
Rubín	hradiště	neuveveno	19	16	PDA II-III	neuveveno	neuveveno
Rubín č. 1	hradiště	neuveveno	25,5	21	PDA II-III	neuveveno	neuveveno
Rubín č. 2	hradiště	neuveveno	25	23,5	PDA II-III	neuveveno	neuveveno
Tismice č. 1	hradiště	bronz	27	23	PDA II	4,1	lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz	23	22	PDA II	4,2	lití
Tismice č. 3	hradiště	bronz	30	20	PDA II	4,75	lití
Tismice č. 4	hradiště	bronz	22	neuveveno	PDA II	3	lití
Velké Němčice	sídliště	neuveveno	25	25	PDA II	neuveveno	neuveveno

Tabulka 8: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů přívěsků na území České republiky.

7.9. Zápony

Zápony							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Češov	hradiště	železo	70	27,6	vrcholný středověk - 13. -14. století	neuveveno	neuveveno
Tismice	hradiště	bronz, olovo, zlato	26	34	neuveveno	11,4	neuveveno

Tabulka 9: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů zápon na území České republiky.

7.10. Průvlečky

Průvlečky							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Češov č. 1	hradiště	stříbro	neuvedeno	39 mm	1. -2. třetina 9. století	neuvedeno	neuvedeno
Češov č. 2	hradiště	neuvedeno	neuvedeno	19 mm	1. -2. třetina 9. století	neuvedeno	neuvedeno
Dolní Věstonice	pohřebiště	železo	67	neuvedeno	9. století	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 1	pohřebiště - hrob č. 32	neuvedeno	20	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 2	pohřebiště - hrob č. 50	bronz, zlato	neuvedeno	18	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 3	pohřebiště - hrob č. 70	neuvedeno	17	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 4	pohřebiště - hrob č. 89	železo	neuvedeno	32	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 5	pohřebiště - hrob č. 100	bronz	neuvedeno	23	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 6	pohřebiště - hrob č. 144	železo	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 7	pohřebiště - hrob č. 150	železo	20	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 8	pohřebiště - hrob č. 150	železo	18	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno
Mikulčice č. 9	pohřebiště - hrob č. 165	železo	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno

Tabulka 10: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů průvleček na území České republiky.

7.11. Kování koňského postroje

Kování koňského postroje							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Kal č. 1	hradiště	bronz	34	25	neuvedeno	neuvedeno	lití
Kal č. 2	hradiště	neuvedeno	neuvedeno	20	2. pol. 8. století	4	lití
Kováry č. 1	hradiště	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Kováry č. 2	hradiště	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Počaply	hradiště	neuvedeno	13	10	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Praha-Hloubětín	sídliště	železo	neuvedeno	neuvedeno	FA-MA	neuvedeno	neuvedeno
Strachotice	sídliště	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	PDA II-III	neuvedeno	neuvedeno
Tismice č. 1	hradiště	stříbro?	25	22	PDA III-IV	8	neuvedeno
Tismice č. 2	hradiště	bronz	27,6	16	PDA II-III	7	lití

Tabulka 11: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů kování koňského postroje.

7.12. Vrchlíky falér

Faléry byly ozdobným prvkem koňského postroje, jejíž funkcí ale bylo také rozdělování řemenů v oblasti hlavy koně. Nejčastěji byly vyráběny z bronzu nebo železa a k řemeni koňského postroje byly připevňovány za pomoci nýtků. Nýty se většinou nacházely na vnější straně faléry, a byly zakryty ozdobnými vrchlíky. Počet falér ve výzdobě koňského postroje se různil. Ohlávka mohla být opatřena dvěma, u bohatších vrstev i devíti falérami, které byly ve většině případů zdobeny tuzováním (Lutovský 2001, 73).

Vrchlík faléry							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Průměr v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brankovice	depot	železo	neuveďeno	neuveďeno	PDA	neuveďeno	neuveďeno
Mikulčice	hradiště	bronz, zlato	60	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
Tismice č. 1	hradiště	bronz, zlato	20	10	PDA III-IV	4	lití
Tismice č. 2	hradiště	bronz	20	5,5	PDA III	2	lití
Toušeň	hradiště	železo	4,5-5	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno

Tabulka 12: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy vrchlíků falér z prostředí České republiky.

7.13. Třmeny

Nálezy třmenů spadajících do 6. -9. století patří na českém území k velmi ojedinělým. Většina nálezů spadá do daleko mladších období. Avari byli prvním etnikem, který je využíval ve výbavě koní. Teprve v 6. -7. století si jich povšimla i jiná středoevropská a asijská etnika. Zpočátku však třmeny nebyly většinou vyráběny z kovu, ale z organických materiálů, což potvrzuje i ojedinělost tohoto předmětu v archeologických nálezech. Se třmeny z 6. -9. století se však nesetkáváme v hrobových jamách. Je tomu tak proto, že byl třmen spíše součástí

sedla než jezdecké výbavy (*Beranová – Lutovský 2009, 175*). Nálezy třmenů spadajících dobou svého vzniku do 10. a dalších století jsou pak již častější, což je zapříčiněno jejich narůstajícím počtem a širšího využití.

Jak je dobře sledovatelné v tabulce, nalezené třmeny jsou z velké většiny vždy součástí železného depotu. Nejčastěji se jedná o pozdně avarské výrobky, výjimkou je pak nález z Olomouce, který spadá do rané – střední doby avarské. Jeho nález je však neúplný.

Třmeny							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Výška v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Benátky u Litomyšle	sídliště	neuveďeno	100	75	PDA	neuveďeno	neuveďeno
Brankovice	depot	železo	neuveďeno	neuveďeno	PDA	neuveďeno	neuveďeno
Ivanonice u Hané	depot	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	PDA	neuveďeno	neuveďeno
Plešivec (obr. 20)	sbírka - depot	železo	140	100-110	9. -10. století	neuveďeno	neuveďeno
Olomouc	sekundární uložení	neuveďeno	100	50	RDA-SDA	neuveďeno	neuveďeno

Tabulka 13: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nalezených třmenů na území České republiky.

7.14. Ostruhy

Ostruhy							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka/ výška v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Počet kusů
Češov č. 1	hradiště	železo	11	13	neuveďeno	neuveďeno	1
Češov č. 2	hradiště	neuveďeno	106	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	1
Klučov	hradiště	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	MDA II-PDA I	neuveďeno	1
Kováry č. 1	hradiště	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	PDA II-III	neuveďeno	1
Kováry č. 2	hradiště	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	PDA II-III	neuveďeno	1
Mikulčice č. 1	pohřebiště - hrob č. 29	železo	126-127	88	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 2	pohřebiště - hrob č. 32	železo	126	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 3	pohřebiště - hrob č. 43	neuveďeno	85	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 4	pohřebiště - hrob č. 50	bronz, zlato	137	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 5	pohřebiště - hrob č. 51	neuveďeno	88	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 6	pohřebiště - hrob č. 56	neuveďeno	105	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 7	pohřebiště - hrob č. 59	železo	60	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 8	pohřebiště - hrob č. 64	měď	131	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	1
Mikulčice č. 9	pohřebiště - hrob č. 70	neuveďeno	60	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 10	pohřebiště - hrob č. 85	železo	120	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 11	pohřebiště - hrob č. 89	měď	165	28	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 12	pohřebiště - hrob č. 90	železo	27	19	neuveďeno	neuveďeno	1
Mikulčice č. 13	pohřebiště - hrob č. 100	železo, stříbro	113	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 14	pohřebiště - hrob č. 105	neuveďeno	167	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 15	pohřebiště - hrob č. 114	železo	146	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 16	pohřebiště - hrob č. 121	neuveďeno	120	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2
Mikulčice č. 17	pohřebiště - hrob č. 144	železo	125	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	2

Mikulčice č. 18	pohřebiště - hrob č. 150	železo, měď	126	nevedeno	nevedeno	nevedeno	2
Mikulčice č. 19	pohřebiště - hrob č. 165	železo	100	nevedeno	nevedeno	nevedeno	2
Mikulčice č. 20	pohřebiště - hrob č. 177	nevedeno	100	nevedeno	nevedeno	nevedeno	2
Mikulčice č. 21	pohřebiště - hrob č. 179	železo	137	nevedeno	nevedeno	nevedeno	2
Toušeň č. 1	hradiště - sonda 11/81	nevedeno	nevedeno	nevedeno	9. století	nevedeno	1
Toušeň č. 2	nevedeno	nevedeno	nevedeno	nevedeno	10. století	nevedeno	1
Toušeň č. 3	hradiště - úsek A	nevedeno	19	nevedeno	11. století	nevedeno	1

Tabulka 14: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů ostruh z České republiky.

7.15. Udidla

Udidla							
Lokalita	Typ naleziště	Suroviny	Délka v mm	Šířka v mm	Chronologické zařazení	Váha v g	Výrobní proces
Brankovice	depot	železo	nevedeno	nevedeno	PDA	nevedeno	nevedeno
Brno-Líšeň	hradiště	nevedeno	nevedeno	nevedeno	PDA II-III	nevedeno	nevedeno

Tabulka 15: Lokality a informace o nálezech: zpracování výskytu a analýzy nálezů udidel z prostředí České republiky.

8. Závěr

Vztahy mezi Avary a Slovany byly do značné míry problematické. Vpád Avarů do oblasti slovanské říše znamenal pro Slovany mnoho omezení a útisk. Slované však na druhou stranu několik věcí získali. V první řadě vojenskou podporu ze strany Avarů v případě nepřátelských nájezdů. S vojenskou podporou však na druhou stranu počítali i Avari. Přesto se však jejich vzájemný vztah neustále proměňoval a byl nestabilní. Zpočátku mezi oběma etniky panoval silně nepřátelský vztah zapříčiněný vykořisťováním Slovanů. Tyto vztahy se později proměnily v ozbrojené konflikty, ve kterých Slované zvítězili, což dalo možnost vzniku samostatného slovanského svazu, do jehož čela byl postaven franský kupec Sámó.

Avarský vliv na Slovany se velice dobře odráží v materiální kultuře. Dochází k využívání nových módních prvků a jejich ozdob různorodých tvarů a výzdoby. Lze zde ovšem sledovat zejména ideové a náboženské představy řemeslníků, které se ovšem v některých případech setkávají s jistou dávkou nepochopení. Na rozdíl od slovanské keramiky jsou jednotlivé prvky opaskové garnitury poměrně snadno datovatelné, a to až v rámci čtvrtstoletí, jelikož se výzdobné motivy neustále proměňovaly a zdokonalovaly. Stejně tak tomu bylo i během jejich výroby, která se v průběhu jednoho století vymanila z techniky lisování téměř výhradně k technice lití (to bylo prováděno za pomoci licích forem).

Počet nálezů opaskových garnitur se od 90. let výrazně zvýšil díky využívání detektoru kovů v archeologii. Na území České republiky jich bylo nalezeno již několik set, i když absolutní většina byla zaznamenána na sídlišti a pohřebišti v Mikulčicích (*Profantová 2010, 222*). Mezi další lokality, jejichž soubor obsahuje větší počet opaskových garnitur, se řadí také Dolánky-Rubín, hradiště Kal, Brno-Líšeň, Tismice, Libice a Olomouc. U ostatních lokalit jsou nálezy spíše ojedinělé.

Nálezy součástí koňských postrojů jsou pro období 6. -9. století málo typické, zejména v případě třmenů a udidel. I přesto, že jsou Avari prvním etnikem, které využívá ve výbavě koně třmenů, nachází se jich na území České republiky jen pár exemplářů. Podle M. Beranové a M. Lutovské je tomu tak proto, že Avari a následně i Slované zpočátku k jejich výrobě využívali organických materiálů. Ta nebyla tolik náročná a využívání bylo mnohem snazší, jelikož se třmeny z organického materiálu lépe přizpůsobily botám válečníka. Nálezy ostruh a kování koňského postroje jsou

častější. Stejně jako u opaskových garnitur jich však nejvíce bylo nalezeno v prostoru Mikulčic.

Hlavním cílem práce bylo předložení soupisu nalezených opaskových kování a následné vytvoření typologie opaskových garnitur a součástí koňského postroje. Na základě dostupné literatury byly získány informace o jednotlivých typech avarsko-slovanské industrie, které poté byly zapracovány do typologických tabulek. U každého souboru byla vyhodnocena základní data potřebná k jejich bližšímu určení. U některých nálezů však chybí části dat, což je zapříčiněno absencí těchto informací v použité literatuře. Mezi poměrně časté nálezy lze řadit přezky (36), kování opasku (38), kování hlavního řemení opasku (43), nákončí bočního řemínku (28), ostatní nákončí opasku (47) a ostruh (29).

V přílohách práce je přiložen katalog dosud publikovaných nálezů a bližší informace k jednotlivým předmětům a jejich nálezovým okolnostem. Kvůli velké rozsáhlosti mikulčického souboru však do práce bylo v tuto chvíli zapracováno pouze pohřebiště okolo 6. kostela. Zbývá část nálezů z mikulčického sídliště, spolu s dalšími nálezy, které se nezdařilo do této práce vyhledat, by se mohly stát cílem mé další práce.

9. Seznam použité literatury

Bednaříková, J. – Homola, A. – Měřinský, Z. 2006: Stěhování národů a východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové. Praha.

Bednaříková, J. 2009: Frankové a Evropa. Praha.

Benda, K. 1962: Pozdně avarské nákončí z hrobu 22 v Modré u Velehradu. K počtě 60. narozenin Jaroslava Böhma, Památky archeologické 53, 339-346.

Beranová, M. – Lutovský, M. 2009: Slované v Čechách. Archeologie 6. – 12. století. Praha.

Beranová, M. 1988: Slované. Praha.

Břicháček, P. 2007: Nebe a peklo na zemi. Románské a raně gotické dlaždice z milevského premonstrátského kláštera. Milevsko.

Čilinská, Z. 1981: Kov v rano-slovanském umění. Bratislava.

Čilinská, Z. 1992: Slovania a avarský kaganát. Výpoveď staroslovanského pohrebiska v Želovciach. Bratislava.

Galuška, L. 2004: Slované – doteky předků. O životě na Moravě 6. – 10. století. Brno.

Godłowski, K. 2000b: Zánik kultur germánských w basenie środkowego Dunaju a problem ekspansji Słowian, in: Pierwotne siedziby Słowian. Wybór pism pod redakcją Michała Parczewskiego, Kraków, 196-2004.

Chvojka, O. – Menšík, P. 2009: Nové kovové nálezy z povodí středního a dolního toku Lužnice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, č. 1, 137-146.

James, E. 1988: Frankové. Praha.

Kalferst, J. – Profantová, N. 1999: Nové poznatky o hradišti Kal, okr. Jičín, Archeologie ve středních Čechách 3, 293-335.

- Kavánová, B. 1976: Slovanské ostruhy na území Československa. Praha.*
- Klanica, Z. 1986: Počátky slovanského osídlení našich zemí. Praha.*
- Kuna, M. – Profantová, N. et al. 2005: Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídelní aglomerace kultury pražského typu v Roztokách. Praha.*
- Lutovský, M. – Michálek, J. (v tisku): Nález raně středověkého opaskového kování z Heřmaně, okr. Písek.*
- Lutovský, M. – Profantová, N. 1995: Sámova říše. Praha.*
- Lutovský, M. 2001: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.*
- Lutovský, M. 2005: Raně středověké nálezy ze sbírky F. C. Friedricha, Archeologie doby hradištní v Čechách, 126-133.*
- Měřínský, Z. 2002: České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I. Praha.*
- Profantová, N. – Frána, J. 2003: Příspěvek ke studiu šperkařství v raném středověku v Čechách a na Moravě, Archeologické rozhledy 55, č. 1, 47-58.*
- Profantová, N. – Rypka, L. 2010: Dvě bronzová kování ze severozápadních Čech a problematika jedné dílny, Archeologie ve středních Čechách 14, 799-806.*
- Profantová, N. – Stolz, D. 2006: Kovové nálezy z hradiště v Tismicích a pokus o interpretaci významu hradiště v raném středověku, Archeologie ve středních Čechách 10, 793-838.*
- Profantová, N. – Stolz, D. 2007: Nákončí z doby avarské ze Skočic, okr. Strakonice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Jubilejní sborník k 60. narozeninám PhDr. Jana Michálka, 407-410.*
- Profantová, N. – Špaček, J. 2003: Příspěvek k poznání raně středověkého osídlení v Toušeni (Lázně Toušeň, okr. Praha-východ), Archeologie ve středních Čechách 7, 509-529.*

Profantová, N. – Vích, D. 2008: Nákončí z doby avarské z Kouřimska a byzantská přezka z Čech, Archeologie ve středních Čechách 12/1, 619-924.

Profantová, N. – Waldhauser, J. 2007: Nález kování z doby avarské na hradišti Poráň (k. ú. Vesec, okr. Jičín), Archeologie ve středních Čechách 11, 527-530.

Profantová, N. 1992: Awarische Funde aus den Gebieten nördlich der Awarischen Siedlungsgrenzen. In: Daim F., Awarforschungen II., 605-778.

Profantová, N. 1998: Doubravčice. K problematice počátků raně středověkého hradiště na základě výzkumů J. Kudrnáče, Archeologie ve středních Čechách 2, 157-275.

Profantová, N. 1999: Bronzové raně středověké nákončí z Češova, okr. Jičín, Archeologické rozhledy 51, č. 4, 614-630.

Profantová, N. 2003: Mikulčice – pohřebiště u 6. kostela: pokus o chronologické a sociální zhodnocení. In: Kouřil, P. (ed.), Mikulčice – pohřebiště u 6. a 12. kostela, 7-211.

Profantová, N. 2009: Kultura s keramikou pražského typu a problém šíření slavnosti do střední Evropy. K článku Florina Curty, Archeologické rozhledy 61, č. 2, 303-330.

Profantová, N. 2010: Awarische Funde in der Tschechischen Republik – Forschungsstand und neue Erkenntnisse, Acta Archaeologica Carpathica XLV, 203-270.

Profantová, N. 2011: Dvě raně středověké kovové nálezy z hradiště Bukovec u Plzně, okr. Plzeň-město, Archeologie západních Čech 2, 128-132.

Profantová, N. 2012: Nově získané kovové předměty z hradiště Češov a jeho okolí, Archeologie ve středních Čechách 16, 315-320.

Profantová, N. 2013: Nové nálezy zbraní a kování z hradiště Rubín (k. ú. Dolánky a Pšov, okr. Louny) a okolí, Archeologie ve středních Čechách 17, 179-184.

Profantová, N. 2012: Několik náhodných nálezů z Libice nad Cidlinou a jejich význam pro poznání dálkových kontaktů. In: Sborník Národního muzea v Praze 66, č. 1-2, 55-62.

Profantová, N. 2013: Ke změnám ve vývoji hmotné kultury 10. století v Čechách, Archaeologia historica 38, 27-44.

Profantová, N. 1994: K nálezům ostruh z konce 7. – 9. století v Čechách, Mediaevalia archaeologica Bohemica 1993 (Památky archeologické – Supplementum 2), 60-85.

Slabina, M. 2001: Tři nová avarsko-slovanská kování z Prahy (?), Archeologie ve středních Čechách 5, 529-531.

Stolz, D. – Mottl, J. – Profantová, N. 2006: Nález avarského kování na hradišti v Hostimi (okr. Beroun), Archeologie ve středních Čechách 10, 839-843.

Třeštík, D. 1997: Počátky Přemyslovců. Praha.

Turek, R. 1960: Slované a Avari – starší doba hradištní. In: Neústupný, J. (ed.), Pravěk Československa, Praha, 386-411.

Unger, J. 2011: Přezky s kruhovým rámečkem jako součást mužského oděvu ve středověku, Archeologické rozhledy, č. 4, 674-679.

Ungerman, Š. 2011: Tzv. blatnicko-mikulčický horizont a jeho vliv na chronologii raného středověku. In: Zborník slovenského národního muzea

Ungerman, Š. 2005-2006: Průvlečka s prodlouženým krčkem z Dolních Věstonic „Na Pískách“. Původ, funkce a datování jednoho typu kování z raného středověku. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity M 10-11, 117-141.

Zábojník, Z. 2004: Slovensko a avarský kaganát. Bratislava.

Princová–Justová, J. 2004: Sídliště ze 7. až počátku 9. století v poloze „Staré Badry“ u Opoláněk, okr. Nymburk. Výsledky výzkumu v letech 1965-1966 a 1969-1973, Památky archeologické 95, 107-174.

Žak, J. 1959: Najstarsze ostrogi zachodnioslowańskie. Wczesnośredniowieczne ostrogi o zaczepach haczykowato zagiętych do wnętrza. Varšava.

10. Seznam dalších zdrojů

www. slovník-cizích-slov.abz.cz

Archeologická databáze Čech (ADC)

John, J. – Chvojka, O. – Křišťofová, T. 2010: Česko – anglicko – německý slovníček pro studenty archeologie. Plzeň.

Košnar, L. 2010: Německo-český a česko-německý archeologický slovník. Praha.

11. Seznam příloh

Obr. 1: Území, na němž se nacházely nejstarší slovanské kultury a pravděpodobné směry expanze na přelomu 5. -6. století (*Beranová – Lutovský 2009, 8*).

Obr. 2: Pravděpodobný rozsah Sámova kmenového svazu (*Měřínský 2002, 199*).

Obr. 3: Oděv chudých vrstev obyvatelstva (*Čilinská 1992, 70*).

Obr. 4: Oděv majetné vrstvy obyvatelstva (*Čilinská 1992, 70*).

Obr. 5: Rekonstrukce opasku z 8. století podle Z. Čilinské (*Galuška 2004, 49*).

Obr. 6: Jedno z možných zachycení opaskových kování v hrobové jámě (*Galuška 2004, 49*).

Obr. 7: Nálezy avarského původu z I. – II. fáze pozdního stupně nalezené na území Čech a Moravy (*Profantová 2010, 214*).

Obr. 8: Nálezy avarského původu z III. – IV. fáze pozdního stupně na území Čech a Moravy (*Profantová 2010, 215*).

Obr. 9: Typologie třmenů vyskytující se v depotech železných předmětů z předvelkomoravského a velkomoravského období (*Měřínský 2002, 400*).

Obr. 10: Heřmaň, okr. Písek. Zlomek bronzového kování (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Obr. 11: Nálezy z hradiště Dolánky-Rubín (*Profantová 2010, 244*).

Obr. 12: Praha-Šárka, okr. Praha 6 – nálezy doby avarské (*Profantová 2010, 250*).

Obr. 13: Kal, okr. Jičín – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 246*).

Obr. 14: Tismice 1, okr. Kolín – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 253*).

Obr. 15: 1-17. Tismice 2, okr. Kolín; 18. Poráň, okr. Jičín; 19. Zámostí, okr. Jičín; 20. Toušeň, okr. Praha-východ – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 254*).

Obr. 16: 1-11. Olomouc-Póvl I, okr. Olomouc; 12-14. Uherské Hradiště; 15. Vranovice, okr. Břeclav – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 261*).

Obr. 17: 1-10. Dolánky-Rubín, okr. Louny; 11. Bukovec, okr. Plzeň; 12. Benátky u Litomyšle, okr. Litomyšl – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 243*).

Obr. 18: 1-11. Hevlín, okr. Znojmo; 12-14. Jězkovice, okr. Vyškov; 15-16. Krumvívř, okr. Břeclav – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 257*).

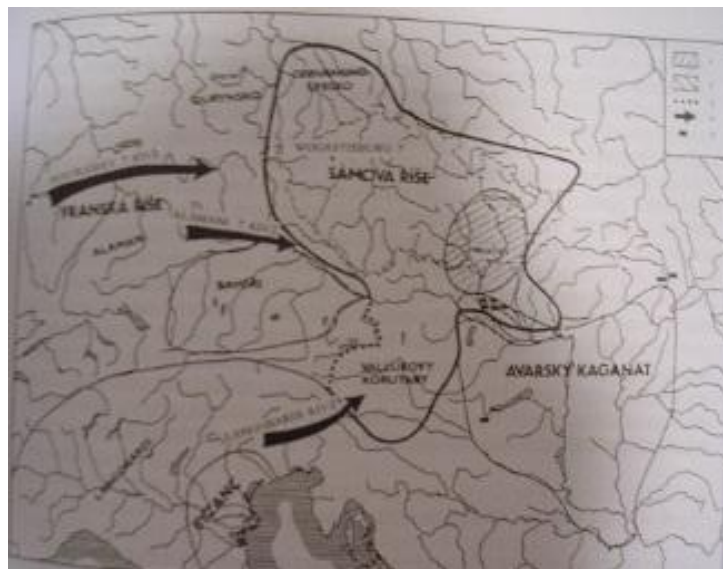
Obr. 19: Brno-Líšeň, okr. Brno-město – nálezy avarského původu (*Profantová 2010, 256*).

Obr. 20: Třmen ze sbírky F. C. Friedricha nalezen v okolí Plešivce (*Lutovský 2005, 133*).

12. Přílohy

Obr. 1: Území, na němž se nacházely nejstarší slovanské kultury a pravděpodobné směry expanze na přelomu 5. -6. století (*Beranová – Lutovský 2009, 8*).

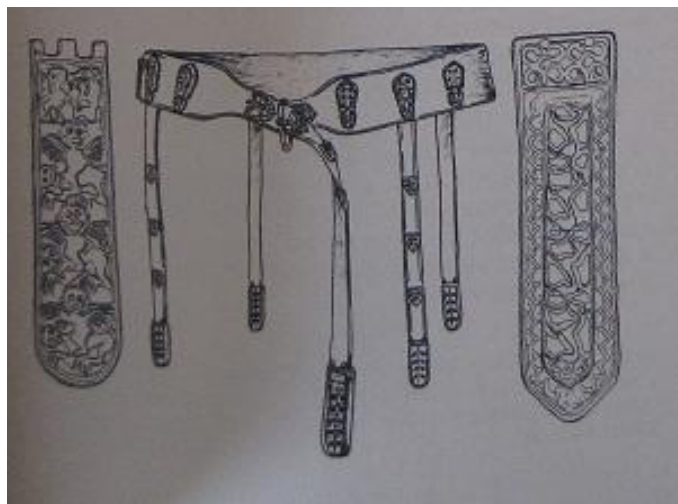
Obr. 2: Pravděpodobný rozsah Sámova kmenového svazu (*Měřínský 2002, 199*).

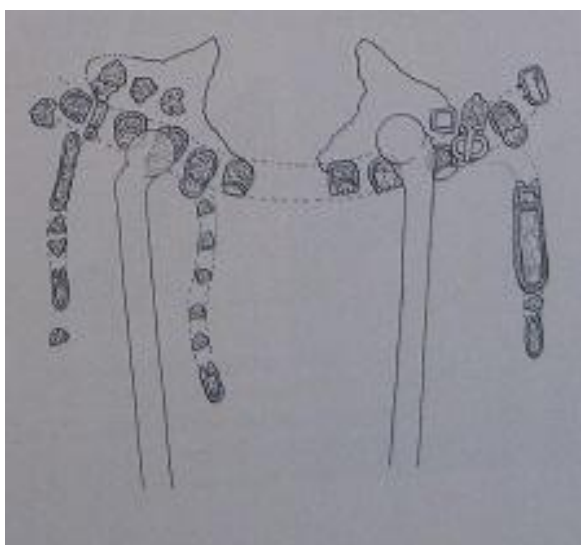
Obr. 3: Oděv chudých vrstev obyvatelstva (*Čilinská 1992, 70*).

Obr. 4: Oděv majetné vrstvy obyvatelstva (*Čilinská 1992, 70*).

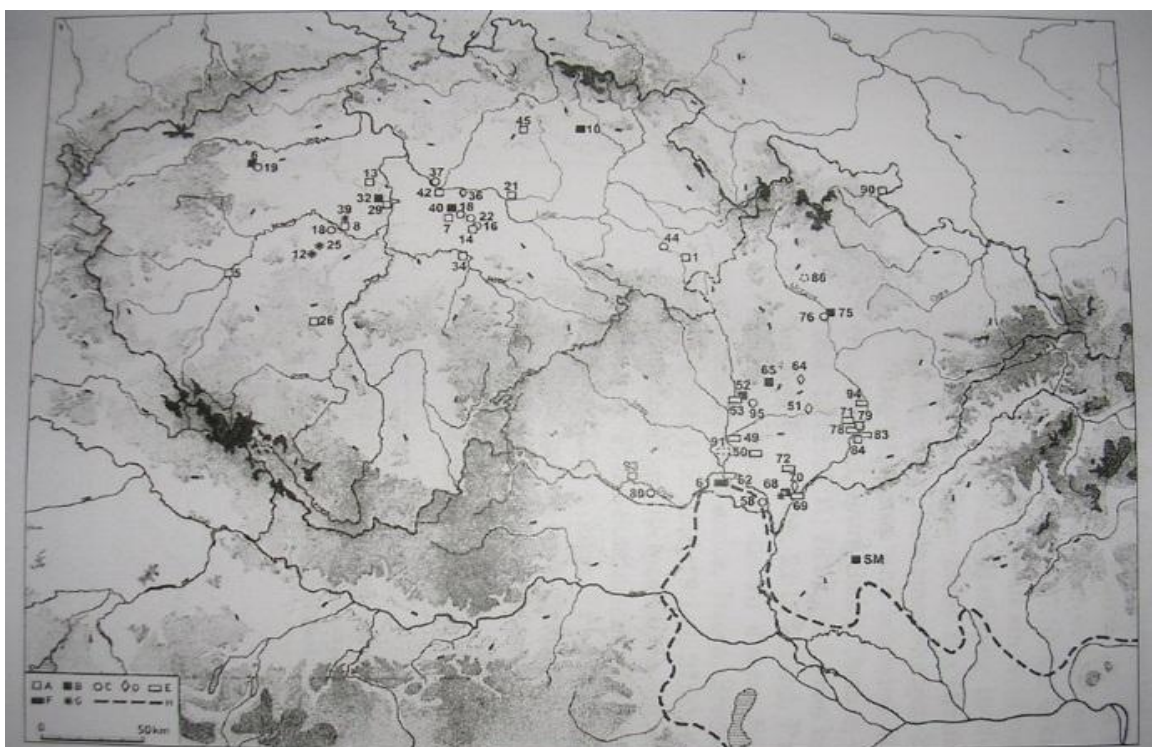
Obr. 5: Rekonstrukce opasku z 8. století podle Z. Čilinské (*Galuška 2004, 49*).

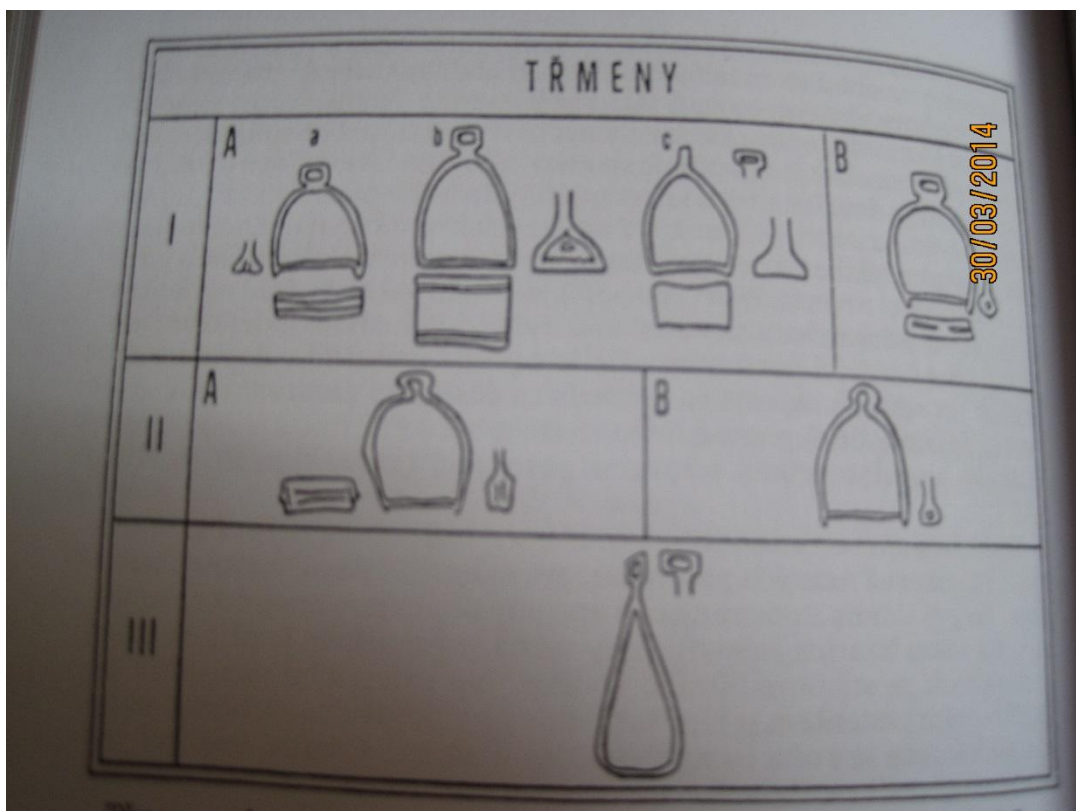
Obr. 6: Jedno z možných zachycení opaskových kování v hrobové jámě (*Galuška 2004, 49*).

Obr. 7: Nálezy avarského původu z I. – II. fáze pozdního stupně nalezené na území Čech a Moravy (Profantová 2010, 214).

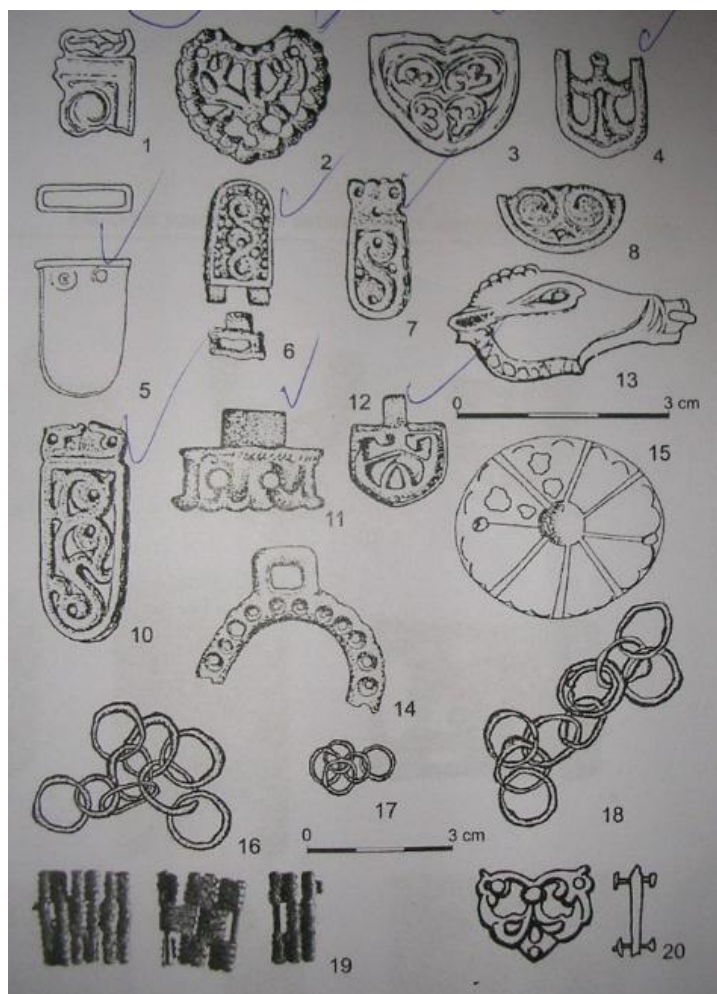
Obr. 8: Nálezy avarského původu z III. –IV. fáze pozdního stupně na území Čech a Moravy (Profantová 2010, 215).

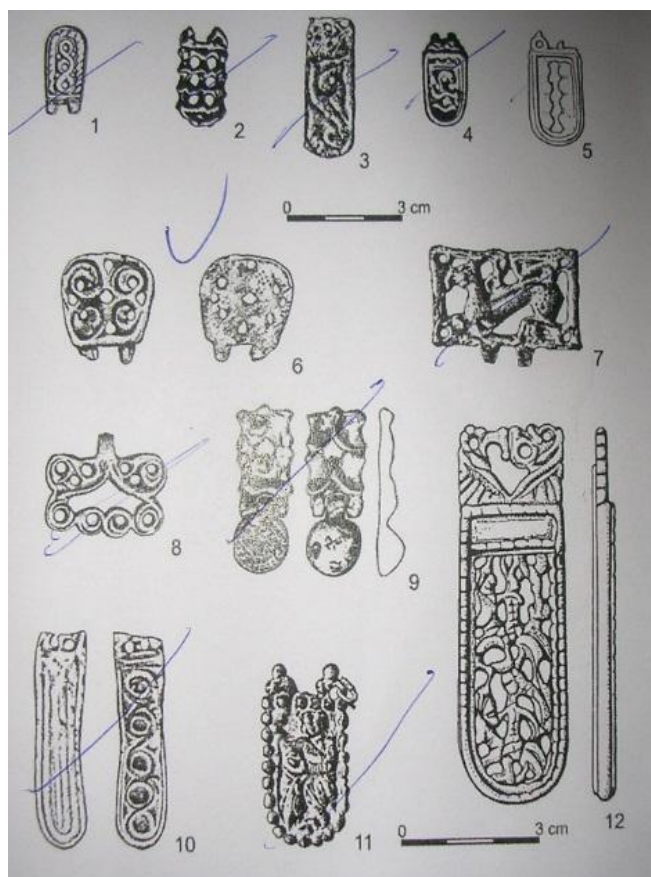
Obr. 9: Typologie třmenů vyskytující se v depotech železných předmětů z předvelkomoravského a velkomoravského období (*Měřínský 2002, 400*).

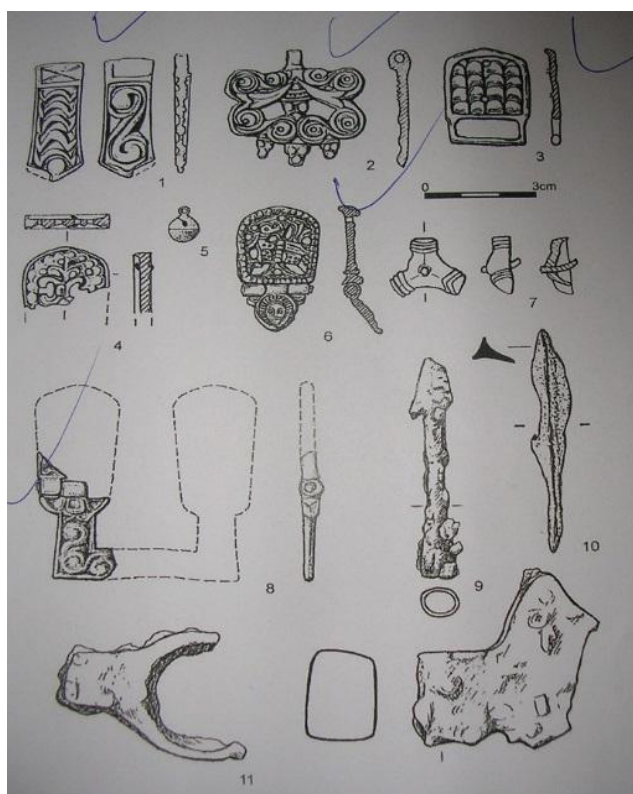
Obr. 10: Heřmaň, okr. Písek. Zlomek bronzového kování (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Obr. 11: Nálezy z hradiště Dolánky-Rubín (Profantová 2010, 244).

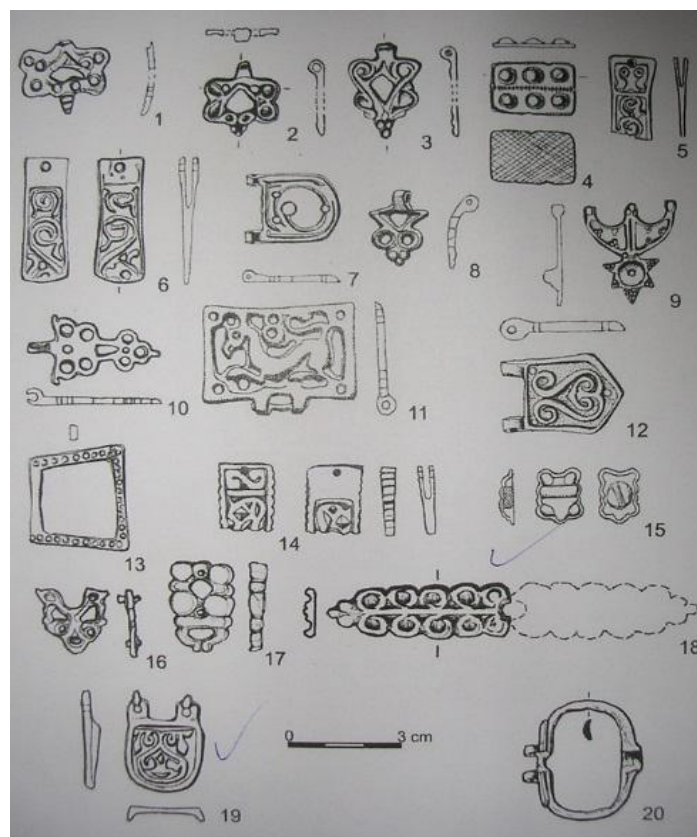
Obr. 12: Praha-Šárka, okr. Praha 6 – nálezy doby avarské (Profantová 2010, 250).

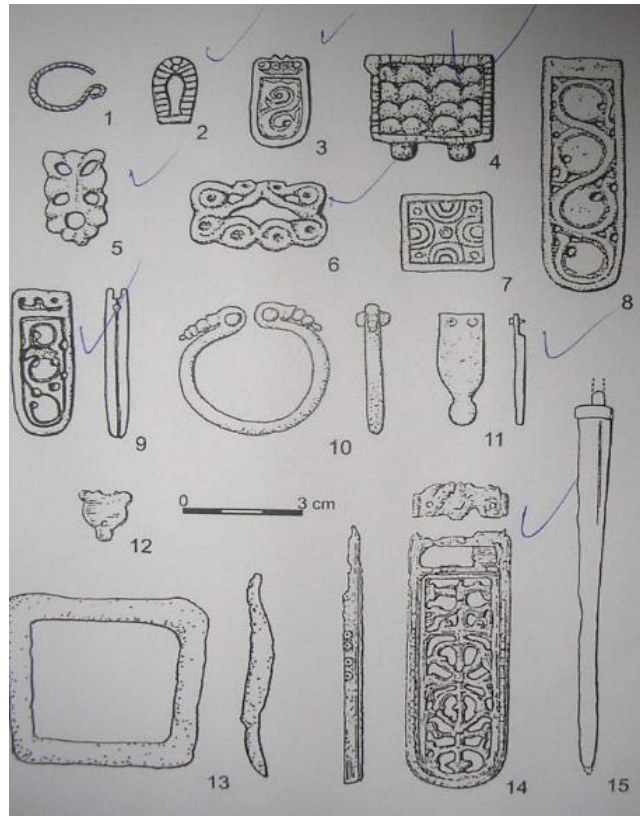
Obr. 13: Kal, okr. Jičín – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 246).

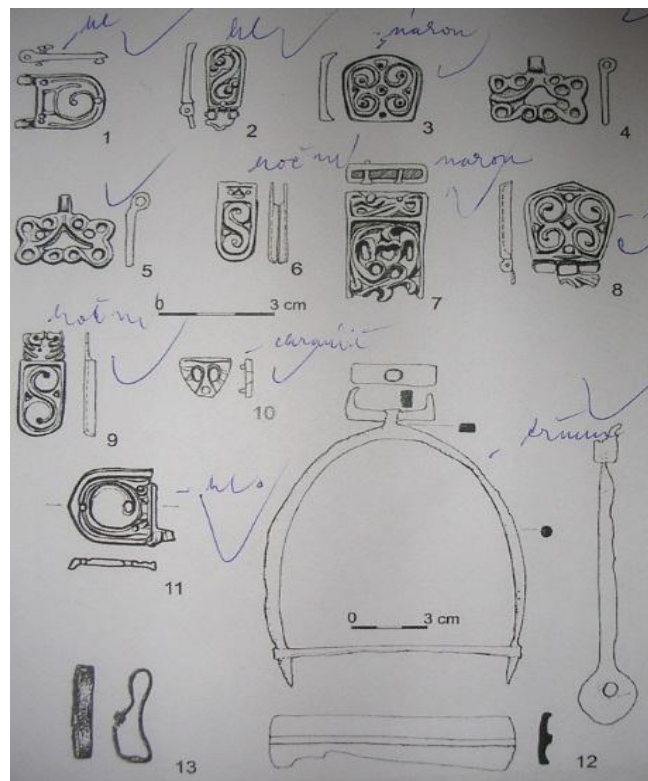
Obr. 14: Tismice 1, okr. Kolín – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 253).

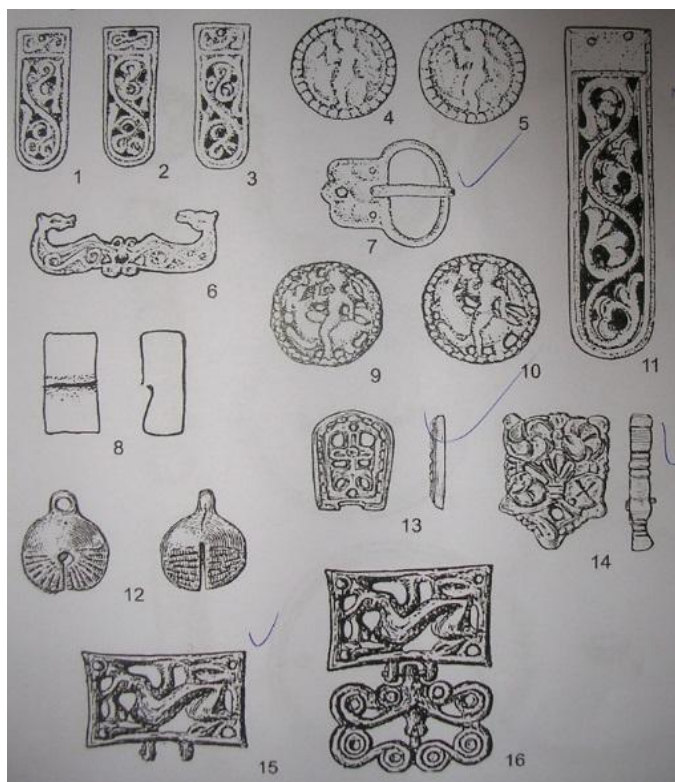
Obr. 15: 1-17. Tismice 2, okr. Kolín; 18. Poráň, okr. Jičín; 19. Zámostí, okr. Jičín; 20. Toušeň, okr. Praha-východ – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 254).

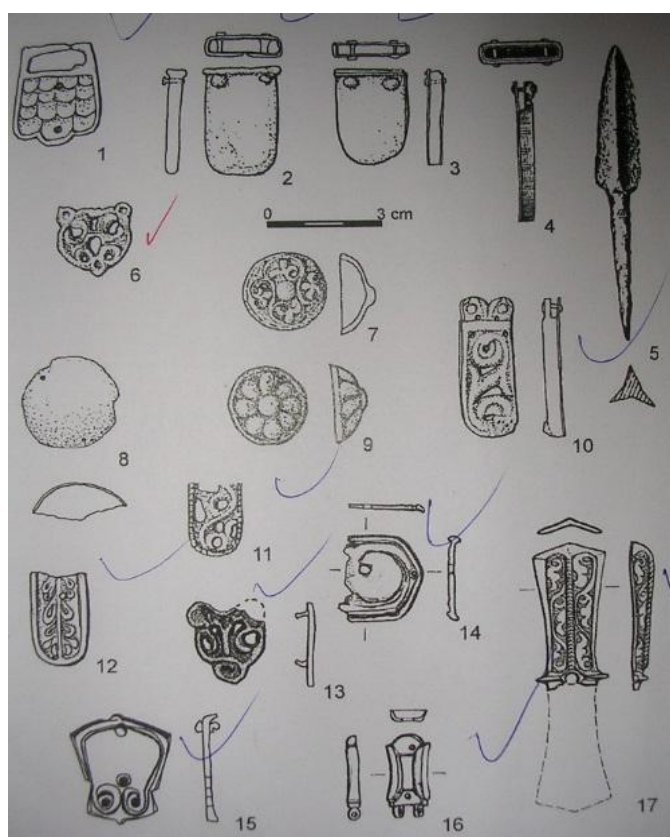
Obr. 16: 1-11. Olomouc-Póvl I, okr. Olomouc; 12-14. Uherské Hradiště; 15. Vranovice, okr. Břeclav – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 261).

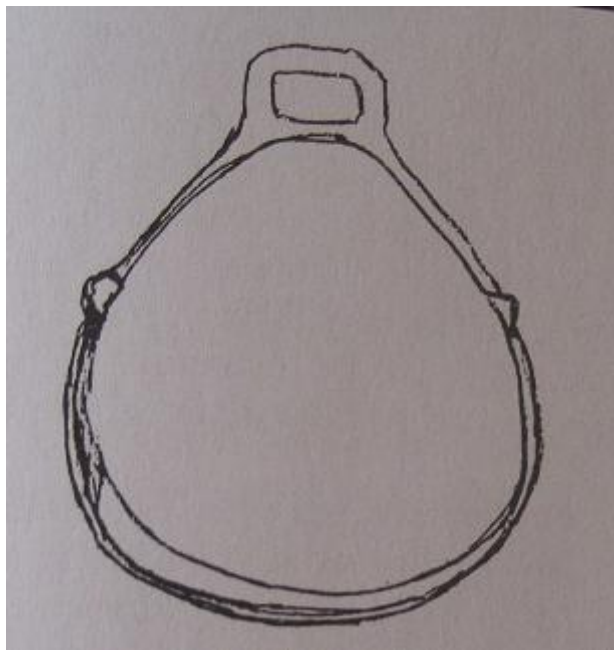
Obr. 17: 1-10. Dolánky-Rubín, okr. Louny; 11. Bukovec, okr. Plzeň; 12. Benátky u Litomyšle, okr. Litomyšl – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 243).

Obr. 18: 1-11. Hevlín, okr. Znojmo; 12-14. Jěžkovice, okr. Vyškov; 15-16. Krumvíř, okr. Břeclav – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 257).

Obr. 19: Brno-Líšeň, okr. Brno-město – nálezy avarského původu (Profantová 2010, 256).

Obr. 20 :Třmen ze sbírky F. C. Friedricha nalezen v okolí Plešivce (*Lutovský 2005, 133*).

12.1. Soupis nalezených opaskových kování a součástí koňského postroje na území České republiky

Blatno, okr. Pardubice

Nálezové okolnosti: nález byl nalezen pravděpodobně v prostoru sídliště během detektorového průzkumu

Nálezy:

- 2 kování opasku

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 7. – 8. století – II. -III. fáze pozdního stupně

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 236*)

Blučina, okr. Brno-venkov

Nálezové okolnosti: opaskové kování bylo nalezeno během archeologického průzkumu v prostoru raně středověkého pohřebiště v Blučině.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze středního stupně – I. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Bohušovice nad Ohří, okr. Litoměřice

Lokalizace: kování bylo nalezeno jihovýchodně od obce v blízkosti vlakového podjezdu

Nálezové okolnosti: v letech 2008-2009 byl v prostoru Bohušovic nad Ohří učiněn během detektorového průzkumu náhodný nález kovového přívěsku.

Kování bylo uložena zhruba 20 cm pod zemským povrchem.

Nálezy:

- Masivní přívěsek s maskami

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: raný středověk? pozdní doba stěhování národů?

Popis nálezů: přívěsek je zdoben třemi lidskými maskami, které jsou ohraničeny perlovcem. Masky jsou plastické a jejich oči a ústa do nich byly vyraženy. Masky jsou na přívěsku umístěny tak, že představují písmeno V a mezi horními maskami byl utvořen otvor, ve kterém se nacházelo masivní lité poutko.

Rozměry: délka 18 mm, šířka 10 mm (*Profantová - Rypka 2010, 801*).

Boleradice, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: nález opaskového kování byl zjištěn během archeologického výzkumu na raně středověkém pohřebišti v Boleradicích.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: střední stupeň – I. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 239*).

Bořetice, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: nález byl uskutečněn za pomoci detektoru kovů, avšak není známá jeho přesná lokace

Nálezy:

- 2 kování opasku

Suroviny: jeden pravděpodobně ze zlata, druhý z bronzu

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 236*).

Brankovice, okr. Vyškov

Nálezové okolnosti: kovové předměty byly součástí hromadného nálezů, který byl v oblasti Brankovic nalezen.

Nálezy:

- Kovová faléra

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: nevedeno

- Třmen

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- Udidlo

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Brno-Líšeň, okr. Brno město

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu na hradišti Brno-Líšeň bylo nalezeno několik kovových předmětů, spadajících dobou vzniku do období existence avarského kaganátu.

Nálezy:

- 11-12 opaskových kování (jedním z nich je i drobný nález chrániče dírek)

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- 6-7 součástí koňského postroje

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuveden

Rozměry: neuvedeno

- Přezka ke koňskému sedlu

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- Udidlo

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- 7-8 ostruh

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Brno-Židenice, okr. Brno-venkov

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu pohřebiště v Brně-Židenicích byl odkryt kostrový hrob, jehož součástí bylo také kování opasku.

Nálezy:

- Lité kování opasku

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Břeclav-Pohansko, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: během archeologického výzkumu bylo odkryto žárové a kostrové pohřebiště. Opaskové kování bylo součástí kostrového hrobu, ale bylo do něm uloženo až sekundárně. Železná přezka byla naopak nalezena jako součást žárového hrobu.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně, ale do hrobu byla uložena až sekundárně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

- Železná přezka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: střední stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

Břeclav-Pošterná, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn během archeologického průzkumu raně středověkého sídliště.

Nálezy:

- 2 kování koňského postroje

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: pozdní doba avarská

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 240*).

Bukovec, okr. Plzeň

Lokalizace: Hradiště Plzeň-Bukovec je řazeno mezi jedno z nejvýznamnějších raně středověkých lokalit v okolí Plzeňska, nacházející se v nadmořské výšce 373 m. n. m. Celé hradiště má rozlohu zhruba 4,15 ha.

Nálezové okolnosti: Roku 2004 došlo za pomoci amatérských detektorových průzkumů lokality k nálezu dvou raně středověkých artefaktů.

Nálezy:

- Přezka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 8. století – III. fáze pozdního stupně

Typologie: tato litá bronzová přezka je zakončena do oblouku se šarnýřem, přičemž jeden výběžek pro šarnýř je odlomen. Kování je zdobeno kruholistou úponkou. U kování je úplná absence nýtků nebo otvorů pro ně.

Rozměry: délka 23,1 mm, šířka 27 mm (*Profantová 2011, 128-129*).

- Kování pochvy nože

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 8. století

Typologie: jedná se jen o zlomek kování pochvy nože, přičemž do dnešní doby zůstalo jen mírně prohnuté kování s plastickou výzdobou a dvěma polokulovitými vypnulínami. Ve střední části kování se nachází nýt se zbytkem podloženého měděného plechu.

Rozměry: délka 38 mm, šířka 4 mm (*Profantová 2011, 128-129*).

Bulhary, okr. Hodonín

Nálezové okolnosti: v prostoru raně středověkého sídliště bylo během detektorového průzkumu objeveno jedno opaskové kování

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Polis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

Češov, okr. Jičín

Lokalizace: hradiště Češov je snad největším slovanským hradištěm v Čechách, které bylo prvně zkoumáno již ve 30. letech 19. století. Hradiště se rozléhá na ploše 40 ha.

Nálezové okolnosti: 5. 10. 1996 našel pan J. Lang z Prahy 4 na Češovském hradišti bronzové, silně pozlacené nákončí, které leželo na povrchu. Ze země bylo vytlačeno pravděpodobně vlivem prorůstání kořenů, které ho vytlačilo z humusovité vrstvy na zemský povrch.

Nálezy:

- Průvlečka:

Suroviny: stříbro

Chronologické zařazení: 1. -2. třetina 9. století

Popis nálezů: průvlečka je oválného tvaru a je zdobena stříbrnou tautsí a povrchovou fólií. Výzdobu tvoří geometrické motivy, které jsou uspořádány do tvarů kosočtverce.

Rozměry: délka?, šířka 3,9 mm (*Profantová 2012, 315*).

- Průvlečka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: 1. -2. třetina 9. století

Popis nálezů: průvlečka je oválného tvaru s absencí výzdobných prvků. V oblasti delší osy je průvlečka mírně vystouplá.

Rozměry: délka?, šířka 19 mm (*Profantová 2012, 315*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: nákončí mělo polokulovitý výběžek a odlomený tyl, v němž se uprostřed zachoval zbytek otvoru pro nýt. Výzdobné pole má trojúhelníkovitý tvar a je vyzdobeno motivem bájného zvířete s otočenou hlavou. Zvíře však bylo z pohledu druhého člověka zobrazeno obráceně, tj. hlavou dolů. Bylo to však takto vyobrazeno záměrně, jelikož měl správně postavení zvířete vidět jen jeho majitel. U zvířete jsou detailně zobrazeny i drápy, ucho i oko. Vyobrazeny jsou i tři nohy, přičemž v zadní části se nachází ještě jedno vyobrazení nohy, u kterého se ovšem polemizuje o tom, zda se nejedná o ocas zvířete.

Rozměry: délka 20 mm, šířka 13 mm (*Profantová 1999, 614-616*).

- Ostruha s bodcem

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: krátký bodec ostruhy byl oddělen zaškrcením od ramen, přičemž byl nejspíše ke zbytku ostruhy přinýtován. Ostruha je silně korodovaná.

Rozměry: délka bodce 11 mm, šířka ramen 13 mm (*Profantová 2012, 315*).

- Ostruha trojúhelníkovitého řezu

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: háčky ostruhy jsou zahnuté dovnitř a jsou plasticky odděleny jehlanovitým bodcem. Ostruha byla zdobená, ovšem během konzervování došlo k jejímu zničení.

Rozměry: max. výška 106 mm (*Profantová 2012, 315*).

- Opaskové kování – zápona

Suroviny: železo

Chronologické zařazení – vrcholný středověk – 13. -14. století

Popis nálezu: kování má tvar lilie s prolamováním, které je spojeno schematickým uzlíkem, řemen pak bylo možné protáhnout oběma částmi, které byly propojeny 1 nýtem. Na druhém konci kování se nachází malé očko, které sloužilo k přinýtování na jiný řemen.

Rozměry: délka 70 mm, šířka 27,6 mm, rozpětí květu lilie 22 mm
(*Profantová 2012, 316*).

Dolánky, okr. Louny

Nálezové okolnosti: nález byl uskutečněn za pomoci detektoru kovů, během archeologického průzkumu areálu hradiště. Nález byl součástí hrobové jámy.

Nálezy: během tohoto výzkumu došlo k nálezům celkem 24 opaskových kování, 2 součástí koňského postroje a více než 7 ostruh

Dolní Věstonice, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: během archeologických průzkumů na pohřebišti v Dolních Věstonicích byly nalezeny zlomky tří opaskových kování.

Nálezy:

- 3 opasková kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

- Průvlečka s prodlouženým krčkem

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 9. století

Popis nálezů: nález je v dnešní době nezvěstný a dochoval se pouze jeho stručný popis a kresba. Průvlečka měla oválné očko a poměrně dlouhý, úzký krček. Na průvlečce se nacházela celá řada nýtů (ty však v kresebné dokumentaci nebyly zaznamenány). Nejsou zde však patrné ani nějaké výraznější stopy po výzdobě kování.

Rozměry: délka 67 mm, šířka? (*Ungerma 2005-2006, 117*).

Doubravčice, okr. Kolín

Lokalizace: hradiště v Doubravčicích, jež bývá považováno za jedno z nejstarších raně středověkých lokalit, bylo dlouhodobě zkoumáno. K výzkumům zde docházelo už pod vedením J. L. Píče, ale nejdůležitější objevy učinil až v 60. letech 20. století J. Kudrnáč (díky němu je celý tento region jedním z nejlépe prozkoumaných), jenž zařadil hradiště k několika chronologickým etapám pravěku i raného středověku. Hradiště se nachází na jižním okraji Doubravčic v povodí řeky Šembery.

Nálezové okolnosti: Během výzkumu J. Kudrnáče bylo v 60. letech v prostoru hradiště objeveno několik dokladů raně středověkého osídlení, mezi které patří i zajímavý nález zlomku opaskového kování (je také možné, že se jednalo o sponu).

Nálezy:

- Zlomek přezky:

Suroviny: měď, cín, olovo + zřejmě stříbro

Chronologické zařazení: konec 6. – poč. 7. století

Typologie: kování byl dochován jen malý zlomek, který je jednoduchý a torzovitý. Nelze proto určit základní tvar, ani přesnou funkci nalezeného předmětu.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 43 mm (*Profantová 1998, 181*).

Hevlín, okr. Znojmo

Nálezové okolnosti: získané nálezy byly pravděpodobně původně výbavou avarského hrobu.

Nálezy:

- 9-10 opaskových kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

Heřmaň, okr. Písek

Lokalizace: jedná se o pole, které je položeno na jihozápadním svahu návrší na Bábě. Přesné umístění je asi 1430 m na východ od Heřmanského kostela a 330 m na jih od Benešovského mlýna a řeky Blanice.

Nálezové okolnosti: R. Šimek prováděl za pomoci detektoru kovů průzkum lokality – roku 2012 – nález poté předal do Píseckého muzea.

Nálezy:

- zlomek bronzového opaskového nákončí:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 1. pol. 8. století

Typologie: nákončí opasku bylo původně jazykovitého tvaru; na přední straně je vyobrazen motiv řady gryfů, přičemž na úlomku se nachází už pouze přední část jednoho gryfa a zadní část

dalšího; na spodní straně se nachází fragment rostlinného motivu s úponky a listy.

Rozměry: délka 33mm, šířka 24 mm, síla okrajové lišty 3-3,5 mm
(*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Hluboká nad Vltavou, okr. České Budějovice

Nálezové okolnosti: nákončí bylo nalezeno na okraji Staré obory, ale nebylo v současnosti ještě publikováno. Nález je umístěn ve sbírce Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Nálezy:

- 1 opaskové kování (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Hostim, okr. Beroun

Nálezové okolnosti: na podzim roku 2004 byl učiněn J. Mottlem povrchový průzkum. Byl během něj zjištěn rozoraný větší objekt, který byl předběžně identifikován jako polozemnice. Tento objekt se nacházel nedaleko od příčného valu, který odděloval první předhradí od akropole. V polozemnici se nacházelo několik zlomků keramiky, ale vyskytoval se mezi nimi i chránič dírek spadající do avarského kulturního okruhu. Povrchové sběry zde pak prováděli manželé Stolzovi roku 2006 a doplnili nálezovou sbírku ještě o 51 fragmentů slovanské keramiky.

Nálezy:

- Chránič dírek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o litý prolamovaný chránič dírek, který původně obsahoval 3 trojúhelníkovitě rozmístěné nýtky. Do dnešní doby se na kování zachovaly pouze 2 nýtky se čtvercovými podložkami. Celé kování utváří trojlistou palmetu, která je spojena uzlíčkem, od kterého se rozcházejí dvě ramena s lístky.

Rozměry: délka 18 mm, šířka 20 mm (*Stolz – Mottl – Profantová 2006, 839*).

Hudčice, okr. Příbram

Nálezové okolnosti: zřejmě v oblasti hradiště byly nalezeny 2 zlomky opaskových kování.

Nálezy:

- 2 opasková kování
- Suroviny: neuvedeno:
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně
Popis nálezu: neuvedeno
Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 236*).

Chudoslavice, okr. Litoměřice

Nálezové okolnosti: v oblasti vrchu Lišcín byl objeven ojedinělý nález součásti opaskové soupravy.

Nálezy:

- Opaskové kování
- Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně
Popis předmětu: neuvedeno
Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 236*).

Ivanovice u Hané, okr. Vyškov

Nálezové okolnosti: nalezené předměty byly součástí hromadného kovového depotu.

Nálezy:

- 2 třmeny
- Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: pozdní stupeň
Popis předmětu: neuvedeno
Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

Ježkovice-Černov, okr. Vyškov

Nálezové okolnosti: na hradišti v Ježkovicích došlo k ojedinělému nálezu předmětů, jež spadají dobou vzniku do období raného středověku.

Nálezy:

- 2 opasková kování:
- Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: neuvedeno
Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 240*).

Kal, okr. Jičín

Lokalizace: zdejší hradiště v poloze Valy se nachází jižně od obce Kal, na horním toku řeky Bystřice. Z hlediska nejstarších hradišť na území České republiky má zvláštní postavení. Nachází se poměrně na severu Čech v podhůří Krkonoš a podle všech dosavadních zkoumání fungovalo toto hradiště pouze ve středohradištním období, proto se jedná prakticky o homogenní vzorek hmotné kultury, která vlastně spadá pouze do tohoto období. Hradiště má rozlohu přibližně 7,1 ha a rozkládá se na ploše 290x260 m.

Nálezové okolnosti: k prvním průzkumům lokality došlo už v roce 1954, kdy byla položena úzká sonda, jež protínala celé území hradiště. Nejdůležitější nálezy však byly získány teprve během průzkumu opevnění hradiště, které probíhalo ve dvou etapách. První etapa započala roku 1985 a poté druhá roku 1988, kdy byly shrnuty kompletní poznatky o opevnění hradiště.

Nálezy:

- nákončí bočního řemene

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdní doby avarské

Typologie: nákončí je zakončeno špičkou a je na jedné straně zdobeno motivem kruholisté úponky a na druhé straně se nachází motiv ležatého X. Nákončí je poškozeno v oblasti zakončení (špičky)
Rozměry: délka 41 mm, šířka 15 mm (*Kalferst – Profantová 1999, 293-296*).

- kování opasku

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdní doby avarské

Typologie: jedná se o lité prolamované kování, které má erbovitý tvar. Do dnešní doby se dochovala pouze jeho horní část. Obvod kování je zdoben půlobloučky a celé kování je zdobeno motivem pětিলisté palmety⁶ spojené uzlíčkem. U kování je dochován drobný nýtek, jenž se nachází na vrcholu palmetky a další byl umístěn zřejmě ve spodní části kování.

⁶ Palmeta je vějířovitý ornament, jehož podoba vychází z lamového listu nebo celé palmové koruny

Rozměry: délka neuvedena, šířka 14 mm (*Kalferst – Profantová 1999, 237*).

- část kování – přívěsek

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: I. -II. fáze pozdní doby avarské

Typologie: přívěsek byl původně spojen šarnýřem s obdélným kovááním, na němž byl vyobrazen motiv gryfa. Výzdobným motivem přívěsku je esovitá úponka, v jejímž prostředku se nachází hrozinek, jenž je od úponky rozdělen rytým páskem s mnoha vpichy.

Rozměry: délka 39 mm, šířka 32 mm (*Kalferst – Profantová 1999, 237-238*).

- kování koňského postroje

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: neuvedeno

Typologie: kování bylo lité, lichoběžníkovitého tvaru s průvlečkou ve tvaru obdélníku. Tato průvlečka byla zdobena 4 řadami šupinovitého dekoru. Kování bylo ještě doplněné o dva nýty, jež na něm byly umístěny vertikálně.

Rozměry: délka 34 mm, šířka 25 mm (*Kalferst – Profantová 1999, 301*).

- trojramenné kování koňského postroje

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: 2. polovina 8. století

Typologie: jedná se o trojramenné kování, v němž je ve střední části umístěn nýtek a další tři plastické vývalky nacházející se jednotlivě v každém konci kování.

Rozměry: délka kování neuvedena, šířka 20 mm (*Kalferst – Profantová 1999, 301*).

Klučov, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu v prostoru hradiště byly objeveny dva nálezy kovové industrie spadající do avarsko-slovanského kulturního okruhu

Nálezy:

- opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze středního stupně – I. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- ostruha

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze středního stupně – I. fáze pozdního stupně

Popis předmětu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 236*).

Kouřim, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: na hradišti sv. Jiří byly během detektorového průzkumu nalezeny nejméně tři součásti opaskové soupravy a jeden ženský šperk, spadající dobou vzniku do období existence avarského kaganátu.

Nálezy:

- 3 opasková kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis předmětu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 237*).

Kováry, okr. Kladno

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn během archeologického průzkumu v prostoru akropole hradiště Budeč.

Nálezy:

- 1-2 opasková kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis předmětů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- 2 součásti koňského postroje

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis předmětů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

- 2 ostruhy

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis předmětů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno

Králův Dvůr, okr. Beroun

Nálezové okolnosti: v prostoru středověkého sídliště byl učiněn ojedinělý nález avarského opaskového kování

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis předmětu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 237*).

Krumvíř, okr. Břeclav

Lokalizace: přesné umístění nálezu není známo

Nálezové okolnosti: roku 1882 byl v oblasti Krumvíře nalezen depot kovových nálezů

Nálezy: hromadný nález

- 2 železné misky

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 8. století

Popis nálezu: misky lze typologicky zařadit k industrii slezského typu

Rozměry:

- 2 opasková kování

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 8. století – II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: litá prolamovaná nákončí s vyobrazením gryfa

Rozměry: neuvedeno (*Lutovský 2001, 147*).

Křenov, okr. Svitavy

Nálezové okolnosti: lokace nálezu není přesně určená, objev byl učiněn na základě zkoumání lokality detektorem kovů.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 237*).

Kšely, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: v prostoru raně středověkého sídliště byl objeven ojedinělý nález 3 avarských opaskových kování.

Nálezy:

- 3 opasková kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 237*).

Libětice

Nálezové okolnosti: mezi lety 1922-1923 byl na hradišti Libětice proveden terénní archeologický výzkum, který vedl Bedřich Dubský. Během tohoto výzkumu byl uskutečněn nález železného kování.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 8. – 1. pol. 9. století

Typologie: kování je poměrně dobře zachované. Má mírně vykrojené boční strany na všech stranách a obdélný, kónicky vypouklý střed. V rozích kování se nacházejí otvory pro hřebíčky.

Rozměry: v době nalezení: délka 40 mm, šířka 30 mm. V dnešní době je však již poškozeno a současné rozměry jsou: délka 40 mm, šířka 28 mm (*Profantová – Frána 2003, 50-51*).

Liběšovice, okr. Louny

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu liběšovického sídliště byl nalezen doklad pozdně avarského osídlení.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 237*).

Libice, okr. Nymburk

Nálezové okolnosti: v prostoru akropole hradiště došlo za pomoci detektoru kovů během archeologického výzkumu k nálezu 5 kování, které jsou datovány do období 8. století.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 1. pol. 10. století

Popis nálezu: jedná se o kování kruhového tvaru s trojúhelníkovitým středem, který je zdoben motivem centrálního kolečka se třemi maskovitými útvary. Je ale možné, že se jedná o motivy rostlinné. Jen u jednoho motivu je jasně patrné, že se jedná o masku s vyraženými očima a velkýma ušima. V místě, kde bylo kování upevněno k obvodovému rámu, byl původně jakýsi uzlíček. Po vyčistění nákončí bylo zřejmé, že šlo o vytvarované protažení na konci rozšířené tlamy zvířete.

Rozměry: průměr 33,5 mm (*Profantová 2012, 55*).

- Přívěsek:

Suroviny: bronz?

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: masivní litý přívěsek má polokruhovitý tvar a je po obvodě prolamovaný a zakončený půlobloučky. Výzdobným motivem je zvíře bez ocasu, které je vyobrazeno z profilu.

Rozměry: délka?, šířka 31 mm (*Profantová 2012, 55*).

- Přívěsek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: přívěsek byl obdélného tvaru s odlomenou stěžejkou. Výzdobu tvoří zjednodušená úponka, ze střední části vychází

trojúhelníkovitý vzor, který je ve spodní části zakončen drobným hrozníčkem, který je složen pouze ze tří kuliček.

Rozměry: délka 22,8 mm, výška 23 mm (*Profantová 2012, 55*).

- Chránič dírek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: s největší pravděpodobností III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o prolamovaných chránič dírek hlavního opasku, který je opatřen dvěma otvory pro nýt. V jednom z nich se nachází nýtek, který má erbovitý tvar a je zdoben perlovcem jak po obvodu, tak i podél jeho středové osy.

Rozměry: délka 21 mm, šířka 21 mm (*Profantová 2012, 55*).

- Kování opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: prolamované kování, u kterého byl nalezen i zbytek přívěsku

Rozměry: délka 29 mm, šířka 12 mm (*Profantová 2012, 55*).

- Kování opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o malé kování opasku s výběžky pro stěžeжку. Na kování se nacházejí 2 otvory pro nýty. Přívěsek kování se však do dnešní doby nedochoval.

Rozměry: délka 15 mm, šířka 10 mm (*Profantová 2012, 55-57*).

- Kování opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je malé, jazykovitého tvaru a chybí u něj přívěsek. Výzdobu kování utváří šupinovitý motiv.

Rozměry: výška 20 mm, šířka 8,5 mm (*Profantová 2012, 57*).

- Kování opasku:

Suroviny: zlato

Chronologické zařazení: 9. -12. století

Popis nálezu: kování je pozlacené a přehnuté. Ve spodní části se nachází jeden nýt, zbytek druhého lze pak nalézt v oblasti ohybu. Výzdoba kování je rytá a jemně puncovaná.

Rozměry: délka 19 mm, šířka 8 mm (*Profantová 2012, 57*).

- Kování opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: 9. -13. století:

Popis nálezu: tvar kování je kruhový až oválný a nachází se u něj středový nýt. Po obvodu je kování zdobeno perlovcem. Ve středové části lze sledovat vystupující jazykovitý útvar, jenž je vyhlazen.

Rozměry: délka 23 mm, šířka? (*Profantová 2012, 57*).

Lipany (Vitice), okr. Kolín

Nálezové okolnosti: k nálezu došlo za pomoci detektoru kovů v prostoru raně středověkého sídliště.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 237*).

Liščín, okr. Litoměřice

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn v roce 2008 na severovýchodním svahu kopce během amatérského detektorového průzkumu lokality. Byl uložen zhruba 20 cm pod zemským povrchem ve vrstvě lesní hrabanky.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o lité bronzové prolamované kování obdélného tvaru, na němž je vyobrazen motiv gryfa s hladkým rámem. Na kování se nedochovaly pozůstatky nýtů.

Rozměry: délka 37,4 mm, šířka 27 mm (*Profantová – Rypka 2010, 799*).

Martinice, okr. Příbram

Nálezové okolnosti: kování mělo být údajně nalezeno v areálu Hradiště Hradec u Hudčic, ale tato informace nebyla zatím archeologicky ověřena

Nálezy:

- Opaskové kování s gryfem – nález však zatím nepotvrzen a nepublikován (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Mikulčice, okr. Hodonín

Nálezové okolnosti: soubor nálezů z Mikulčic je nejobsáhlejším z hlediska dokladů avarského vlivu na české prostředí. Na hradišti a pohřebišti zde bylo během archeologických výzkumů nalezeno několik desítek předmětů, spadající dobou svého vzniku do doby existence avarského kaganátu.

Nálezy:

- 110 opaskových kování
- 40 součástí koňského postroje
- 10 třmenů
- 50-70 ostruh
- Chronologické zařazení nálezů z Mikulčic: mezi nálezy se objevuje několik, které pocházejí ze středního stupně avarského kaganátu, zbytek nálezů se pak dá zařadit mezi II., III. i IV. fázi pozdního stupně (*Profantová 2010, 240*).
- **Hrob č. 9**
 - Přezka:
Suroviny: železo
Chronologické zařazení:
Popis nálezu: jedná se o přezku, která má mírně oválný tvar s trnem čtvercového průřezu. Byla nalezena na pravé kyčli muže.
Rozměry: délka?, šířka 35 mm (*Profantová 2003, 17*).
- **Hrob č. 29**
 - Nákončí řemene:
Suroviny: měď
Chronologické zařazení:
Popis nálezu: nález byl součástí mužského hrobu č. 29 a jde o nákončí řemene jazykovitého tvaru, v němž jsou

horizontálním směrem umístěny nýty, které byly podloženy plíškem vyrobeným z mědi.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 15 mm (*Profantová 2003, 19*).

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jedná se o ostruhy s jazykovitými ploténkami, u nichž jsou 3 nýty, které jsou umístěny horizontálně. Bodec ostruh je kuželovitého tvaru a na základě rentgenových snímků bylo zjištěno, že byly do ostruh vsazeny. Do dnešní doby se však dochovala jen jedna.

Rozměry: výška 126-127 mm, vzdálenost mezi rameny 88 mm (*Profantová 2003, 19*).

- **Hrob č. 32**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ramena ostruh jsou vyzdobena tuzováním a stejně tak je zdoben i kuželovitý bodec. Ploténky ostruh jsou kuželovitého tvaru, v nichž se v horizontálním směru nacházejí 3 nýtky, které jsou podloženy drobnými plíšky. Samotné ploténky jsou po celém jejich obvodu vyzdobeny obloučkovými motivy a puncováním. Zajímavostí je, že se na ostruhách dochoval otisk tkaniny.

Rozměry: délka bodce 21 mm, výška 105 mm, ploténka 16x19 mm (*Profantová 2003, 19*).

- Přezka ve tvaru písmene D:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: přezka má částečně odlomený trn a její rámeček je zdoben tuzováním.

Rozměry: výška přezky 31 mm (*Profantová 2003, 19*).

- Průvlečka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: průvlečka přezky je oválného tvaru a je po celém obvodu zdobena tauzovaným vzorem.

Rozměry: výška 20 mm (*Profantová 2003, 19*).

- Přezka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jde o železnou přezku oválného tvaru s obdélnou destičkou, na kterou byla pak následně navlečena průvlečka. Destička byla k opasku připevněna pomocí jednoho nýtu. Nachází se na ní dochovaný otisk tkaniny.

Rozměry: délka 31 mm (*Profantová 2003, 19*).

- Zlomek přezky:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: přezka je poškozená a rámeček byl obdélného tvaru.

Rozměry: délka 41 mm (*Profantová 2003, 19*).

- **Hrob č. 43**

- 2 ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jedná se o dětské ostruhy s krátkými bodci. Jejich ploténky mají jazykovitý tvar a nachází se v nich žlábk se dvěma nýtky.

Rozměry: výška 85 mm (*Profantová 2003, 21*).

- **Hrob č. 50**

- Průvlečka:

Suroviny: zlato, bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nálezem je oválná průvlečka se záponkami, jež mají podobu ptáčků. Přichytná destička k řemeni je nezdobená a nacházejí se na ní 2 nýty. Bronzová pozlacená

průvlečka je vyzdobena políčky, které jsou odděleny dvojitou lištou.

Rozměry: šířka 18 mm (*Profantová 2003, 21*).

- 2 záponky:

Suroviny: zlato

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: obě záponky jsou vyrobeny za pomoci licích forem a následně pozlaceny. Mají tvar dvojice ptáčků se 4 úchytkami v jejich spodní části. Těmito úchytkami byl následně protažen měděný drát, díky němuž mohla být záponka k řemeni připevněna. Na jedné ze záponek se dochovaly 2 obdélné plíšky, které zastávaly stejnou funkci. Záponky jsou zdobeny rytím v oblasti křídel a ocasu, které mají zobrazovat peří.

Rozměry: délka 26,5 mm, šířka 21 mm (*Profantová 2003, 21*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: zlato, bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nákončí je jazykovitého tvaru, které je po celém obvodu lemován klikátkou. Ve středu nákončí se nacházejí dva motivy, které zobrazují ležaté X. Zdobení je provedeno vrubořezem. Zobrazeny jsou rostlinné ornamenty a okolo 4 nýtů se pak nacházejí filigránové věnečky.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 7 mm (*Profantová 2003, 21*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: zlato, bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jedná se o bronzové pozlacené nákončí jazykovitého tvaru, na němž se nachází 4 nýtky umístěné v horizontální poloze. Nýtky jsou podloženy pozlaceným plechem a jsou lemovány na obou stranách pásky se vstřícnými rýžkami. Díky nim je výzdobná plocha rozčleněna

na 4 části, v nichž se opakuje motiv polopalmety uspořádané ke svislé ose.

Rozměry: délka 25,6 mm, šířka 5 mm (*Profantová 2003, 22*).

- Přezka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: přezka oválného tvaru s plechovou destičkou, na níž je úplná absence výzdobných prvků. Průvlečka přezky má tvar nákončí a je rozdělena na 4 výzdobná pole. Na nich je za pomoci vrubořezu vyobrazena polopalmeta. V oblasti, kde se na nákončí nacházejí nýty, je poté výzdoba provedena díky zdvojenému vrubořezu.

Rozměry: šířka 38 mm, výška rámečku 26 mm (*Profantová 2003, 22*).

- 2 ostruhy:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ostruhy jsou zdobené políčky, které jsou odděleny plastickými žebry. Tato žebra napodobují filigránový pletenec. V políčkách se pak nacházejí rostlinné ornamenty, především motiv polopalmety a kuželovité boce. Ploténky jsou na vnější straně vyzdobeny 4 ozdobnými poli, která jsou rozdělena horizontálně 4 nýty, které jsou podloženy měděným plíškem. Nýty jsou po celém svém obvodu zdobeny filigránovými věnečky.

Rozměry: délka 116 mm, délka bodce 21 mm (*Profantová 2003, 22*).

- **Hrob č. 51**

- 2 páskové ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jedná se o dětské ostruhy, které jsou poškozené rzí. Obě jsou vykrojeny na ramenech, mají trn kruhového průřezu a ploténky, na nichž jsou v horizontálním směru

položeny 3 nýty. Výzdoba se nedochovala, ale předpokládá se, že byly ploténky zdobeny vykrajováním.

Rozměry: délka 88 mm (*Profantová 2003, 22*).

- **Hrob č. 56**

- 2 páskové ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ostruhy byly součástí dětského hrobu a jsou silně poškozeny rží. Stejně jako u nálezů z hrobu 51 mají vykrojení na ramenech a trn kruhového průřezu. Tyto ostruhy jsou zakončené do špice a nacházejí se na nich 2 nýty. Bodec je do ostruhy vsazen za pomoci nýtu.

Rozměry: délka 105 mm (*Profantová 2003, 22*).

- Přezka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2003, 22*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nákončí je díky korozi spojeno dohromady ještě s přezkou. Oba dva předměty jsou potištěny tkaninou. Nákončí má obdélný tvar a je zakončeno do tvaru trojúhelníku. V jeho týlové části se nacházejí 3 otvory pro nýty, které jsou podloženy měděným plechem.

Rozměry: délka 21 mm (*Profantová 2003, 22*).

- Přezka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: přezka má oválný tvar s obdélnou destičkou. V místě, kde se dotýkají přezka s trnem, se s největší pravděpodobností nacházela výzdoba v podobě 3 vyražených kroužků.

Rozměry: výška 21 mm, šířka 25 mm (*Profantová 2003, 22*).

- **Hrob č. 59**

- 2 páskové ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ostruhy jsou v prostoru ramen vykrojeny a jejich trn je kruhového průřezu zakončený do špice. Nacházejí se na nich 2 nýty bez speciální ploténky.

Rozměry: délka 60 mm (*Profantová 2003, 23*).

- **Hrob č. 64**

- Ostruha:

Suroviny: měď

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: ostruha má ploténku obdélného tvaru se 3 nýty položeny v horizontální poloze a kuželovitým bodcem. Nýty jsou podloženy měděným plechem. Zakončení ploténky je provedeno tzv. cik-cak linií.

Rozměry: délka 106 mm, délka bodce 25 mm (*Profantová 2003, 23*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: měď

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nákončí má jazykovitý tvar a nacházejí se na něm 3 otvory pro nýtky, které jsou umístěny ve vodorovné poloze. Otvory jsou podloženy měděným plechem. Výzdoba je provedena tauzováním ve formě dvojité rýh.

Rozměry: délka 22 mm (*Profantová 2003, 23*).

- Přezka:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: přezka je silně přikorodovaná k nákončí. Má oválný tvar a dochoval se u ní trn.

Rozměry: výška 16 mm (*Profantová 2003, 23*).

- **Hrob č. 70**

- Přezka:

Suroviny: bronz, zlato, železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: u přezky se nachází obdélná přichytná destička se dvěma nýty. Přezka má tvar písmene D a jejím výzdobným motivem jsou afrontované dozadu otočené zvířecí hlavy, jež jsou znázorněny v profilu. Železný trn mířil do středu hlaviček.

Rozměry: délka 33 mm (*Profantová 2003, 24*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: na nákončí jsou umístěny 3 nýty, které jsou obklopené granulovaným věnečkem. Nákončí je zdobeno plastickou rozetou a jednoduchým pletencem zhotoveným vrubořezem.

Rozměry: délka 33 mm (*Profantová 2003, 24*).

- 2 páskové ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jde o dětské páskové ostruhy, do nichž byl zvlášť vsazen bodec ve tvaru kužele. Ostruhy byly upevňovány pomocí nýtů (u 1. ostruhy se nacházejí 2 nýty, u 2. 3 nýty). U první ostruhy se také nachází výzdoba formou rytých linií.

Rozměry: délka 60 mm (*Profantová 2003, 24*).

- 2 přezky:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: přezky jsou oválného tvaru.

Rozměry: výška 23 mm (*Profantová 2003, 24*).

- 2 průvlečky:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: průvlečky přezek byly podrobeny rentgenovému snímání, během něž byly objeveny výzdobné motivy.

Rozměry: výška 17 mm (*Profantová 2003, 24*).

- **Hrob č. 85**

- 2 páskové ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: bodec ostruh má čtvercovitý průřez a je vsazen za pomoci nýtky. Ploténky mají obdélný tvar se 3 horizontálně položenými nýtky, které jsou podloženy měděným plíškem a trojlistým ukončením. Ploténky ostruh jsou zdobeny příčnými žlábkami a vybíjením.

Rozměry: výška 120 mm (*Profantová 2003, 26*).

- **Hrob č. 89**

- 2 ostruhy:

Suroviny: měď

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jedná se o tautované ostruhy, do nichž je vsazen bodec čtvercového průřezu. Ploténky jsou obdélného tvaru se 3 horizontálně umístěnými nýty, které jsou podloženy měděným plíškem. Výzdobným motivem plotének jsou plastické žlábkami a vybíjením.

Rozměry: šířka plotének 28 mm, výška 137 mm, výška bodce 28 mm (*Profantová 2003, 26*).

- 2 přezky:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: oválné přezky, z nichž jedna měla plechovou zdobenou destičku.

Rozměry: výška 36 mm, šířka 50 mm (*Profantová 2003, 26*).

- Průvlečka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jde jen o zlomek průvlečky oválného tvaru, která je horizontálně rozdělena rýhami po vypadlé tauzii.

Rozměry: šířka 32 mm (*Profantová 2003, 26*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jedná se o nákončí obdélného tvaru, na němž se v týlu nacházejí dva trojúhelníkovité výběžky. Nákončí bylo k řemeni připevněno díky 3 otvorům pro nýty, které byly podloženy měděnými plechy. Celé nákončí bylo ozdobeno plastickými vývalky, které se nacházejí ve svislé poloze.

Rozměry: délka 23 mm (*Profantová 2003, 26*).

- **Hrob č. 90**

- Ostruha:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nalezena byla pouze železná ploténka ostruhy, která byla zakončena 3 trojúhelníkovitými výběžky, do kterých směřuje vybíjená výzdoba. Nýty jsou umístěny horizontálně.

Rozměry: výška 27 mm, šířka 19 mm (*Profantová 2003, 26*).

- **Hrob č. 100**

- 3 přezky:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: přezky mají oválný rámeček a na jejich objímce se nachází nýtky, které sloužily k upevnění na řemen. Výzdoba přezek je provedena vrubořezem a jsou na nich vyobrazeny rostlinné ornamenty.

Rozměry: šířka 25 mm (*Profantová 2003, 27-28*).

- Průvlečka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: průvlečka má jazykovitý tvar a je vyzdobena dvojitou klikátkou.

Rozměry: šířka 23 mm (*Profantová 2003, 27-28*).

- 2 nákončí opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: nákončí jsou jazykovitého tvaru se 4 nýty umístěnými horizontálním směrem.

Rozměry: délka 24 mm (*Profantová 2003, 28*).

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo, stříbro

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ostruhy mají krátký bodec ve tvaru kužele a jazykovité ploténky, na nichž jsou horizontálně umístěny 3 nýty. Ostruhy jsou po celé ploše ozdobeny stříbrnou tauzií, která je tvořena díky šupinovité vytvořenými trojicemi obloučků.

Rozměry: délka 113 mm (*Profantová 2003, 28*).

- 2 přezky:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: přezky jsou oválného tvaru bez trnů a nacházejí se u nich také oválné průvlečky. Výzdoba je provedena tauzií.

Rozměry: šířka 25 mm (*Profantová 2003, 28*).

- Nákončí opasku

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nákončí má jazykovitý tvar se 3 horizontálně položenými nýty. Výzdoba je provedena tauzováním a je ve spodní části silně poškozena.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 15 mm (*Profantová 2003, 28*).

- **Hrob č. 105**

- 2 ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: u ostruh chybí část ramene a nachází se na nich kuželovitý bodec. Ploténky jsou jazykovitého tvaru se 3 horizontálně umístěnými nýtky, které jsou podloženy měděnými plíšky. Obvod plotének je zdoben tauzovanými obloučky.

Rozměry: délka 142 mm, bodec dlouhý 25 mm (*Profantová 2003, 28*).

- **Hrob č. 114**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ostruhy mají plasticky zdobená ramena a jejich bodec je vyzdoben plastickými vývalky. Ploténky ostruh obsahují 3 nýtky podložené měděným plechem.

Rozměry: výška 123 mm, délka bodce 23 mm (*Profantová 2003, 29*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jde o nákončí jazykovitého tvaru, které je vyzdobeno plastickými vývalky rozmístěnými ve svislé poloze.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 24 mm (*Profantová 2003, 29*).

- **Hrob č. 121**

- 2 ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: bodce ostruh jsou poškozené korozí. Ploténky ostruh jsou obdélného tvaru se 2 nýty, které jsou podloženy plíškem. Konce plotének jsou vytvarovány do podoby lilie a žlábek s nýty je lemován lištami s vybíjeným dekorem.

Rozměry: výška 85 mm, šířka 68 mm (*Profantová 2003, 30*).

- **Hrob č. 122**

- 2 ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: bodec ostruh má čtvercový průřez a ploténky jsou vytvarovány do tvaru trojlístku, který je zdoben třemi kruhovými plochami a 3 nýty, které jsou podloženy měděným plechem. Výzdoba ostruh byla provedena tauzováním.

Rozměry: výška 120 mm (*Profantová 2003, 30*).

- **Hrob č. 144**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: bodec ostruh má kruhovitý průřez a je zakončen do tvaru kužele. Na ploténkách jsou umístěny horizontálně 3 nýty. Ostruhy jsou po celé ploše zdobeny plastickými vývalky a tauzováním.

Rozměry: délka 125 mm (*Profantová 2003, 32*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: nákončí má obdélný tvar a jsou na něm ve vodorovné poloze umístěny 3 nýty, které jsou podloženy měděným plíškem.

Rozměry: délka 28 mm (*Profantová 2003, 32*).

- Přezka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: přezka má oválný tvar a absentuje u ní trn.

Rozměry: šířka 27 mm (*Profantová 2003, 32*).

- Průvlečka?:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezu: jedná se pouze o její zlomky, které byly podrobeny rentgenovému snímání, během nějž bylo zjištěno,

že se jedná o dohromady zkorodovanou část oválné přezky a oválné průvlečky.

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2003, 32*).

- **Hrob č. 150**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo, měď

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: bodec ostruh ve tvaru kužele, ploténky mají trojúhelníkovitý tvar se 3 nýty umístěny v horizontální poloze. Nýty jsou podloženy měděnými plíšky. Původní výzdoba byla provedena tautováním mědi.

Rozměry: délka 126 mm (*Profantová 2003, 33*).

- 2 přezky:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jde o oválné přezky s dochovaným trnem.

Rozměry: šířka 24 a 19 mm (*Profantová 2003, 33*).

- Přezka s průvlečkou:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: jedná se o přezku a průvlečku oválného tvaru.

Rozměry: výška 20 mm, šířka 27 mm (*Profantová 2003, 33*).

- 2 průvlečky:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: oválné průvlečky k přezkám s absencí výzdobných prvků.

Rozměry: délka 22 a 18 mm (*Profantová 2003, 33*).

- 3 nákončí opasku

Suroviny: železo, měď

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: nákončí mají jazykovitý tvar se 3 horizontálně položenými nýty, které jsou podloženy měděným plechem. U dvou z nich je použita plastická výzdoba. U posledního

nákončí byla zjištěna vybíjená výzdoba, která je zakončena trojlístkem. To značí, že se bude s největší pravděpodobností jednat o ploténku ostruhy.

Rozměry: délka 23 a 25 mm, délka ploténky 21 mm
(*Profantová, 2003, 33*).

- **Hrob č. 165**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: byly nalezeny pouze zlomky se čtvercovým bodcem zakončeným do tvaru kužele. Bodce byly do ostruhy vsazeny pomocí nýtky. Ploténky mají jazykovitý tvar se 3 horizontálně umístěnými nýtky.

Rozměry: délka 100 mm (*Profantová 2003, 35*).

- Průvlečka:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2003, 35*).

- **Hrob č. 177**

- 2 ostruhy:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ploténky mají čtvercový tvar se třemi horizontálně umístěnými nýty. Bodec je zde vsazen pomocí nýtky a má čtvercový průřez.

Rozměry: délka 100 mm (*Profantová 2003, 36*).

- **Hrob č. 179**

- 2 ostruhy:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení:

Popis nálezů: ploténky ostruh mají trojúhelníkovité zakončení se 3 horizontálně umístěnými nýty, které jsou podloženy

měděným plechem. Ploténky jsou zdobené tuzováním po obvodu, a to stříbrnou a měděnou tuzií.

Rozměry: délka 120 mm, délka bodce 17 mm (*Profantová 2003, 36*).

Milevsko, okr. Písek

Nálezové okolnosti: nákončí bylo nalezeno během archeologického výzkumu v areálu kláštera mezi kostmi, které byly přesunuty z hrobu, který byl starší než ze 13. století.

Nálezy:

- Nákončí bočního řemene

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: I. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Břicháček 2007, 15*).

Modrá, okr. Uherské Hradiště

Nálezové okolnosti: během průzkumu pohřebiště v Modré bylo nalezeno opaskové kování z pozdní doby avarské.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

Modré u Velehradu

Nálezové okolnosti: roku 1954 byl proveden výzkum pohřebiště nedaleko Modré u Velehradu. Nález byl uskutečněn v hrobě č. 22 kolem kostela s pravoúhlým kněžištěm.

Nálezy:

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: kování má půlkruhovitý tvar a bylo odlito na ztracenou formu. Výzdobou jsou silně geometrizované rostlinné motivy.

Nákončí je doplněno o dva nýty, které jsou vytvořeny třemi háčkovitě

ztluštěnými tyčinkami. Tyl tak nabývá ten dojem, že jsou vedle sebe postaveny dva rovnoramenné trojúhelníky. Mezi vrcholy těchto trojúhelníků je vložen vejčitý lístek.

Rozměry: neuvedeno

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: jazykovité nákončí je silně pozlaceno a je zdobeno na lící straně vrubořezem. Hlavním výzdobným motivem jsou zde 4 hroty k sobě obrácených volutových kalichů.

Rozměry: neuvedeno (*Benda 1962, 339-346*).

Něčín, okr. Příbram

Nálezové okolnosti: v prostoru středověkého sídliště bylo nalezeno s největší pravděpodobností opaskové kování, které je řazeno dobou svého vzniku do období existence avarského kaganátu.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: pozdní stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 237*).

Nová Ves, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: během detektorového průzkumu lokality v roce 2009 byl nalezen přívěsek, který je jen velice obtížně možné datovat. Nález není do dnešní doby publikovaný.

Nálezy:

- Přívěsek s maskami

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: raný středověk? pozdní doba stěhování národů?

Popis předmětu: přívěsek se dochoval ve velmi čitelné podobě, jedná se o přívěsek trojúhelníkovitého tvaru, v jehož rozích jsou lidské masky zdobené perlovcem. U přívěsku bylo nalezeno i poutko, které je ulomeno, ale je nepatrně ohnuto k rubové straně a roztepáno. Podle

Profantové a Rypky se může jednat o druhotnou úpravu, ale stejně tak se může jednat o náznak složitějšího typu zavěšení.

Rozměry: délka 17,7-17,8 mm, šířka 25 mm (*Profantová – Rypka 2010, 802*).

Olomouc, okr. Olomouc

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu hradiště a k němu přilehlého sídliště bylo nalezeno několik dokladů avarského osídlení.

Nálezy:

- 10 opaskových kování:

Suroviny: jeden vyroben ze zlata, zbytek neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

- 2 součásti koňského postroje:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: střední stupeň – II. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

- 1 ostruha s očkem:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: časný – střední stupeň

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

- 4 ostruhy:

Suroviny: 2 jsou vyrobeny z bronzu, zbytek neuveden

Chronologické zařazení: střední stupeň – II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

Pchery, okr. Kladno

Nálezové okolnosti: nález přívěsku byl učiněn v oblasti spadající pod katastr Pcher, avšak bližší nálezové okolnosti týkající se přesné lokalizace nálezu nejsou známé

Nálezy:

- Přívěsek s maskami

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: raný středověk? pozdní doba stěhování národů?

Popis nálezu: masky byly do přívěsku s největší pravděpodobností vytepany, jejich oči však mohly být vyraženy z vrchu. Asky jsou stejně jako v případě nálezu z Nové Vsi a Bohušovic nad Ohří zdobeny perlovcem. Masky jsou na přívěsku uspořádány do tvaru písmene V, přičemž jedna z nich je umístěna o něco níže.

Rozměry: délka 20 mm, šířka neuvedena (*Profantová – Rypka 2010, 803*).

Plešivec, okr. Beroun (nález byl dlouhou dobu uchováván ve sbírce amatérského archeologa F. C. Friedricha, po jehož smrti přešel do sbírek prehistorického oddělení Národního muzea v Praze roku 1967 – přesto však po přesunu z prehistorického oddělení do oddělení starších českých dějin došlo k jeho ztrátě – dosud se ho nikomu nepodařilo dohledat)

Lokalizace: přesnou lokalizaci není možné uvést. Práci některých badatelů se podařilo zjistit, že nadlesní Pičman měl oblast svého působení v Bezdědicích, proto je podle nich možné uvažovat zejména východním úbočím Plešivce směřujícím k Hostimicím.

Nálezové okolnosti: údaj o nálezových okolnostech se ve Friedrichově deníku nenachází. K tomuto nalezenému předmětu je uvedeno jen tolik, že byl nalezen během dobývání pařezů, „Z pozůstalosti dědečka nadlesního Pičmana.“

Nálezy:

- Železný třmen (obr.)

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 9. -10. století

Typologie: jedná se o oblý železný třmen, jenž má hruškovitý tvar s plochým závěsným očkem, které se v oblasti připojení ke třmenu mírně rozšiřuje. Ramena třmenu jsou oblá a na vnitřní straně plochá, která přecházejí ve středu rozšířené a na vnější straně mírně prohnuté stupátko.

Rozměry třmenu: výška 140 mm, šířka 100-110 mm, šířka stupátka 40 mm

Rozměry závěsného očka: výška 26 mm, šířka 13 mm (*Lutovský 2005, 132*).

Počaply, okr. Příbram

Nálezové okolnosti: na základě detektorového průzkumu hradiště došlo k nálezu 2 dokladů avarského původu.

Nálezy:

- Opaskové kování:
Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: délka 26,5 mm, šířka 20 mm (*Profantová 2010, 237*).
- 1 součást koňského postroje:
Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: délka 14,5 mm, šířka 19 mm (*Profantová 2010, 237*).

Pohořelice, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: nálezové okolnosti tohoto ojedinělého pozdně avarského nálezů nejsou známy

Nálezy:

- Opaskové kování:
- Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Poráň, k. ú. Vesec, okr. Jičín

Lokalizace: Nalezené předměty byly lokalizovány na příkrém svahu zhruba 5 m pod zorávanou plošinou hradištního areálu.

Nálezové okolnosti: Amatérský archeolog Petr Hradec provedl 9. 9. 2006 povrchový a zřejmě i detektorový průzkum na hradišti Poráň.

Nálezy:

- Zlomek kování z barevného kovu
Suroviny: olovnatý bronz s vysokým podílem cínu
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Typologie: nalezené lité kování opasku bylo vrtulovitého tvaru, jehož výzdoba ve formě symetricky uspořádaných kroužků se nachází podél delší osy. Na jeho konci se nacházejí 3 pseudogranulky. Kování je zlomené v oblasti středového otvoru vyhrazeného pro nýt a je silně korodované.

Rozměry: délka 30,5 mm, šířka 10 mm (*Profantová – Waldhauser 2007, 527-528*).

Praha-Šárka?

Nálezové okolnosti: nálezy, které budou přiblíženy, byly součástí sbírky p. Jiřího Kejkřta, která byla Národnímu muzeu v Praze věnována roku 1998. jeho sbírka činila okolo 5000 předmětů a byla do té doby odborné veřejnosti prakticky neznámá. Sběrka vznikala od roku 1928 a byla v držení rodu Kejkřtů po 65 let. Ke sbírce vznikaly také průběžně sešity s dokumentací, ale detailní popis je uveden jen u části nálezového souboru. V sešitech ale ve všech případech chybí popis nálezové situace a oblasti, ve kterých byl nález učiněn. Mezi 5000 nálezy se nacházela i 3 avarsko-slovanská opasková kování, jejichž nálezová situace není známá. Není znám ani způsob objevu, ale na základě toho, že detektory kovů lze v tomto období vyloučit, se muselo jednat buďto o povrchový sběr nebo o vlastní výkop.

Nálezy:

- Opaskové kování

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o drobné lité jazykovité kování, které je prolamované drobnými otvory, jež tvoří na kování výzdobný rostlinný motiv. Na rubu se nachází dochovaný drobný náledek na obou koncích. Týlní strana je zakončena dvěma drobnými panty pro stěžežku.

Rozměry: délka 27 mm, šířka 13 mm (*Slabina 2001, 529*).

- Opaskové kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o drobné kování jazykovitého tvaru, které je vyzdobeno rozvilinovým plastickým ornamentem, jenž tvoří písmeno

S. V záhlaví se nacházejí dva drobné otvory, které měly sloužit k upevnění nákončí na řemen.

Rozměry: délka 28 mm, šířka 12 mm (*Slabina 2001, 529*).

- Opaskové kování

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o lité jazykovité kování, které je prolamované do tvaru stonku se 4 dvojicemi listů. Záhlaví je ozdobeno dvěma čtyřcípými plastickými hvězdami. Kování je doplněné o škvíru, která sloužila k protažení řemene a na spodní straně se nachází druhý otvor, jenž sloužil k upevnění kování. Prolamování na kování je poškozené. Stejně tak je poškozeno i jeho záhlaví.

Rozměry: délka 44 mm, šířka 14-16 mm (*Slabina 2001, 529-530*).

Praha-Hloubětín, okr. Praha 9

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn během archeologického výzkumu v prostoru středověkého sídliště. Konkrétně v oblasti zahloubené stavby č. 506.

Nálezy:

- 1 součást koňského postroje – železná přezka

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: časný – střední stupeň

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 238*).

Praha 1 – Hrad, okr. Praha 1

Nálezové okolnosti: nález spadající do avarského kulturního okruhu byl učiněn během archeologického výzkumu v prostoru středověkého hradiště.

Nálezy:

- Opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: délka 32 mm, šířka 13 mm (*Profantová 2010, 238*).

Praha-Smíchov, okr. Praha 5

Nálezové okolnosti: nálezové okolnosti tohoto ojedinělého nálezu nejsou známy.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:
Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: jedná se o dva zlomky kování
Rozměry: délka 31 mm, šířka 20 mm (*Profantová 2010, 238*).

Praha-Šárka, okr. Praha 6

Nálezové okolnosti: během povrchového sběru v areálu hradiště na Praze-Šárce bylo objeveno velké množství předmětů avarského původu.

Nálezy:

- 12 opaskových kování:
Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: neuvedeno
Rozměry: uvedeno v tabulce (*Profantová 2010, 238*).

Probulov, okr. Písek

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn s největší pravděpodobností v areálu sídliště, jehož existence byla doložena na základě povrchových sběrů.

Nálezy:

- Nákončí opasku
Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: neuvedeno
Rozměry: délka 20 mm, šířka 16 mm (*Lutovský – Michálek, v tisku*),
(*Profantová 2010, 249*).

Přešťovice, okr. Strakonice

Nálezové okolnosti: nález nákončí proběhl během povrchového sběru amatérského archeologa a byl předán do rukou archeologům. Dosud však tento nález nebyl publikován.

Nálezy:

- Nákončí opasku (*Lutovský – Michálek, v tisku*).

Roztoky u Prahy

Nálezové okolnosti:

Nálezy:

- Nákončí opasku:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 1 třetina 7. století

Popis nálezu: v době nálezu byla funkce kování velmi nejasná.

Nákončí představuje mírně prohnutý pásek, který je na jednom konci jazykovitě zakončený. Druhý konec nákončí je naopak mírně rozšířený a zesílený. V těchto místech se také nachází jakýsi výběžek, který poukazuje na pozůstatek nýtu. Až na základě rentgenových snímků však bylo definitivně potvrzeno, že se jedná o nákončí, jelikož na nich byl zřetelný pozůstatek dvou nýtků, s jejichž pomocí bylo nákončí upevňováno na řemen opasku.

Rozměry: délka 44 mm, šířka 14-15 mm (*Kuna – Profantová 2005, 185*).

- Přezka?

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: jedná se o neuzavřený předmět z tyčinky, jež má obdélný průřez a odlomené zašpičatělé konce. Nebyl zde však nalezen trn přezky.

Rozměry: výška 50 mm (*Kuna – Profantová 2005, 185*).

- Kování opasku:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: jde o mírně ohnutý železný pásek, který je na obou stranách odlomen.

Rozměry: délka 47 mm, šířka 13 mm (*Kuna – Profantová 2005, 186*).

Rubín, okr. Louny

Nálezové okolnosti: význam hradiště Rubín byl nadregionální a dosud učiněné drobné sondáže byly k jeho poznání nedostatečné. Bylo během nich docíleno pouze základního dělení na dva sídelní horizonty raného středověku a mohlo během nich být datováno i raně středověké opevnění. K většině nálezů, které byly objeveny, došlo jen náhodou, proto nejsou dostatečně známy ani jejich nálezové okolnosti.

Nálezy:

- Nákončí opasku:
Suroviny: bronz, stříbro
Chronologické zařazení: poslední třetina 8. - 9. století
Popis nálezu: nákončí je jazykovitě ukončeno a v jeho týlu se nacházejí 3 výrazné stříbrné nýtky, které tak utvářejí vodorovnou řadu. Nákončí je na obou stranách symetricky projmuté pod lištou a na rubu je hladké.
Rozměry: délka 20,7 mm, šířka 16,5 mm (*Profantová 2013, 180*).
- Přezka
Suroviny: mosaz
Chronologické zařazení: 7. století
Popis nálezu: přezka je jednodílná a oválného tvaru s prolamovanou destičkou, které je zakončena malým výčnělkem se třemi úchyty, které jsou byzantského typu. Trn přezky se nedochoval.
Rozměry: délka 48,7 mm, šířka 47 mm (*Profantová 2013, 180*).

Sázava, okr. Kutná Hora

Nálezové okolnosti: v oblasti sázavského hradiště byl nalezen ojedinělý nález kování spadající do avarského kulturního okruhu.

Nálezy:

- Opaskové kování:
Suroviny: neuvedeno
Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně
Popis nálezu: neuvedeno
Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 238*).

Skočice, okr. Strakonice

Nálezové okolnosti: v oblasti raně středověkého hradiště ve Skočicích provedl v roce 1997 sběr P. Hrubý a následného roku se do hledání zde zapojili i detektoráři, kteří lokalitu narušili. Je možné, že během tohoto detektorového průzkumu byly získány dvě opasková nákončí, u kterých trvalo dlouho, než byly propůjčeny ke zdokumentování.

Nálezy:

- Opaskové nákončí 1:
Suroviny: bronz
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí bylo zašpičatělé a zdobené reliéfní esovitou úponkou se špičatým listem. Nákončí bylo tulejkovitě zakončeno a upevňováno za pomoci jednoho nýtku

Rozměry: délka 40,5 mm, šířka 14 mm (*Profantová – Stolz 2007, 407*).

- Opaskové nákončí 2:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí bylo jazykovitě zakončeno a zdobené reliéfní trojnásobnou kruholistou úponkou. K řemenu bylo připojeno pomocí dvou nýtků, které byly obklopeny buďto nejasnými rostlinnými motivy nebo stylizovanými hlavičkami zvířat.

Rozměry: délka 52 mm, šířka 15 mm (*Profantová – Stolz 2007, 407*).

Soběslav, okr. Tábor

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn roku 2008 neuvedeným hledačem. Nález byl předán P. Menšíkovi, kdy byl po celkové analýze umístěn do sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Nálezy:

- Nákončí opasku

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis předmětu: nákončí je lité a doplněno o abstraktní prolamovanou výzdobu. Výzdobným motivem jsou 4 ovály, které jsou na sebe napojeny středovou tyčinkou, jejíž průřez má tvar kosočtverce. Na hranách je kování zesíleno. Týlní část nákončí chybí – bylo odlomeno.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 13 mm (*Chvojka – Menšík 2009, 139*).

Stará Boleslav, okr. Praha-východ

Nálezové okolnosti: 1 kování avarského původu bylo nalezeno během archeologického průzkumu prostoru zdejšího hradiště a sídliště.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 238*).

Staré Badry, okr. Nymburk

Nálezové okolnosti: plošný archeologický průzkum zde probíhal v letech 1965-1966 a poté 1969-1973, přičemž hlavním cílem výzkumu bylo nalezení pozůstatků po starohradištním osídlení. V kulturní vrstvě mezi jámami 3 a 10 ze sondy 1, která byla položena roku 1965, bylo nalezeno kování avarského okruhu.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: bronz, stříbro

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: jedná se o lité, prolamované kování, které má tvar obdélníku a je po obou stranách postříbřené. Výzdobným motivem kování je postava doleva obráceného sedícího gryfa. V rozích kování se nacházejí otvory, u nichž jsou v pravé polovině dochovány i nýty s plochou okrouhlou hlavičkou. Ze spodní strany jsou upevněny pomocí obdélního plíšku.

Rozměry: délka 40,5-41 mm, šířka 24-27 mm (*Princová-Justová 2004, 158*).

Staré Město, okr. Uherské Hradiště

Nálezové okolnosti: během archeologického průzkumu pohřebiště ve Starém Městě byly ve dvou hrobech nalezeny 4 kování.

Nálezy:

- 4 opaskové kování (v každém hrobě byly nalezeny 2)

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 241*).

Strachotice, okr. Znojmo

Nálezové okolnosti: 2 nálezy avarského kulturního okruhu byly také součástí sbírky, jejíž autor je objevil pravděpodobně v prostoru sídliště.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

- 1 součást koňského postroje:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Syrovice, okr. Brno-venkov

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn během povrchových sběrů v prostoru středověkého sídliště.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Tismice

Lokalizace: Tismické hradiště je součástí čtveřice starých slovanských hradišť, kterými jsou Tismice, Klučov, Doubravčice a Přistoupim). Všechna hradiště se nacházejí blízko sebe v prostoru údolí středočeské říčky Šembery.

Nálezové okolnosti: už od roku 1990 bylo Tismické hradiště napadáno amatérskými archeology, kteří v oblasti rabovali. Zhruba v letech 2000-2004 se pak naštěstí podařilo většinu takto nalezených předmětů zdokumentovat. Nalezený soubor se skládá z 65 kovových předmětů, mezi které se řadí především ozdoby opasků a součásti koňského postroje.

Nálezy:

- Přívěsek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: přívěsek je oválného tvaru s prolamováním a odlomenou stěžejkou. Je ozdoben jednoduchou úponkou. Ze středu

přívěsku vybíhá trojúhelníkovitý útvar, který se dále rozděluje na tři části, které nahrazují hrozníčky, jež jsou známé z jiných doložených předmětů.

Rozměry: délka 27 mm, šířka 23 mm (*Profantová – Stolz 2006, 799*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: I. -II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: dochoval se jen zlomek, na kterém se nalézá 1 otvor pro nýt. Výzdobu nákončí tvoří zdvojené symetricky uspořádané úponky na čtvercovém poli. Dále se zde nachází i motiv elegantní úponky, na níž je jeden lístek zavínutý, a další dva odbočují v hlavním poli aversu. Revers nákončí je hladký. To podle Profantové a Stolze dokládá, že se s největší pravděpodobností jednalo o nákončí hlavního řemene, nikoli bočního.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 14 mm (*Profantová – Stolz 2006, 799*).

- Zápona:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: tyl zápony má lichoběžníkovitý tvar vykrajovaný obloučky. Ve středu se nachází otvor a v prostoru zápony pak 3 nýty rozmístěné do tvaru trojúhelníku. Výzdobným motivem jsou rostlinné ornamenty a puncované pozadí. Na části zápony je dobře viditelná část polopalmety.

Rozměry: délka 26 mm, šířka? (*Profantová – Stolz 2006, 799*).

- Opaskové kování:

Suroviny: mosaz

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezu: kování bylo zavěšeno v ozdobném poutku a tvoří zbytek pásku, které se rozšiřuje do zvonečkovitého tvaru. V místě rozšíření je kování zdobeno – na jedné straně jsou výzdobným motivem úponky a na straně druhé je výzdoba provedena rytím, avšak její zobrazení je velmi nečitelné. V oblasti závěsné části je kování zdobeno vývalkem a jeho ouško je tvořeno otvorem vytvořeným z trojlístku.

Rozměry: délka 29 mm, šířka 13,5 mm, šířka ouška 11 mm
(*Profantová – Stolz 2006, 801*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: I. -II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: na nákončí se nachází 1 otvor pro nýt v oblasti týlu a je zdobeno motivem zdvojené symetricky uspořádané úponky v poli ve tvaru čtverce. Dále se ve výzdobě vyskytují kruhové úponky s jedním odbočujícím lístkem. Nákončí je v části ulomeno, avšak bylo uměle zbrušeno, aby mohlo být i nadále nošeno.

Rozměry: délka 36 mm, šířka 13 mm (*Profantová – Stolz 2006, 801*).

- Přívěsek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: přívěsek je obdélného tvaru a nachází se u něj stěžežka, která sloužila ke spojení přívěsku s obdélným kováním s motivem gryfa. Výzdobou přívěsku je jednoduchá kruhová úponka. Ve střední části je vytvořen útvar ve tvaru trojúhelníku.

Rozměry: délka 23 mm, šířka 22 mm (*Profantová - -Stolz 2006, 801*).

- Přívěsek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: stěžežka bronzového litého přívěsku byla odlomena. Výzdobu přívěsku tvoří jednoduchá úponka, ve středové části přívěsku je rombický otvor, z něž vybílá hrozníček, jenž je složený ze 3 kuliček.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 20 mm (*Profantová – Stolz 2006, 801*).

- Přezka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 8. -10. století

Popis nálezu: přezka byla vyrobena vcelku do oválného tvaru se zobákovitým výběžkem, na němž se nacházela špička trnu a se srdcovitým zahnutím právě v místě, ve kterém měl být trn uchycen.

Rozměry: délka 26 mm, šířka 36 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Kování opasku:
Suroviny: olovo
Chronologické zařazení: 2. pol. 8. – 1. pol. 9. století
Popis nálezu: kování je oválného tvaru a nejsou na něm dochovány žádné známky míst pro uchycení. Kování je zdobeno 6 vypulinami, které jsou poté ještě ozdobeny plastickými kroužky, jež se nacházejí ve dvou řadách. Jedna vypulina je následkem času poškozena. Rub kování je ozdoben pravidelnou sítí křížících se linií, které vytvářejí rombické útvary.
Rozměry: délka 23 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).
- Opaskové kování:
Suroviny: cín, olovo
Chronologické zařazení: raný středověk? novověk?
Popis nálezu: kování je tvořeno 5 lístky a jeho okraj je vyzdoben perlovcem. Lístky jsou na kování zdobené ještě 4 polokulovitě vystupujícími výběžky, jen prostřední lístek je ozdoben 5 výběžky. Na rubové straně kování se v oblasti středního lístku nachází masivní kulaté ouško.
Rozměry: délka 25 mm, šířka 31 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).
- Přezka ve tvaru D:
Suroviny: bronz, zlato, měď
Chronologické zařazení: 9. století
Popis nálezu: bronzová přezka má mírně prohnutý trn a nezdobenou měděnou plechovou destičku, v jejímž středu se nacházel nýt.
Rozměry: délka 23 mm, šířka 30 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).
- Kování hlavního řemene opasku:
Suroviny: bronz
Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně
Popis nálezu: kování je lité, štítkovité s odlomeným přívěskem. Výzdobným motivem jsou prolamované kruholisté úponky.
Rozměry: délka 28 mm, šířka 36 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).
- Kování hlavního řemene opasku:
Suroviny: bronz
Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je obdélného tvaru s odlomeným přívěskem. Výzdobou je prolamovaný motiv gryfa, křídlo je osmičkovitě stylizované. Na kování se nacházejí 4 otvory pro nýt.

Rozměry: délka 41 mm, šířka 31 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Vrchlík faléry:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: podstavec vrchlíku byl vytvořen ve tvaru osmicípé hvězdy.

Rozměry: průměr 20 mm, výška 10 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Přezka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: destička přezky je prolamovaná a je zakončena obloukovitě se šarnýřem. Výzdobným motivem je v tomto případě kruholistá úponka.

Rozměry: délka 21 mm, šířka 35 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Přezka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: destička přezky je zakončena do tvaru trojúhelníku a výzdoba je tvořena srdcovitě uspořádanou kruholistou úponkou. Přezka je však velice silně poškozena patinou.

Rozměry: délka 31 mm, šířka 34 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Kování hlavního opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je obloukovitě zakončeno, avšak je silně poškozeno. Kování bylo vyzdobeno prolamovaným liliovitým motivem.

Rozměry: délka 29 mm, šířka 19 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Nákončí bočního řemene:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: I. -II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí je zakončeno tulejkou a nachází se na něm jeden otvor pro nýt. Výzdoba je tvořena esovitou a normální úponkou. Okraje kování jsou zdobeny vroubkováním.

Rozměry: délka 19 mm, šířka 15 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o zlomek nákončí, jenž je zdoben kruholistou úponkou, která je zakončena širokým obloukem. Je pravděpodobné, že nákončí bylo původně dvojdílné.

Rozměry: délka?, šířka 17 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Vrtulovité kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: byla nalezena pouze jeho polovina, která je na řezu prohnutá do stříšky. Výzdoba se nachází symetricky podél delší osy a vytváří jí stylizované lístky.

Rozměry: délka 40 mm, šířka 12 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Vrtulovité kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: byla nalezena také jen jeho polovina, výzdobným motivem jsou plastické příčné vývalky. Na konci ramene pak jedním vývalkem a polokruhovým lístkem.

Rozměry: délka 34 mm, šířka 9 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: na nákončí se nacházejí dva kruhové výběžky pro nýty a je ukončené mírně lomeným obloukem. Výzdobný motiv není úplně zřejmý. Může se jednat o složení vstřícných rýžek nebo lístků.

Rozměry: délka 41 mm, šířka 33 mm (*Profantová – Stolz 2006, 802*).

- Přezka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: 7. – 1. pol. 8. století

Popis nálezu: jedná se o prolamovanou destičku přezky (nebo zápony), ze které vybíhá očku. Výzdoba je tvořena kruhovými otvory, přičemž se na ní vyskytují 2 menší otvory, u kterých se předpokládá, že mohly sloužit jako otvory pro nýty.

Rozměry: délka 36 mm, šířka 20,5 mm (*Profantová – Stolz 2006, 803*).

- Nákončí bočního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí je prolamované a jeho výzdobným motivem jsou rostlinné ornamenty. Na řemen bylo nákončí upevňováno za pomoci 2 nýtků

Rozměry: délka 14 mm, šířka 13,1 mm (*Profantová – Stolz 2006, 803*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o jazykovité kování, u kterého se do dnešní doby nedochoval přívěsek. Stěžečka je výrazně vyzdobena perlovcem.

Rozměry: výška 21 mm, šířka 11 mm (*Profantová – Stolz 2006, 805*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je jazykovitého tvaru bez dochovaného přívěsku. Kování bylo vyzdobeno za pomoci perlovce, obloučků a prolamování.

Rozměry: délka 20 mm, šířka 12 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je prolamované erbovitého tvaru bez dochovaného přívěsku. Výzdoba je tvořena složitými rostlinnými ornamenty, možná jde o stylizace stromu života. K řemenu bylo kování připevněno pomocí 4 nýtků. Jejich umístění je nám známé (2 se nacházely ve svislé poloze a 2 ve vodorovné).

Rozměry: výška 36 mm, šířka 32 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí bočního řemene:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí je prolamované a nacházejí se na něm výběžky pyramidovitého tvaru, které sloužily pro nýtky. Výzdobným motivem nákončí jsou 3x se opakující kruholisté úponky.

Rozměry: délka 35 mm, šířka 12 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: zlato

Chronologické zařazení: 1. třetina 10. století

Popis nálezu: nákončí opasku je v místě upevnění silně polámané a jeho zakončení má tvar lomeného oblouku. Nákončí je ozdobeno symetrickými obloučky. Z hlediska upevnění se na spodní straně dochovaly 2 mohutné nýty.

Rozměry: délka 32 mm, šířka 12 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je erbovitého tvaru bez dochovaného přívěsku. Jeho výzdobný motiv je velmi složitý. Je tvořen rostlinnými motivy, kdy jsou ve střední části spojeny lodyhy za pomoci uzlíčku. Toto výzdobné pole je orámováno vroubkovanou lištou.

Rozměry: délka 26 mm, šířka 23 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Kování koňského postroje:

Suroviny: stříbro

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je erbovitého tvaru s pravoúhlou průvlečkou. Nález je silně korodovaný, proto je výzdoba kování nečitelná. Ve vertikální ose se nacházejí dva nýtky.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 22 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí je dvojdílné a prolamované, přičemž otvory pro nýty jsou stylizovány do podoby afrontovaných zvířecích hlav. Polovina nákončí je ve středu poškozena.

Rozměry: délka 30 mm, šířka 12 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Opaskové kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 1 třetina 10. století

Popis nálezu: kování je rozděleno na dvě části – srdcovitou a kruhovou. Kruhová část je vyzdobena uspořádanými liniemi a perlovcem, srdcovitá je zakončena vývalkem a jako výzdobný motiv je zde použit mimo perlovce i motiv úponky.

Rozměry: výška 45 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Kování opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: 1. třetina 10. století

Popis nálezu: kování má téměř srdcovitý tvar a bylo k řemeni připevněno za pomoci 2 nýtků. Výzdobným motivem je zde trojlistá palmeta v úponkovém rámu.

Rozměry: délka 20 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: Bronz, zlato

Chronologické zařazení: nepřesné – buďto raný středověk 8. /9. století, nebo vrcholný středověk až renesance

Popis nálezu: na nákončí se vyskytuje jeden otvor pro nýt a jeden železný nýtek, jenž je umístěn v jeho horní části. Nákončí je ukončeno jazykovitým tvarem s trojlistým výběžkem. Je zřejmé, že nákončí bylo vyrobeno jako dvojdílné. Výzdobným motivem jsou zde

rostlinné ornamenty, které jsou tvořeny trojlistými a pětistými palmetkami.

Rozměry: délka 41 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Opaskové kování:

Suroviny: mosaz

Chronologické zařazení: středověk – novověk

Popis nálezu: jedná se o drobné prolamované kování, které je zdobené rostlinnými ornamenty.

Rozměry: délka 22 mm, šířka 18 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí bočního řemene:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí bylo prolamované a dvojdílné. Nacházejí se na něm výběžky pro nýty a nýty v nich. Výzdobným motivem jsou kruholisté úponky.

Rozměry: délka 36 mm, šířka 15 mm (*Profantová – Stolz 2006, 806*).

- Nákončí bočního řemene:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: na nákončí se nacházejí výběžky pro nýty, ve kterých se dochovaly i nýty. Toto nákončí neobsahuje žádný výzdobný motiv. Podle Profantové – Stolze je možné, že se jednalo pouze o lokální napodobeninu nějakého typického avarského typu nákončí.

Rozměry: délka 29 mm, šířka 13 mm (*Profantová – Stolz 2006, 808*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je prolamované erbovitého tvaru, u kterého je odlomena větší část přívěsku. Na kování se nacházejí dva otvory pro nýty, přičemž v jednom z nich je do dnešní doby nýt dochován. Výzdobu kování utváří úponky.

Rozměry: výška 27 mm, šířka 19,5 mm (*Profantová – Stolz 2006, 808*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je prolamované erbovitého tvaru, přičemž u něj úplně chybí přívěsek. Výzdoba je provedena symetrickými úponkami. Na kování se nacházejí 2 otvory pro nýty.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 14 mm (*Profantová – Stolz 2006, 808*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o jazykovité kování, na kterém se nacházejí do svislé polohy umístěné dva nýty. Absence přívěsku. Výzdobným motivem jsou rostlinné ornamenty, které jsou doplněny o puncování v jejich pozadí.

Rozměry: délka 20 mm, šířka 10 mm (*Profantová – Stolz 2006, 808*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je prolamované jazykovitého tvaru, ve kterém se nacházejí dva svisle umístěné nýty. Absence přívěsku a dochovaná stěžečka. Do zvýrazněného rámu je použit výzdobný motiv kruholisté úponky.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 13,8 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: kování je prolamované, jazykovitého tvaru, v němž se nacházejí ve svislé poloze umístěné dva nýtky. Absence přívěsku, dochovaná stěžečka. Výzdoba je provedena ve zvýrazněném rámu a jsou v ní použity motivy kruholisté úponky. Nýtky jsou v tomto případě ve spodní části podloženy roztepanými plíšky.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 13,5 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Nákončí bočního řemene:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. -IV fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nákončí je prolamované, jazykovitého tvaru, u kterého se dochovaly 2 výběžky pro nýty. Jeden z nich je však ve své rubové části ulomen. Výzdobu tvoří šupinovitý motiv, který je uprostřed prázdný.

Rozměry: délka 25 mm, šířka 9,4 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o jazykovité kování, ve kterém se nacházejí ve svislé poloze uloženy 2 nýty. Absence přívěsku. Kování je zdobeno rostlinnými motivy a puncovaným pozadím, které vytváří malé neúplné kroužky.

Rozměry: délka 21,8 mm, šířka 11 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Přívěsek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: přívěsek byl původně součástí obdélného kování s motivem gryfa. Přívěsek je ozdoben hrozníčkem ze tří kuliček.

Rozměry: výška 22 mm, šířka? (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Kování hlavního řemene opasku:

Suroviny: bronz, zlato

Chronologické zařazení: III. -IV. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: jedná se o prolamované jazykovité kování, na kterém se nacházejí 2 otvory pro nýty. V tomto případě se do dnešní doby dochoval i přívěsek, který je součástí hlavního řemene.

Rozměry: výška 27 mm, šířka 9,6 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Vrchlík faléry:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: prolamovaný vrchlík je tvořen 5 rameny a perlovcovým krajem. V jejím středu se nachází otvor pro nýt. V oblasti ramen je vrchlík zdoben rytými liniemi.

Rozměry: výška 5,5 mm, průměr 20 mm (*Profantová – Stolz 2006, 809*).

- Opaskové kování:

Suroviny: zlato, olovo, cín, železo

Chronologické zařazení: časný – střední stupeň

Popis nálezů: kování je lichoběžníkovitého tvaru a je ozdobeno 4 plastickými vypnulínami, které se nacházejí v jednotlivých rozích.

Rozměry: délka 16 mm, šířka 13 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Opaskové kování:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: doba římská

Popis nálezů: kování je prolamované, velmi zprohýbané. K jeho výzdobě byly použity volutky a 4 lístky, které jsou umístěny okolo oválného středu.

Rozměry: délka 27 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Opaskové kování:

Suroviny: zlato

Chronologické zařazení: neuvedeno

Popis nálezů: kování je polokruhovitého tvaru a po jeho obvodu jsou vykrajované půlobloučky. Na jednom konci se nacházejí 2 otvory pro nýtky a mezi nimi další dva otvory, ale ty jsou vyložené.

Rozměry: délka 27 mm, šířka 25 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Přezka:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -IV fáze pozdního stupně

Popis nálezů: dvojdílná oválná přezka.

Rozměry: výška 27 mm, šířka? (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Opaskové kování:

Suroviny: železo

Chronologické zařazení: 10. století?

Popis nálezů: trojstěnné kování s nýtem

Rozměry: délka 50 mm, výška 25 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Přezka:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: I. -II. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: jedná se o přezku lichoběžníkovitého tvaru, z níž se dochoval pouze plochý rámeček, který je zdoben puncováním (půlobloučky, třičtvrtkroužky, osmičkové motivy). V místě, kde se napojovala přezka na řemen, zůstala nezdobená.

Rozměry: délka 31 mm, šířka 27 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Kování koňského postroje:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: toto kování je zdobeno 5 kulovitými ploškami a 2 volutkami ve středové oblasti. Na kování jsou vertikálně umístěny také otvory pro nýtky.

Rozměry: výška 27,6 mm, šířka 16 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Chráníč dírek:

Suroviny: bronz

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: prolamovaný chráníč dírek, jehož výzdoba je tvořena rostlinnými ornamenty, které dohromady vytvářejí masku se 3 nýtky, jež jsou umístěny do trojúhelníku.

Rozměry: délka 20 mm, šířka 18 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

- Nákončí opasku:

Suroviny: zlato

Chronologické zařazení: 9. století

Popis nálezů: nákončí je vyrobeno do tvaru lichoběžníku, přičemž v jeho horní části se nacházejí 2 nýty. Výzdoba je tvořena plastickými oblými vývalky, které jsou na něm horizontálně umístěny.

Rozměry: délka 26 mm, šířka 14 mm (*Profantová – Stolz 2006, 810*).

Tisová, okr. Ústí nad Orlicí

Nálezové okolnosti: nález byl součástí soukromé sbírky a byl objeven během průzkumu středověkého sídliště.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 238*).

Toušeň, okr. Praha-východ

Lokalizace: poloha, ve které se nachází hradiště Toušeň, se nachází ve východní části stejnojmenné obce, přičemž menší plocha hradiště je v současnosti zalesněná, severní strana hradiště je chráněna vysokým svahem a korytem Labe, jižní strana pak byla obklopena močály, jež byly postupem času proměněny v rybník. Ten však v současnosti již neexistuje, jelikož byl v minulosti zavezen.

Nálezové okolnosti: archeologické průzkumy hradiště probíhaly v několika etapách. K prvním došlo mezi lety 1975-1982 pod vedením J. Špačka a byla během nich prozkoumána plocha o rozloze asi 1000 m². V následujících letech se archeologickým průzkumům věnovali badatelé. Archeologické nálezy avarského kulturního okruhu byly učiněny během drobného průzkumu hradiště v roce 2001.

Nálezy:

- 3 ostruhy s háčky

Suroviny:

Chronologické zařazení: 8. století

Popis předmětu: háčky jedné ostruhy jsou vyhnuty ven a dalších dvou jsou ohnuty dovnitř. Jedna ostruha má zdobené jedno rameno a nebyl u ní dochován bodce. Poslední ostruha byla nalezena v úseku A a jednalo se o nezdobený kus, který byl vykovaný vcelku, a to to i s jehlancovitým bodcem.

Rozměry: rozměry jsou uvedeny pouze u poslední ostruhy. Délka jejího bodce činila 19 mm, rozpětí jejích ramen bylo 67 mm a výška vnitřního oblouku 64 mm (*Profantová – Špaček 2003, 520-521*).

Uherské Hradiště – ostrov sv. Jiří, okr. Uherské Hradiště

Nálezové okolnosti: 5 předmětů avarského původu bylo nalezeno také na místním hradišti.

Nálezy:

- 2 opasková kování:
Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).
- 3 ostruhy:
Suroviny: bronz
Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Uherské Hradiště-Sady, okr. Uherské Hradiště

Nálezové okolnosti: nález byl učiněn během archeologického výzkumu pohřebiště.

Nálezy:

- 2 opasková kování:
Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Uherský Ostroh-Kvačice, okr. Uherské Hradiště

Nálezové okolnosti: nález součásti koňského postroje byl proveden i během archeologického průzkumu středověkého sídliště.

Nálezy:

- 1 součást koňského postroje:
Suroviny: nevedeno
Chronologické zařazení: střední stupeň – I. fáze pozdního stupně
Popis nálezů: nevedeno
Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 242*).

Újezd u Brna, okr. Brno-venkov

Nálezové okolnosti: v této oblasti se nacházejí dvě středověká sídliště, na nichž byl učiněn nález 5 opaskových kování (jedná se však o ojedinělé nálezy).

Nálezy:

- 5 opaskových kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 241*).

Velatice, okr. Brno-venkov

Nálezové okolnosti: nález tohoto avarského kování je v tomto prostředí ojedinělý.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 242*).

Velké Němčice, okr. Břeclav

Nálezové okolnosti: během detektorového průzkumu v prostoru sídliště bylo nalezen ojedinělý nález avarského původu.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 242*).

Víno, okr. Bruntál

Nálezové okolnosti: v prostoru místního hradiště byl nalezen ojedinělý nález 11 předmětů, jejichž původ lze hledat v období avarského kaganátu.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: nevedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: nevedeno

Rozměry: nevedeno (*Profantová 2010, 242*).

- 10 ostruh:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 242*).

Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí

Nálezové okolnosti: 1 opaskové kování bylo také součástí sbírky, jejíž majitel ho objevil v prostoru středověkého sídliště.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Zámostí, okr. Jičín

Nálezové okolnosti: nález kovové součásti koňského postroje byl součástí sbírky. Její majitel ho našel na cestě vedoucí okolo hradiště.

Nálezy:

- 1 součást koňského postroje

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: III. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).

Zelená Hora, okr. Vyškov

Nálezové okolnosti: v prostoru hradiště bylo během archeologického průzkumu nalezeno opaskové kování. K jeho nálezu dopomohlo využití detektoru kovů.

Nálezy:

- 1 opaskové kování

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 242*).

Znojmo, Hradiště, okr. Znojmo

Nálezové okolnosti: v prostoru zdejšího hradiště a pohřebiště probíhal archeologický průzkum, během nějž bylo doloženo několik předmětů, které spadají dobou svého vzniku do období avarského kaganátu.

Nálezy:

- 3 opasková kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 242*).

- 1 ostruha:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. -III. fáze pozdního stupně

Popis nálezů: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 242*).

Ždánice, okr. Kolín

Nálezové okolnosti: nález byl součástí sbírky již od roku 1898 a byl učiněn v oblasti Běšínov.

Nálezy:

- 1 opaskové kování:

Suroviny: neuvedeno

Chronologické zařazení: II. fáze pozdního stupně

Popis nálezu: neuvedeno

Rozměry: neuvedeno (*Profantová 2010, 239*).